

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

BÜGAM
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
Göç Araştırmaları Merkezi

I J H M

INTERNATIONAL JOURNAL OF
HUMAN MOBILITY

İNSAN HAREKETLİLİĞİ
ULUSLARARASI DERGİSİ

CİLT 4 SAYI 1 (2024): NİSAN

VOLUME 4 ISSUE 1 (2024): APRIL

E-ISSN | 2792-0461

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

1993

BÜGAM
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
Göç Araştırmaları Merkezi

I J H M

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMAN MOBILITY
İNSAN HAREKETLİLİĞİ ULUSLARARASI DERGİSİ

CİLT | VOLUME: 4 SAYI | ISSUE: 1 NİSAN 2024 E-ISSN | 2792-0461

İMTİYAZ SAHİBİ | OWNER

Başkent Üniversitesi Eğitim Koordinatörü

Prof. Dr. Mehmet Abdülkadir Varoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

YAYIN KURULU

BAŞ EDITÖR | EDITOR IN CHIEF

Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

EDİTÖRLER | EDITORS

Doç. Dr. Günnur Ertong Attar (Mersin Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Olgu Karan (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Ela Gökalp Aras (Swedish Research Institute in İstanbul, Türkiye)

KİTAP İNCELEME EDITÖRÜ (İNGİLİZCE)

Dr. Nigel Carter (University of Greenwich, İngiltere)

EDİTÖR ASİSTANI | ASSISTANT EDITOR

Uzman Semanur Bilgiç Çiftçi (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

DİL EDITÖRLERİ | LANGUAGE EDITORS

Doç. Dr. Leyla Burcu DüNDAR (Türkçe) (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Deniz ÖRÜCÜ (İngilizce) (University of Nottingham, UK)

TASARIM | DESIGN

Dr. Banu Erşanlı Taş (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

DİZGİ | TYPOGRAPHIC/LAYOUT

Öğr. Gör. Özge Yıldırım Gürses (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

İLETİŞİM

Bağlıca Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Eskişehir Yolu 18.km TR 06790 Etimesgut Ankara

+90 312 246 66 66 | webmaster@baskent.edu.tr

DANIŞMA KURULU | ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Aleksandra Ålund (Linköping University, İsveç)
- Prof. Dr. Şebnem Akçapar (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. İsmail Aydıngün (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Nuray Bayraktar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Veysel Bozkurt (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Michael Burawoy (Berkeley University of California, ABD)
- Prof. Dr. Menderes Çınar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Münire Arzu İçağasioğlu Çoban (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu (Abdullah Gül Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Murat Erdoğan (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Adnan Gümüş (Çukurova Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Elli Heikkilä (Migration Institute of Finland, Finlandiya)
- Prof. Dr. Ahmet İçduygu (Koç Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ayhan Kaya (Bilgi Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Ali Kirman (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Birsen Şahin Kütük (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ayşegül Özbakır (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Saime Özçürümez (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Wendy Pojmann (Siena College, ABD)
- Prof. Dr. Jan Rath (University of Amsterdam, Hollanda)
- Prof. Dr. Cenk Saraçoğlu (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim Sirkeci (University of Salford, İngiltere)
- Prof. Dr. Helga Rittersberger-Tılıç (ODTÜ, Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Cevat Taşırın (Ankara Medipol Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Deniz Sert (Özyeğin Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ulaş Sunata (Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Tülay Uğuzman (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Abdülkadir Varoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Özcan Yağcı (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Gözde İnal Cavlan (Dünya Barış Üniversitesi)
Doç. Dr. Bezen Balamir Coşkun (TED Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Emel Coşkun (Düzce Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Esra Dik (Mersin Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Leyla Burcu Dünder (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Erhan Kurtarır (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Eugenia Markova (Brighton University, İngiltere)
Doç. Dr. Adam Mrozowicki (University of Wroclaw, Polonya)
Doç. Dr. Deniz Örucü (University of Nottingham, UK)
Doç. Dr. Anna Paraskevopoulou (Anglia Ruskin University, İngiltere)
Doç. Dr. Ali Zafer Sağıroğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mary Boatemaa Setrana (Director of the Centre for Migration Studies, University of Ghana)
Doç. Dr. A. Didem Danış Şenyüz (Galatasaray Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Burcu Şimşek (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Gül İnce Beqo (University of Bari, İtalya)
Dr. Nigel Carter (Centre for Research on Employment and Work, University of Greenwich)
Dr. Turan Cavlan (Akdeniz Karpaz Üniversitesi)
Dr. Bilge Çakır (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Görkem Dağdelen (Temple University, ABD)
Dr. Erdem Damar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Zeynep Şahin Mencütek (Bonn International Centre Conversion, Almanya)
Dr. Osman Özarslan (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Neva Öztürk (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Susan Rottmann (Özyeğin Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Fethiye Tilbe (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Besim Can Zırh (ODTÜ, Türkiye)
Aydoğan Asar (Uluslararası Göç Entegrasyonu Sınır Yönetimi Araştırmaları Merkezi)
Arzu Fırlarer (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
Ertan Karabıyık (Kalkınma Atölyesi, Türkiye)

EDİTÖRDEN

Nisan 2024 sayımız çıkarken Türkiye'nin yaşadığı en önemli olay 31 Mart tarihli yerel seçimler oldu. Siyaset her zamanki gibi her düzeyde önemli bir faktör olarak hayatımızı etkiledi. Türkiye'deki yerel seçimlerle ilgili sadece ulusal değil uluslararası ilişkileri de ilgilendiren yorumlar yapıldı. Söz gelimi ABD ve AB arasındaki gergin ilişkilerin ya da savaşın kazananının AB olduğu söylendi. Bunun temel nedeni olarak da AB'nin göçmenler için tampon görevi gören Türkiye'yi ve dolayısıyla da muhalefeti desteklemesi gösterildi. Kaybeden ise, Türkiye'yi önce stratejik ortak olarak gören ama daha sonra güvenlik öncelikli politikaları nedeniyle Orta-Doğu'nun Jandarmasına indirgeyen ve dolayısıyla iktidarı destekleyen ABD oldu.

ABD ve İsrail ittifakına hayır diyemeyen AKP iktidarı, özellikle kendinin de içinden çıktığı Milli Görüş'ten filizlenen partiler tarafından radikal şekilde eleştirilirken muhafazakar seçmenin de tepkisini çekti. Nitekim sandığa gitmeyen 14 milyon seçmenin özellikle Gazze'de İsrail'in şiddet uygulamalarını ret eden ve aslında iktidar partisine geçmişte oy verenler olduğu yorumları halen sürmekte.

Geçen yıl Kasım 2023 çıkan Dergimizin sunuş yazısında detaylı olarak tartıştığım gibi, Filistin ve Gazze'de İsrail tarafından kendi topraklarında göçmen statüsüne düşürülerek öldürülen toplam Filistinli sayısı 33.000'i aşarken, bunlar arasında yer alan 16.000'e yakın savunmasız çocuk ve genç de acımasızca katledildi. İktidarın artık gizli saklısı kalmayan İsrail yanlısı politikaları, ekonomik aslında ticari temelli ilişkileri, güncel tartışmalarda yerini alarak çok eleştirildiği halde bizzat en üst yönetim tarafından ne yazık ki duymazlıktan gelinmeye devam ediyor. Herkes İsrail'e ihraç edilen demir ve çeliğin oyuncak değil, Filistinlileri öldüren silahların yapımında kullanıldığını biliyor ve bunu yapan tüccarları engellemeyen hükümeti protesto ediyor. Ticaret Bakanlığının 9 Nisan 2024 tarihli 53 ürüne ticaret yasağı kararı ise, çok gecikmiş ve bir anlamda da bugüne kadar İsrail'e verilen desteğin kabulü olarak da eleştirilerden payını almaya devam ediyor. Türkiye'nin ihracatında basta ABD ve AB ülkeleri ilk sırayı alırken Filistinlileri göçe zorlayan İsrail'in sadece 13.sırada yer aldığını bilmek de yarar var.

Bu bağlamda yerel seçimlerin göçmenler üzerinde etkilerini değerlendirmek istediğimizde öncelikle Türkiye'nin sosyo-ekonomik görünümüne de dikkatlice bakmamız gerekiyor. İlk bakışta dikkati çeken şey yabancı ve göçmen düşmanlığını da besleyen kentlerde derin yoksulluğun artmasıdır. Bu aslında çocukların aç yatağa gitmesi, beslenemedikleri için boylarının ksalması da demektir. Kırdada da kuşkusuz geçim derdi büyük ve çiftçi üretim yapamaz halde olsa da kentler öncelik taşımaktadır. Biliyoruz ki, Türkiye'de yaklaşık 20 milyona yakın hane var ve hane büyüklüğü ortalaması 3.8. Öte yandan çoğu kentlerde yaşayan 19 milyon vatandaş merkezi ve yerel yönetimlerden farklı şekillerde sosyal yardım alarak hayatta kalmaya çalışıyor. AB'de ortalama %9 olan asgari ücretli oranı Türkiye'de %57'e ulaşmış

durumda. Yine çoğunluğu kentlerde yaşayan 16 milyon emeklinin 10.000 TL ortalama maaş ile yoksulluğa mahkum edildiği gizlenemiyor. Hatta emeklilerden 10 milyondan fazlasının geçinebilmek için ikinci iş yaptığı değerlendirilmekte. Ne yazık ki, enflasyon rakamlarıyla oynanarak çalışan ve emeklilerin ücretleri kasıtlı olarak düşürülmüş bulunuyor. Öyle ki, bazı yüksek gelirliler haricinde halkımız, resmen ekonomik devlet politikaları çerçevesinde fakirleştirilmiş olup satın alma güçleri adeta sıfır ya da yok düzeyine indirilmiş durumda. Çok sayıda hane ev kiralalarını ödeyemez halde ve daha uygun barınma koşulları ararken kent içi veya kentler arası göç yaşıyor.

Öte yandan Afet Bölgesi ilan edilen 18 ilde yaşayan yaklaşık 18 milyon nüfusu doğrudan etkileyen 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli deprem de aslında tüm Türkiye'yi derinden sarsmış bulunuyor. Resmi makamlarca, ilk hafta 2.2 milyon; 1 Mart 2023 de ise 3.3 milyon kişinin çeşitli mesafeler içinde göç ettiği açıklanıyor. Ayrıca afet bölgesi, Türkiye'deki en fazla geçici koruma altındaki göçmeni barındırdığından onların afetten etkilenme oranları da yerli nüfusun iki katını aşmış bulunuyor (%47). Gerek kentler arası gerek kent içlerinde aktif veya pasif yerli veya yabancı göçmenler- ki artık onların tümü zorunlu göçmen kabul edilmek durumundalar- 14 aydır hala istikrarsız bir yaşam mücadelesi içinde olup gelecek planları yapamaz durumdadır. Ancak 31 Mart itibarıyla Afet Bölgesindeki illerde gözlenen siyasi tercih değişikliklerine bağlı olarak daha sosyal adalet temelli yerel yönetim anlayışı uygulamalarına geçildiğinde yerli ve göçmen ilişkilerinin de olumlu etkilenmesi olasılığı çok yüksek olmasa da vardır.

Ekonomik koşullar, tencerenin boş olması kuşkusuz muhalefetin oyların artmasında önemli rol oynamış olsa da sosyolojik kavramlarla yorumlamaya çalışacağımız daha birçok meselemiz bulunmaktadır. Bunların başında Bourdieu'nun sembolik şiddet kavramı gelmektedir. En başta iktidarın "Oy Yoksa Hizmet de Yok" sloganı birçok vatandaşımızı çok rahatsız etmiştir. Ayrıca Althusser'den esinlenerek ifade etmek gerekirse, parti devletinin ideolojik aygıtları başta medya, eğitim ve aile olmak üzere kullanması, İstanbul Sözleşmesinden bir gecede ani kararla çıkması, hukukun askıya alınması, mahkeme kararlarının uygulanmaması, çok sayıda seçilmiş yerel yöneticinin yerine kayyum atanması da aslında sembolik şiddettir. Çok partili parlamenter sistem yerine getirilen Partili Cumhurbaşkanlığı Sistemi de bizatihi sembolik şiddetin çok yerde sıklıkla uygulanmasına zemin hazırlamaktadır demek yanlış olmasa gerektir. Tüm bu koşullarla altında özellikle kentlerde yaşayan, yoksulluktan ezilen, cemaat-tarikat-ticaret ittifakları ve onların eğitime baskısını eleştiren gerek laik gerek muhafazakar kesimden aydınlar, emekçiler, emekliler, gençler, kadınlar veya cinsel yönelimi farklı olanlar gibi daha bir çok vatandaş "demokrasi" ve "refah" için birleşmişlerdir. Onlar, Gramsci'nin deyişiyle iktidarın gözü kapalı her koşulda sözcülüğünü yapan sözde sanatçı, gazeteci ve entelektüellerden oluşan "organik aydınlar" topluluğunun tam karşısında "tarihsel blok" olarak sahnede yerlerini almışlardır. Nitekim onların son yerel seçimlerde parti ve liderlerini aşan "kent ittifakı" denilen bir düşünce ve eylem birliğine ulaştıkları ya da "tarihsel blok" oluşturdukları söylenebilir.

Aslında burada kendiliğinden Alman sosyolog Jurgen Habermas'ın "yaşam alanı" (life world) ve "oydasma" (consensus) kavramlarından yararlanmak olanağımız bulunmaktadır. Geniş halk kesimleri, laik veya muhafazakar, Alevi veya Sünni, Türk veya Kürt, çalışan veya emekli, genç veya yaşlı, kadın veya erkek olmaktan kaynaklanan yapay ikili karşıtlıklarını askıya alarak, hep birlikte özellikle İstanbul'da açıkça gözlenen bu kent ittifakında yer almayı başarmışlardır. Bu durum tek tek alındığında fazla etki yaratmayan farklı sosyo-kültürel ve demografik özellikteki kimliklerin birbiriyle kent ittifakı denilen bir tarihsel blok halinde "kesişimsel" ve "ilişkisel" bir tarzda ortak hareketi, iktidara kaybettirirken muhalefete de kazandırmış görünmektedir. Nitekim birbirinden çok farklı kesimler bir yandan geçim sıkıntısını bir yandan da yaşam dünyalarına müdahale edilmesini adeta protesto etmişler, iktidarı uyarmışlardır. Bu konuda iktidarın muhalefeti İkinci Gezi olayları ve terörist suçlamaları ise artık ciddiye alınmamaktadır.

Melvin Seeman'ın yabancılaşma bileşenleri olarak saydığı özellikler açısından değerlendirdiğimizde ise, 31 Mart bir dönüm noktasıdır ve artık bu tarihten itibaren güçsüz kılınan (powerlessness), yaşamı anlamsız bulan (meaninglessness) veya anomik (normlessness) biçimde kendine zulmedenlere tepki veremeyen toplumun ve dolayısıyla vatandaşlarımızın, gerçekte kendisinden çok farklı olmayan, baskı ve şiddetten kaçan, yaşam savaşı veren göçmenlere daha sempatik bakması ve ötekileştirmekten vazgeçmesi olanak ve olasılığı daha yüksek görünmektedir. Çünkü daha iyi anlatıldığında görüleceği gibi, göçmen emeğinin değerli olduğu ve başta tarım ve hayvancılık olmak üzere birçok sektörde önemli katkılar sağladığı bir gerçektir.

Öte yandan halk yerine sosyal faktörleri ön plana çıkardığı anlaşılan muhalefet bileşenlerinin de sosyal demokrat ilkeler çerçevesinde sadece üretimde değil, bölüşümde de sosyal adaleti sağlamak amacıyla projeler yapacağı açıktır. Çünkü, emeğin örgütlü mücadelesinde yerli ve göçmen ayrımı yapılmaması bilinç ve iradesi ortaya çıkabilirse bu kuşkusuz herkesin kazancı olacaktır. Özellikle sosyal güvenceye sahip yerli ve göçmen emeği için sendikal örgütlenmeler iş- barışını da sağlayacak potansiyele sahiptir.

Sonuç olarak, uluslararası ilişkileri dahi etkileme gücüne sahip olduğu tartışılan 31 Mart 2024 Yerel Seçimlerinin Türkiye'de yaşayan 10 milyonu aşan uluslararası göçmen kadar, ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle sürekli hareket halinde kentler arası veya kent içlerinde veya ülkeler arasında yer değiştiren yerli nüfus üzerindeki olası etkilerinin araştırıldığı makalelere de Dergimiz her zaman olduğu gibi kapılarını açmıştır. Aktivist, göçmen dostu Amerikalılardan W.E.B. Du Bois ve M.Burawoy gibi sosyal adalet sağlamak için halk sosyolojisi yapmak bugün hepimizi daha fazla ilgilendirmektedir. Özellikle de politika yönelimli, sorun odaklı çalışmaları yapmak ve yayınlamak için zaman uygun görünmektedir. Bu çerçevede ilişkiel sosyolojik, özcü olmayan farklılıkları zenginlik olarak gören; belirsizlikler kadar göçmenlik gibi eşiksellikleri (liminal durumları) ve 31 Mart gibi dönüm noktalarını (turning points) çalışmak her zaman olduğu gibi bugün de öncelik taşımaktadır.

Her zaman büyük desteğini gördüğümüz Başkent Üniversitesi Kurucu Rektörümüz, çok değerli bilim insanı Sayın Prof. Dr. Mehmet Haberal'a minnet ve şükranlarınızı sunarken, ufkumuzu açan çok yönlü katkılarının sürmesini dilerim

Dergimizin sahibi, Eğitim Koordinatörümüz Sayın Prof. Dr. Mehmet Abdulkadir Varoğlu'na bize sağladıkları özgür çalışma ortamı başta olmak üzere tüm değerli katkıları için teşekkür ederim.

Son olarak yazıları ile Dergimizi destekleyen yazarlarımıza, hakemlerimize, editörlerimize ve teknik ekibimize özverili katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Aytül Kasapoğlu
Nisan 2024

FROM THE EDITOR

While the April 2024 issue of our Journal was coming out, one of the most important events that Turkey experienced was undoubtedly the local elections on March 31. Politics has again affected our lives as an important factor at every level. So much so that many comments were made about the local elections in Turkey, concerning not only national but also international relations. For example, it was said that the winner of the tense relations or war between the USA and the EU was clearly the EU. One of the main reasons for this was cited as the EU's support for Turkey, which acts as a buffer for immigrants. The loser was the USA, which, although first seeing Turkey as a strategic partner, later reduced it to the guardian of the Middle East due to its security-first policies.

The AKP government, which is close to the US and Israel alliance, was criticized radically by the right-wing parties, especially those fed by the National Vision, from which it emerged, and also attracted the reaction of conservative voters. As a matter of fact, discussions still continue that the 14 million voters who did not go to the polls were those who rejected Israel's violent practices, especially in Gaza, and who, according to some evaluations, had voted for the AKP in the past.

As I discussed in detail in our Journal published in November 2023 last year, the total number of Palestinians killed in Gaza by Israel, who were reduced to immigrant status on their own land, exceeded 33,000. Among them, nearly 16,000 defenseless children and young people were brutally murdered. The Government's pro-Israel policies, which are now known to everyone, and its economic and, in fact, commercial-based relations, have taken their place in current discussions and are heavily criticized. However, unfortunately, these continue to be ignored by the government. Everyone knows that the iron and steel exported to Israel are not used to make toys, but to make weapons that kill Palestinians. Many people and organizations are protesting against the government that does not prevent those who engage in this trade. The decision of the Ministry of Commerce to ban trade on 53 products dated April 9, 2024 is a long overdue measure. Moreover, in a sense, it cannot escape criticism as an admission of the support given to Israel so far.

In this context, while it becomes important to evaluate the effects of local elections on forced migrants, we must first look carefully at Turkey's socio-economic conditions. What is striking at first glance is the increase in deep poverty in cities, which is a factor that feeds hostility towards foreigners and immigrants. This actually means that children go to bed hungry, and their height becomes shorter because they cannot eat healthily. Even though livelihood problems are undoubtedly great in rural areas of our country and farmers are unable to produce, cities have priority. We know that there are approximately 20 million households in Turkey and the average household size is close to four. On the

other hand, 19 million citizens of the Republic of Turkey, most of whom live in cities, are trying to survive by receiving different forms of economic support from central and local governments. Unfortunately, the minimum wage rate, which is 9% on average in the EU, has reached 57% in Turkey. It is known that 16 million retired citizens, most of whom live in cities, are condemned to poverty with an average salary of 10,000 TL. In fact, there are reports that more than 10 million retirees work second jobs to make ends meet. On the other hand, the wages of employees and retirees have been deliberately reduced by manipulating inflation figures. So much so that, except for some high-income earners, our people have been officially impoverished within the framework of economic state policies. The purchasing power of the majority has been reduced to almost zero or non-existent. Many households are no longer able to pay their rent, which cannot be hidden. Many families migrate within or between cities while looking for more suitable and cheaper housing conditions.

On the other hand, the Kahramanmaraş-centered earthquake of February 6, 2023, which directly affected 18 million population by expanding the Disaster Area from 11 to 18 cities, has actually deeply shaken the whole of Turkey. Official authorities report that 2.2 million people migrated over various distances in the first week and 3.3 million on March 1, 2023. In addition, since the disaster area hosts the highest number of migrants under temporary protection in Turkey, their disaster-affected rate is more than twice the local population, at 47%. All active or passive local or foreign migrants, both intercity and inner city, are considered forced immigrants. Most of this population has been struggling for an unstable life for 14 months and is unable to make future plans. However, as of March 31, changes in political preferences observed in the provinces in the Disaster Region have emerged. Depending on this situation, if a more social justice-based local government approach can be implemented, there is a possibility that relations between the local population and immigrants will be positively affected.

Although economic conditions, hunger and poverty undoubtedly played an important role in increasing the opposition's votes, we have many other issues that can be interpreted with sociological concepts. One of these may be Bourdieu's concept of symbolic violence. First of all, the government's slogan "No Votes, No Service" attracted the reaction of many of our citizens. In addition, to define it inspired by Althusser, AKP, that is, the party state, uses ideological devices, especially the media, education and family. In addition, there is a sudden decision to withdraw from the Istanbul Convention overnight, the suspension of the law, non-implementation of court decisions, and the appointment of trustees in place of many elected local administrators. All of this is actually a kind of symbolic violence, as Bourdieu defines it. It would not be wrong to say that the Party Presidential System, which has been replaced by a multi-party parliamentary system in Turkey since 2018, also paves the way for the frequent application of symbolic violence in many places.

In fact, those who come together are especially those living in cities, oppressed by poverty, criticizing the pressure on education by community-sect-trade alliances, intellectuals from both secular and conservative segments, laborers, retirees, young people, women or those with different sexual orientations. They are united for “democracy” and “prosperity”.

They took their place on the stage as a “historical bloc”, in Gramsci’s words, directly opposite the “organic intellectuals” community consisting of so-called artists, journalists and intellectuals who were the spokesmen of the government. Thus, in the last local elections, a unity of thought and action called the “city alliance”, that is, a “historical bloc”, emerged that went beyond the parties and their leaders.

In fact, here we have the opportunity to benefit from Jurgen Habermas’ concepts of “life world” and “consensus”. Large groups of people, regardless of the binary oppositions arising from being secular or conservative, Alevi or Sunni, Turkish or Kurdish, working or retired, young or old, male or female, have managed to take part in this city alliance, which is especially clearly observed in Istanbul. This situation is a joint movement of different socio-cultural and demographic identities, which do not create much impact when taken individually, in an intersectional and relational manner, as a historical block called urban or city alliance, and clearly caused the government to lose, but also gained to the opposition. As a matter of fact, very different groups of people warned the government by expressing their financial difficulties on the one hand and opposing the intervention in the life world on the other. The government’s labeling of citizens as terrorists by reminding the opposition of the Second Gezi Events is no longer taken seriously.

On the other hand, when we evaluate it in terms of the features that alienation theorist Melvin Seeman lists as components of alienation, March 31 is a turning point. It is time for the society, which continues to vote for those who have been rendered powerless, meaningless, or who see themselves anomically normlessness, to stop and think. Indeed, it seems more likely that Turkish people will be more sympathetic to immigrants who are not very different from themselves, who are escaping from oppression and violence, and who are fighting for their lives, and will stop marginalizing them. Because, as can be seen when explained better, it is a fact that immigrant labor is valuable in Turkey and makes significant contributions to many sectors, especially agriculture and animal husbandry.

On the other hand, it can be expected that the opposition components, which are now understood to emphasize social factors, will work to ensure social justice not only in production but also in distribution, within the framework of social democratic principles. Because, if the awareness of not discriminating between locals and immigrants can emerge in the organized struggle of labor, this is undoubtedly important as a gain for everyone. Unionization of local and immigrant workers, especially those with social security, has the potential to ensure labor peace

As a result, the Local Elections of March 31, 2024, which are argued to have the power to affect even international relations, are extremely important. It is worth investigating the possible effects on the domestic population, which is constantly on the move between cities or within cities or between countries, as well as the more than 10 million international immigrants living in Turkey, for economic, social and cultural reasons.

In this context, our journal, as always, has opened its doors to articles that examine and research immigration issues from multiple perspectives. On the other hand, we can also mention activist, immigrant-friendly Americans W.E.B. Du Bois and M.Burawoy here. They do “public sociology” to ensure social justice, which concerns all of us more today. The time seems particularly suitable for producing and publishing policy and problem-oriented studies. In this context, relational sociology sees non-essentialist differences as richness; studying liminal situations such as immigration and turning points such as March 31st, as well as uncertainties, and of course making publications, are priorities today, as always.

First of all, I would like to express my gratitude to Prof. Dr. Mehmet Haberal, the Founding Rector of Başkent University, and hope that his versatile contributions that broaden our horizons will continue.

I would like to thank Prof.Dr. Abdulkadir Varoğlu, the owner of our Journal and Education Coordinator of Baskent University , for all his valuable contributions, especially the freedom he provided us.

Finally, I would like to thank our referees, editors and technical team, especially our authors who support our journal with their articles.

Aytül Kasapoğlu
Nisan 2024

Araştırma Makalesi / Research Article

Almanya'daki Türk Dernekleri ve Diaspora Oluşturma Potansiyalleri: Duisburg-Essen Örneği
Turkish Associations in Germany and Diaspora Formation Potentials: The Case of Duisburg-Essen
M. Yavuz Alptekin 14-43

Araştırma Makalesi / Research Article

On Its Eighth Anniversary: The EU-Turkey Deal - From Externalization to Digitalization
Sekizinci Yılında Avrupa Birliği-Türkiye Mutabakatı: Dışsallaştırmadan Dijitalleşmeye
Ayşem Biriz Karaçay 44-65

Araştırma Makalesi / Research Article

Exploring Immigration Experiences in the USA: Evaluating Traditional Assimilation Theories with a Latinx Focus
Amerika'daki Göç Deneyimlerini İnceleme: Geleneksel Asimilasyon Teorik Çerçevesinin Latinx Odaklı Değerlendirmesi
İmge Doğan 66-83

Araştırma Makalesi / Research Article

Transnational Social Fields: A Bourdieusian Perspective against Territorial Trap
Territoryal Tuzağa Karşı Bourdieu Sosyolojisi Çerçevesinde Ulusötesi Toplumsal Alanlar
Ayçe İdil Ataoğlu 84-97

Araştırma Makalesi / Research Article

Gündelik Hayatta Mülteci Kadınların Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir İnceleme: Misafir Filmi Örneği
A Study on the Problems of Refugee Women in Everyday Life: The Case of "Misafir" Film
Yağmur Erikel Yılmaz 98-111

Derleme Makale / Compilation Article

Göçün Çocuklar Üzerindeki Etkisi: Bir Derleme Makalesi
Effects of Migration on Children: A Review Article
Elif Demir, Beyhan Özge Yersel 112-121

Alan Notları / Field Notes

Current Field Observations on Afghanistan-Origin Migration to Turkey
Türkiye'ye Yönelik Afganistan Kaynaklı Göçe İlişkin Sahadan Güncel Gözlemler
Hakan Ünay 122-129

*Araştırma Makalesi***Almanya'daki Türk Dernekleri ve Diaspora Oluşturma Potansiyalleri:
Duisburg-Essen Örneği^{1,2}****M. Yavuz Alptekin³****Öz**

Almanya'da yaşayan ve ilk kez 1961 yılında imzalanan işçi anlaşması ile kitlesel olarak bu ülkeye göç eden toplam 3 milyon kadar Türk nüfus bulunmaktadır. Bu nüfus işçi olarak gittiyse de işçi olarak kalmadı, memur,-işveren veya patron oldular. İlk gruptaki yüksek eğitimliler hariç, daha sonrakilerin çoğu eğitim düzeyi düşük işçilerden oluşmakta iken, bu düzey yıllar içinde tedricen yükseldi. Dil bilmeyen bu insanlar zamanla dil öğrendiler ve Almanya'da yüksek eğitim aldılar. Benzer bir şekilde bürokrasiyi bilmeyen bu insanlar zamanla bürokrasiyi tanıdı ve hak arama yollarını keşfettiler. En önemlisi, ilk yıllarda sadece Cami ve hemşerilik derneği kuran bu nüfus, son on yıllarda artık eğitim, meslek ve lobi dernekleri kurmaya başladılar. Özellikle son 20-30 yılda yavaş ama emin adımlarla bir diaspora oluşturmak üzere sağlam temeller atmaya başladılar. Bu çalışmada, Almanya'nın Duisburg ve Essen şehirlerinde faaliyet gösteren 58 Türk menşeli derneğin yöneticileri, üye ve gönüllüleri ile anket ve mülakat yapılarak 63 yılda yaşanan değişimin özellikle eğitim ve dil boyutu anlaşılmasına çalışılmış, yaşanan değişimin diasporaya hizmet etme derecesi test edilmiştir. Özellikle üçüncü kuşaktan itibaren bir diasporanın oluşmakta olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Almanya'daki Türkler, Duisburg ve Essen'deki Türk dernekleri, eğitim ve dil seviyesi, lobicilik, diaspora.

¹ Makale Geliş Tarihi: 26.03.2024 Makale Kabul Tarihi: 25.04.2024

² Bu makale TÜBİTAK 2219 Yurtdışı Doktora Sonrası Araştırma Bursuyla, Yazarın Duisburg ve Essen'de yaptığı çalışmadan üretilmiştir. Yazar desteği için TÜBİTAK'a teşekkür eder. Bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin 02. 04. 2024 tarih ve E-82554930-050.01.04-499047/677 Sayılı kararı ile Etik Kurul Onayı almıştır.

³ Doç. Dr., Journalism and Mass Communication University, Department of Sociology, Tashkent/UZBEKISTAN and Karadeniz Technical University, Department of Sociology, ORCID NO: 0002-6221-7913

Research Article

Turkish Associations in Germany and Diaspora Formation Potentials: The Case of Duisburg-Essen

Abstract

In Germany, there is a total Turkish population of about 3 million, who migrated to the country massively for the first time with the labor agreement signed in 1961. While this population initially went as workers, they did not remain as workers; they became civil servants, employers, or entrepreneurs. While the first group mostly consisted of highly educated individuals, the majority of those who came later were low-educated workers, but this level gradually increased over the years. These individuals, who initially did not speak the language, learned the language over time and received higher education in Germany. Similarly, those who initially did not understand the bureaucracy gradually became familiar with it and discovered ways to assert their rights. Most importantly, this population, who initially only established mosques and hometown associations, started to establish educational, professional, and lobbying associations in the last ten years. Especially in the last 20-30 years, they have begun to lay solid foundations to establish a diaspora, albeit slowly but steadily. In this study, conducted through surveys and interviews with the managers, members, and volunteers of 58 Turkish-origin associations operating in the cities of Duisburg and Essen in Germany, an attempt has been made to understand the changes that have occurred over 63 years, especially in terms of education and language, and to test the degree to which these changes serve the diaspora. It is particularly concluded that a diaspora is being formed, especially from the third generation onwards.

Keywords: Turks in Germany, Turkish associations in Duisburg and Essen, the level of education and language, lobbying, diaspora.

Giriş

Türkiye'den yurt-dışına göç eden kabaca altı milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bulunmaktadır ve bu nüfusun yarısı kadarı Almanya'da yaşamaktadır. Bu nüfus Almanya'ya 1961'de imzalanan ikili işçi anlaşması sonucunda bu ülkeye gitti. Dolayısıyla bu ülkeye gidenlerin çoğu hemen her bakımdan Türk toplumunun alt kesiminden gelen insanlardan oluşuyordu. Eğer bu insanlar bugün Anadolu'da yaşamaya devam etseler muhtemelen durumlarında çok fazla bir değişiklik olmayacaktı. Ne eğitim düzeyleri çok değişecekti ne ikinci bir dil öğrenme ihtiyacı hissedeceklerdi. Kimlik konusunda ise hemen hiçbir farklılık oluşmayacaktı.

Oysa bugün durum çok daha farklıdır. Almanya'da yaşayan Türkler hem değişen eğitim düzeyleri hem ekonomik gelirleri ve hem de değişip dönüşen, çeşitlenen kimlikleriyle başlı başına bir inceleme ve hatta tartışma konusu olmuşlardır. Bu çalışmada Almanya'nın Duisburg ve Essen şehirlerinde yaşayan yaklaşık 150 bin insanı temsil eden 58 dernek yöneticisi, üye ve gönüllüsünden alınan bilgiler çerçevesinde bir toplumsal kesit analizi yapılmaya çalışılmıştır. Bu analizde eğitim düzeyi ve dil seviyesi hakkında veriler sunmak suretiyle konunun tartışılmasına katkı yapılmak amaçlanmıştır.

Kavramsal Açıklama

Diaspora kelimesi etimolojik olarak Yunanca *diasperien*, dia- "boyunca, karşıda" ve sperien-sperio "ekmek ya da tohum saçmak, yayılma" teriminden türetilmiş bir kavram olarak dilimize girmiştir. Diaspora kelimesini ilk kullanan Yunanlılar diasporayı göç, koloni ve kolonizasyon kavramlarını karşılamak üzere kullanmışlardır. Diaspora kavramı, Milattan Önce 586 yılında Romalılar tarafından Kudüs'ün tahrip ve Tapınak duvarının yerle bir edilmesinin ardından İbranilere atıfta bulunmak için kullanılmasıyla yeni bir semantik anlam kazanmıştır. Daha sonraları söz konusu bağlamın semantiğine istinaden, "anavatanını kaybetmiş ve etnik şiddete maruz kalmış" insanlar için daimi olarak kullanılan bir kavram haline gelmiştir (Gilroy, 1994; Clifford, 1994).

Kavramın Yunanlılarca kullanımının dışında erken dönem kullanımında diasporadan söz etmek sürgün ve kayıptan söz etmek anlamını taşıdığı için diaspora olumsuz bir durumla eşleştirilmiştir. Diasporanın erken dönem tanımı üç temele dayanmaktadır. Bu üç temel, anavatandan herhangi bir şekilde zorla çıkma/çıkarılma ya da anavatani terk etmek zorunda bırakılma, her şeyiyle anavatani kaybetme ve anavatandan uzaklaşmayla birlikte yaşanan travma deneyimi şeklinde sıralanabilir (Clifford, 1994).

Diaspora kavramını sistematik bir şekilde tanımlama çabaları 1990'lı yıllara uzanmaktadır. 1991 yılında William Safran *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return* (Modern Toplumlarda Diasporalar: Anavatan ve Geri Dönüş Söylenceleri) başlıklı çalışmada diaspora tanımı için geliştirdiği kriterleri tanımlamış

ve bir grubun/topluluğun diaspora olarak tanımlanması için aşağıdaki başlıca altı karakteristik özelliği taşıması gerektiğini belirtmiştir. Bu karakteristik özellikler şöyle sıralanır: 1) Diasporanın kendisi veya atalarının özgün bir “merkez”den iki ya da daha fazla yabancı bölgeye dağılması (Ayrıca bakz. Clifford, 1997); 2) Anavatanlarının bölgesi, tarihi ve başarılarını içeren ortak bir hafıza, muhayyile ya da miti sürdürmeleri; 3) Ev sahibi ülke toplumu tarafından tam olarak, belki hiçbir zaman, kabul görmeyecekleri inancı ve bu şekilde kısmen ayrı kalacakları inancı; 4) Gelecek nesillerinin ve kendilerinin anavatanlarını asıl bir yurt olarak idealize etmeleri ve dönecekleri yer olarak görmeleri; 5) Diasporanın bütün mensuplarının öz anavatanlarını muhafaza, sürdürme ve yenilemek ile anayurtlarının güvenliği ve başarısı için kendilerini adanmış olduğu inancı; 6) Uzun bir süre sürdürülmüş güçlü etnik grup bilinci ve bu etnik grup bilincinin dayandığı ayırt edici özelliklerle birlikte ortak tarih duygusu ve ortak kader inancı (Safran, 1991, 83-84’den akt. Ertürk, 2012, 80-81; Ayrıca bkz.Hall, 1994).

Bu makale çalışmasının hedef kitlesi bu kriterlerden hepsine olmasa da çoğuna uygundur. Buradan yola çıkarak, 1960’larda Almanya’ya göç etmiş bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ve onların Almanya vatandaşlığı almış bulunan çocukları ve torunlarından oluşan topluluğun kesinlikle bir diaspora olarak ele alınabileceği düşünülmektedir. Bu diaspora topluluğu bugün etkin bir şekilde orta yerde yoksa da, kısa orta ve uzun vadeli planlama ve çalışmalarla pekala tasarlanıp, organize edilip ve örgütlendirilip oluşturulabilir ve güçlü bir diaspora inşa edilebilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Almanya’daki Türkler

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı resmi sitesinde, ilk kez 1961 yılında yapılan ikili anlaşmalarla Türkiye’den Avrupa’nın çeşitli ülkelerine Türk işçisi gönderildiği ve geçen on yıllar içerisinde Türk işçilerinin gittikleri ülkelerde yerleşik hale geldikleri ve bu nedenle ihtiyaçlarının da değiştiği ve farklılaştığı belirtilmekte ve buna istinaden değişen ihtiyaçlardan dördüncüsü şöyle ifade edilmektedir: “2000’li yıllara geldiğimizde ise, birçok yönden yepyeni ihtiyaçlar belirmiştir. Avrupa’daki diasporamızın eğitim ve istihdamı sorunu, kurumsal ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele, İslam düşmanlığı ve vatandaşlık hakları meseleleri ön plana çıkmış ve Türkiye’nin diaspora politikası bu sorunlara çözümler üretme temelinde şekil almaya başlamıştır (YTB., 2019). Bu çalışma açısından vurgulanması gereken en önemli husus, yurtdışındaki Türklerin YTB tarafından **diaspora** olarak nitelendirilmiş olmasıdır. Şurası bir gerçektir ki, Avrupa ülkelerindeki Almanya merkezli Türkler bu ülkelere belki 1960’larda işçi olarak gitmişler ama işçi olarak kalmamışlardır. Süreç içerisinde gurbetçi olmuşlar, göçmen olmuşlar ve nihayet bugün bir diaspora olma yolundadırlar.

Türkiye Cumhuriyeti’nin yurtdışındaki vatandaş olan veya olmayan Türklerle ilgili kurumu olan YTB değişen toplumsal ihtiyaçlara istinaden kendisine üç temel hedef belirlemiştir. Kurumun resmi sitesinde söz konusu amaçlar şöyle sıralanmaktadır:

- Yurtdışı vatandaşlarımızın anavatanına **aidiyetlerinin korunması**,
- Yurtdışı vatandaşlarımızın yaşadığı ülkelerde **anadil, kültür ve kimliklerinin muhafaza edilmesi**,
- Yurtdışı vatandaşlarımızın ikamet ettikleri ülkelerde **toplumsal statüsünün güçlendirilmesi** (vurgu yazara ait).

Bu üç maddede YTB özetle yurtdışındaki vatandaşlarımızın Türkiye aidiyetlerini, anadillerini, kültürlerini, kimliklerini muhafaza edip geliştirmeyi ve son olarak yurtdışındaki bu vatandaşlarımızın sosyal statüsünün yükseltilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda Başkanlık kendi ifadesiyle, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik faaliyetler gerçekleştirmekte, bu faaliyetlerle “yurtdışındaki **diasporamızın** aile yapısı ve sosyo-kültürel değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını hedeflemekte, bu alanlara yönelik sivil toplum faaliyetlerini” desteklemekte olduğunu vurgulamaktadır.

Bu çalışma tam da üçüncü madde bağlamında yürütülecek bir çalışma olacaktır. Avrupa’daki Türklerin yüzde 65’lik bir oranla en yüksek düzeyde yaşadıkları yer Almanya’dır. Türkiye orijinli diasporanın bu ülkedeki nüfusları, yıldan yıla ve kritere göre değişebilse de, Adıgüzel (2010/1; 2007)’e göre bu sayı 2 milyon 640 bin kişidir. Yine aynı kaynağa göre, bu ülkedeki Türk diasporasının Alman toplumu içerisindeki oranı yüzde 3,2’dir. Bu oran Avrupa’daki Türklere ait en yüksek orandır. Benzer bir şekilde, bu nüfus, Almanya’daki tüm yabancıların da yüzde 30’u gibi büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nüfusun 732 bini sonradan Alman vatandaşlığına geçmiş ve 100 bini de yeni yasalara göre doğuştan çifte vatandaş statüsüne kavuşmuştur. Dolayısıyla Almanya’daki yaklaşık üç milyonluk Türk diasporasının kabaca 850 bini aynı zamanda Alman vatandaşıdır. Bunun diğer anlamı, nüfusun bu bölümünün kalan bölümüne nispetle ülkede çok daha güçlü olduğu ve diaspora faaliyetleri anlamında daha aktif olabileceği ve diğerlerini de pekâlâ peşi sıra sürükleyebileceği şeklindedir. Zira Türkiye menşeli Almanya nüfusunun azımsanmayacak bir kısmı başkent Berlin’de yaşamakta olup, Alman devlet kademelerine ve siyasetine de son derece yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu da onların diasporik dinamizmini artıran bir etki yapmaktadır.

Türklerin Almanya’da genellikle yoğun olduğu bölge Kuzey Ren Vestfalya bölgesi (North Rein Westfalia-NRW) ve burada da özellikle Düsseldorf eyaletidir (Sezen, 2004). Sahada yapılan çalışmalar esnasında alınan bilgiler, bu bölgede 1 milyona yakın Türkün yaşadığı yönündedir. Benzer bir şekilde, Almanya’daki Türkler Berlin, Köln, Stuttgart, Frankfurt, Münih, gibi büyük şehirlerde yaşama eğilimi göstermektedirler. Bu bölgelerde sanayinin gelişmiş olması ve emek-yoğun iş imkânlarının fazlalığı göçmen nüfus yoğunluğunun en önemli nedenidir. İkinci olarak kendi yakınları, hemşerileri ve yurttaşları buralarda görece daha kalabalıktırlar. Özellikle iş bulma konusunda onların yardımına başvurumaktadırlar. Üçüncü olarak, hemşeriliğin kimlik ve aidiyet gibi sosyal ve psikolojik bir ihtiyacı karşıladığı da tespit edilmiştir. Gurbetçiler için hemşerilerine yakın bulunmak kişiyi

yalnızlıktan kurtarmak gibi büyük bir psikolojik işlevi yerine getirebilmektedir (Göksu, 2000, 34'ten akt. Ertürk, 2012, 39; Ayrıca bkz. Heckmann, 1999).

Almanya'daki Türk dilli topluluğun azımsanmayacak bir bölümünün başkent Berlin'de yaşıyor olması, onların bir diaspora olarak görülmeleri imkanını da artırmaktadır. Zira başkentte yaşayan farklı etnik grupların şayet isterler ve bunun için gerekli teşkilatlanmayı yaparlarsa çok daha fazla etkili olabilecekleri açıktır. Bu etki ekonomik olabileceği gibi, siyasi, sosyal ve kültürel de olabilecektir. Dünya üzerindeki diaspora topluluklarıyla ilgili bu durum artık bilinen bir tecrübedir (Kosnick, 2004; Sakman, 2013; Adamson, 2018).

Almanya'daki Türklerin diaspora anlamına gelebilecek faaliyetlerinin YTB hedefleri doğrultusunda nasıl desteklenip, yönlendirilebileceği konusu ülkemiz açısından önemlidir. Bu çalışma bu konularla ilgili mevcut durumun nesnel bir fotoğrafını çekmeyi hedeflemekte olup, bugün ve gelecekle ilgili olarak, sivil toplum yöneticisi, kanaat önderi, bilgili ve donanımlı soydaşlarla yapılacak derinlemesine mülakatlardan elde edilen veriler doğrultusunda akademik önerilerini bütünlüklü bir metin halinde raporlamış bulunmaktadır. Bu rapor doğrultusunda ilgili kurumların bürokratları ve siyaset yapıcılar Almanya'daki Türk Diasporasıyla ilgili yapabilecekleri noktasında son derece faydalı yeni fikirler, eylem planları ve politikalar üretebilecek, kendilerine yeni veya yenilenmiş bir yol haritası çizebileceklerdir.

Araştırma Alanının Duisburg ve Essen Olarak Seçilme Sebebi

Yurtdışında Türklerin en kalabalık oldukları ülke açık arayla Almanya'dır. Almanya'da Türklerin kümülatif olarak en fazla yaşadıkları şehir Berlin'dir ve bu şehrin üç milyonluk nüfusunun 200 bine yakını Türklerden oluşur. Bununla birlikte, bu rakamlar Almanya'daki Türklerin oran olarak en yüksek yüzde ile yaşadıkları yeri temsil etmez. İlgili en yüksek oran Aşağı Ruhr Bölgesi olarak da bilinen Duisburg ve çevresidir. Bu şehrin 500 bin kişilik nüfusunun yaklaşık 80-90 bini Türklerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Berlin'de ilgili oran yüzde 10'un altında iken; Duisburg'da yüzde 15'in üstündedir. Diğer Müslüman göçmenlerle birlikte Türkler burada çok güçlü bir demografik yapıya kavuşmuşlardır (Alptekin, 2023). NRW eyalet geneli ve Duisburg şehrinin çevresindeki şehirler de benzer durumdadırlar ve daha da önemlisi, araştırmanın yapılacağı resmi çerçeveyi teşkil eden Duisburg-Essen Üniversitesi'nden dolayı ikinci şehrin Essen şehri olarak belirlenmesi uygun görülmüştür.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma yorumlayıcı bir sosyal bilim paradigmasıyla yürütülmüştür. Bu sebeple olay ve olguların görünen yüzü esas alınarak değil, olay ve olgular onların arkasındaki daha derinlikli sebeplerle ilişkilendirilerek açıklanması söz konusu olmuştur. Benzer bir şekilde olay ve olgular anlık durumuyla değil daha geniş bir kadrajdaki sosyal

bağlamıyla birlikte açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak olay ve olgular, sırf nicel verilerle değil, bunu ihmal etmeyen ama bundan daha fazla oranda nitel verilerin yardımı ve kombinezonuyla yorumlanmıştır.

Bununla birlikte, bu çalışmanın verileri sırasıyla pozitivist ve yorumlayıcı yaklaşımlara işaretle anket ve derinlemesine mülakat teknikleriyle elde edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları Duisburg ve Essen’de yaşayan bütün Türkler değil, diaspora konusu örgütlü nüfusu ilgilendirdiği için, dernek yöneticisi, dernek üyesi veya dernek faaliyetlerine yılda bir kez olsun katılmış kişilerden olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın gözünde sahadaki Türkler üç bölümdür ve ancak ikisi çalışmaya dâhil edilmiştir. Her iki şehirde toplamda 100 bin civarı nüfus yaşamakta iken; bu sınırlamadan dolayı, araştırma evreni en fazla 60 bin olabilecek, örneklem büyüklüğü de 0.05 örnekleme hata payıyla birlikte 244 olacaktır (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004, 50). Dolayısıyla bu çalışmada toplam 244 kişiye anket uygulanıp, 30 kişiyle de derinlemesine mülakat yapılması hedeflenmişken; uygulamada bu hedeflerin üstüne çıkılmış ve 260 dernek üye veya gönüllüsüne anket uygulanmış ve 58 dernek yöneticisine de analiz soruları içeren detaylı anket uygulanıp, ayrıca kendileriyle mülakat yapılmıştır. Anket katılımcılarının tamamı Türkiye’den Duisburg ve Essen’e göç etmiş olanlar arasından, tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bununla birlikte, bunların yarısının ilgili topluluğun kurduğu sivil toplum teşkilatlarında yönetici veya en azından üye olması hedeflenmişken; bu rakamlar itibariyle de hedeflenenin üstüne çıkılmış, katılımcıların en az 2/3’ü derneklerin yöneticisi veya üyesi olmuştur. Yönetici veya üye olmayan katılımcıların hepsi en azından derneklerin gönüllülerinden oluşmuştur. Yöneticilerin anket soruları üye/gönüllülerin sorularına ilave analiz soruları da içermiştir. Mesela üyelere sadece kendi eğitim durumu sorulurken, yöneticilere kendi eğitim durumundan başka, dernek yönetim kurulundakilerin sayısı ve her birinin eğitim durumu sorulmuş, bununla da kalınmamış yöneticilerden üçüncü olarak Duisburg/Essen’de yaşayan Türk toplumunun eğitim durumunu da okur-yazar olmayandan lisansüstüne kadar her bir kategori için tahmini bir oran vermesi talep edilmiştir. Eğitim konusuna bu kadar fazla yer verilmesinin sebebi, bir topluluğun diaspora oluşturabilmesi için en önemli kriterlerden birisinin eğitim olduğu düşüncesinden kaynaklanmıştır. Bu sorgulama gelir, çalışma alanı veya meslek, evin kira/mülk oluşu gibi bütün sorularda tekrar edilmiştir. Bu yolla yöneticilerden sivil toplum hizmeti götürdüğü Türk toplumunun adeta bir tomografisini çekmesi istenmiş, tahminlerin toplamı, sorulara cevap veren yönetici sayısına bölünerek ortalama değer bulunmuştur. Bu değerlerin gerçeğe çok yakın değerler olduğu düşünülmekte ve kamusal veri bulmanın imkânsız veya çok zor olduğu bu durumlarda bu gözlemler kıymetli bulunmaktadır. Anketler SPSS programında analiz edilip yorumlanmıştır. Duisburg ve Essen’in yönetici anketleri programa ayrı ayrı girilmiş ve hem ayrı ayrı ve hem de birlikte değerlendirilmiştir. Üye ve gönüllü anketleri ise, her iki şehirde fark gözetilmeksizin birlikte girilmiş ve bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Son olarak derinlemesine mülakatlar ise, tamamı söz konusu sivil toplum kuruluşlarında, cami dernekleri ve sivil derneklerde yönetici konumunda bulunan insanlarla yapılmıştır. Bu derneklerden yarısı kadarı cami ve dini dernek iken, bir kısmı da hemşerilik,

spor, eğitim, kültür, yardım, iş adamları veya kadın dernekleridir. Nitel veriler, kodlama yoluyla tematik bir analize tabi tutulmuştur.

Bulgular ve Verilerin Analizi

Kendisiyle görüşme yapılan üye katılımcıların yüzde 25,4'e tekabül eden 66'sı kadın, yüzde 74,2'sine tekabül eden 193'ü ise erkektir. Kadın katılımcının az olduğu düşünülebilir, oysa Almanya'da da olsa, Türk toplumunda sivil toplum faaliyetlerine katılan kadınlar zaten en fazla bu orandadır. Gittikçe etkisi azalsa bile, Özdemir (2018)'e göre, Türk toplumunda sivil toplum alanı hala bir eril alandır.

Duisburg ve Essen şehirlerinde kendileriyle anket ve mülakat yapılan dernek yöneticileri noktasında da durum çok farklı olmayıp, erkek egemen bir manzara söz konusudur. Mesela Duisburg'ta kendisiyle görüşülen dernek yöneticilerinin 1'i kadın, 30'u erkek iken; Essen'de görüşme sağlanan dernek yöneticilerinin 7'si kadın, 20'si erkektir. Her iki şehirde toplamda 8 kadın katılımcı ile görüşülmüştür. Bu rakam toplam yönetici katılımcının yüzde 16'sına tekabül eder. Bu oran küçük görülebilir fakat dernek faaliyetlerine katılım sağlayan kadın oranı düşük olduğundan geneli temsil edebilecek bir orandır.

Eğitim Durumu

Üye ve Gönüllülerin Eğitim Durumu

Almanya'da yaşayan Türklerin eğitim seviyesi ve bu konuda yaşanan değişim önem arz etmektedir. Zira eğitimin diasporalar toplulukları için önemli bir başarı ön şartı olduğu açıktır (Hamann & Harklau, 2009). Aşağıda verilen tablolar Almanya'daki Türklerin, 60 sene öncesine göre değişen eğitim durumunu Duisburg ve Essen özelinde, olabildiğince açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Tablo 1: Duisburg ve Essen'deki Dernek Üye ve Gönüllülerinin Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyleri		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Okur-yazar değil	1	.4	.4
	Okur-yazar	17	6.5	6.6
	İlkokul	48	18.5	18.6
	Ortaokul	29	11.2	11.2
	Lise	98	37.7	38.0
	Yüksek okul	32	12.3	12.4
	Üniversite	27	10.4	10.5
	Yüksek Lisans	6	2.3	2.3
	Total	258	99.2	100.0
Kayıp	Veri	2	.8	
	Toplam	260	100.0	

Essen ve Duisburg şehrindeki derneklerin üye ve gönüllüsü durumundaki 260 katılımcıya eğitim durumları sorulmuş ve Tablo 1’de görüldüğü üzere, nitelikli bir dernek faaliyeti yürütmeye yeterli denebilecek Yüksekokul ve üzeri eğitime sahip olanların oranı ancak yüzde 25 çıkabilmiştir. Üye ve gönüllülerin geriye kalan yüzde 75’i nitelikli bir sivil toplum faaliyeti yürütmeye çok da yeterli görülemeyecek olan lise ve altı düzey bir eğitime sahiptirler. Lise düzeyi eğitim yeterli görülebilse bile, bu durumda da bu eğitimin Almanya’da alınıp alınmadığı önem kazanacaktır. Aşağıda bu soruya kısmen cevap alınabilecektir. Bu aşamada daha önemli olan, üye ve gönüllülerin eğitim durumunun Essen ve Duisburg’taki Türk toplumunun eğitim ortalamasını yansıtmayacağı ve muhtemelen sıradan halkın eğitiminin daha da düşük olduğu yönündedir. Bu sorunun cevabı da dernek yöneticilerinin tahminleriyle alınmaya çalışılmıştır.

Tablo 2: Duisburg ve Essen’deki Dernek Başkanı veya Yöneticilerin Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyleri	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
İlkokul	7	12.1	12.7
Ortaokul	5	8.6	9.1
Lise	19	32.8	34.5
Yüksek Okul	8	13.8	14.5
Üniversite	10	17.2	18.2
Lisansüstü	6	10.3	10.9
Toplam	55	94.8	100.0
Kayıp	Veri	3	5.2
Toplam	58	100.0	

Tablo 2’den de görüldüğü üzere Duisburg ve Essen’de ankete katılan ve çoğu genellikle dernek başkanı veya başkan yardımcısı olan 58 sivil toplum önderinin eğitim durumu üye ve gönüllülerin eğitim durumundan yüksek olduğu gibi, derneklerin genel yönetim kurulu üyelerinin eğitim durumundan da çok daha yüksektir. Bununla birlikte lisansüstü eğitim düzeyinin ancak yüzde 10,3 olarak tezahür ettiği görülmektedir.

Halkın Tahmini Eğitim Durumu

Eğitim durumu veya düzeyi her toplum için önemli iken, kendisinden diaspora faaliyeti yapması beklenen göçmen topluluk için çok daha önemlidir. Eğitim düzeyi her toplumda olduğu gibi, göçmen toplumlarda da onların mesleklerini, emek veya bilgi yoğun çalışma durumlarını ve en önemlisi mali durumlarını belirleyen bir faktördür. Yukarıda da işaret edildiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti devleti artık Almanya’daki Türkleri bir diaspora olarak görmek ve geliştirmek istemektedir. YTB bu konuda yurtdışındaki Türklerle yakından ilgilenmekte ve projeler geliştirmektedir. Dolayısıyla kendisinden diaspora faaliyeti yapması umulan göçmen topluluğunun eğitim

düzeyinin olabildiğince yüksek olması beklenir.

Kendileriyle detaylı anket yapılan dernek yöneticilerine bazı konularda gözlemleri ve tahminleri de sorulmuştur. Bunlardan birisi de Essen'deki Türkiye kökenli nüfusun eğitim düzeyidir. Zira bu veri Almanya geneli için veya başka bir şehir için elde mevcut ise de, Duisburg ve Essen için mevcut değildir ve şehir yönetiminden veya belediyeden de almak mümkün olmamıştır. Bu sebeple katılımcı dernek yöneticilerine hizmet götürdükleri, sorunlarıyla ilgilendikleri Türk toplumunun eğitim düzeyiyle ilgili tahminleri de sorulmuştur. İlgili soruya Essen'de katılımcıların 12'si, Duisburg'ta ise 15'i cevap vermiştir. Her iki şehir için bu tahminlerin ortalamasını gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 3: *Duisburg ve Essen'deki Türklerin Tamamının Tahmini Eğitim Düzeyi*

		Duisburg	Essen
No	Eğitim Düzeyleri	Oran %	Oran %
1	Okur-yazar değil	1.8	3
2	Okur-yazar	3.8	5
3	İlkokul	20.7	16.5
4	Ortaokul	19.46	32.5
5	Lise	27.62	33.25
6	Yüksekokul	8.28	9.75
7	Üniversite	11.44	12
8	Lisansüstü (Y.L., Doktora)	2	1.3

Tablo-3'de de görüldüğü üzere, Duisburg ve Essen'de yaşayan Türklerin eğitim düzeyleri daha çok ilköğretim ve lise düzeyinde yığılma yapmıştır. Bunun iki sebebi tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, ikinci kuşağın daha çok Türkiye'den ortaokul ve lise düzeyi eğitim alarak Almanya'ya gitmiş olmaları iken; ikinci sebebi de Duisburg ve Essen'de doğup büyümüş bulunan üçüncü ve dördüncü kuşak Türklerin, belki şehrin sanayi bölgesi ve iş gücüne acil ihtiyaç olması sebebiyle doğrudan iş hayatına atılmaları ve üniversite okuma ihtiyacı hissetmemeleri olabilir. Limon şeklindeki eğitim düzeyi grafiğinin iki ucunda minimum eğitim düzeyi ve yüksek eğitimliler bulunmaktadır. Okur-yazar olmayan, okur-yazar ve ilkokul düzeyi eğitimin görece yüksek olmasının sebebi, birinci kuşağın eğitiminin düşük olması ve bu kuşağın yanında getirdiği eşlerin eğitiminin genellikle düşük seyretmesidir. Yeni kuşaklar ise, Almanya eğitim sisteminde, anaokulundan sonraki on yılı mecburi okumakta, sonrasında ise ya meslek yapmaya veya üniversite okumaya yönelmektedirler. Yeni kuşaklarda üniversite eğitimine yöneliş oldukça yüksektir. Dernek yöneticilerinin tahminlerinde üniversite mezunu Türklerin oranı %12 çıkmış, Yüksekokul ile birlikte bu oran yüzde 21,75'i bulmuştur. Bu değer genel Türk toplumu içindeki oran olduğu ve sadece gençler arasında düşünüldüğünde bu rakamın çok daha yükseklere çıkacağı unutulmamalıdır. Lisansüstü eğitim düzeyi ile

ilgili tahmini rakamların Almanya'daki Türk toplumunun eğitimle ilgili yüksek düşüncelerini ve arzusunu yansıtan görece yüksek rakamlar olduğu ve bu durumun Duisburg ve Essen'deki ve dolayısıyla Almanya'daki Türklerin gelecekte güçlü bir diaspora oluşturmaları adına ümit verdiği söylenebilir.

Duisburg'ta bir katılımcı (K.6) kız çocuklarında eğitime yönelmenin (kendi ifadesiyle "okuma"nın) daha fazla olduğunu, üniversiteye giden Türk gençlerinin yüzde 10, lise ile eğitime son verenlerin yüzde 40 olduğu tahmininde bulunmuştur.

Duisburg'da kendisiyle görüşülen başka bir katılımcı (K.9) Türk gençlerin yüzde 10'unun üniversiteye yöneldiğini ve yüzde 20'sinin de meslek yaptığını tahmin ettiğini belirtmiştir. Aynı katılımcı Türk gençlerinin yüzde 20'sinin madde kullandığını ve yüzde 10'unun da bağımlı olduğunu gözlemlediğini iddia etmiştir. Benzer şekilde aynı katılımcı bir yerleşim yerinde nüfus yoğun ise gençlerin Türkçesinin iyi, nüfus seyrek ise gençlerin dilinin zayıf (kendi ifadesiyle kırık) olduğunu, genel itibarıyla dili zayıf olanların yüzde 70 olduğunu, ilkokulda Türkçe derslerine yazılmanın yüzde 90 olduğunu belirtmiştir. Yine benzer bir şekilde aynı katılımcı camilerde hafta sonu kurslarına katılanların civardaki çocukların en fazla yarısı olabildiğini belirtmiştir.

Duisburg ve Essen'de kendisiyle görüşme yapılan katılımcılar her iki şehirdeki Türk öğrencilerin Türkçe derslerine yazılma oranlarıyla ilgili de yorum yapmışlar ve tahmini rakamlar vermişlerdir. Buna göre bir katılımcı (K.11) Duisburg'ta Türkçe derslerine yazılma oranının ilkokulda yüzde 90; ortaokul ve lisede ise yüzde 40 olarak tezahür ettiğini; Türk öğrencilerin yüzde 80'inin Türkçe isteyeceğini ama bazı okullardaki sayı yetersizliğinden dolayı bu imkânın oluşamayabileceğini belirtmiştir. Başka bir katılımcı (K.12) eyalet çapında Türkçe derslerine yazılmanın daha yüksek olabilse de, katılma oranının yüzde 20'lere düştüğünü belirtmiştir. Bu katılımcının tahminine göre, ikinci dil olarak Türkçeyi seçen Türk öğrenci oranı yüzde 8 civarındadır. Başka bir katılımcının (K.15) verdiği bilgiye göre, Türkçe derslerine katılma oranı NRW'de 2020 yılı itibarıyla yüzde 20 iken, son yılda yüzde 15'lere düşmüş, NRW dışında ise daha da düşük olduğunu bildiğini belirtmiştir. Yine bu katılımcının verdiği bilgiye göre, NRW'de ilkokullarda 15, diğer okullarda 18 imza ile Türkçe sınıfı açılabilir. Bununla birlikte bazı okullarda müdürler bu konuda yasalar yerine kendi eğilimlerini uygulamakta ve Türkçe sınıfı açılmasını zorlaştırabilmektedirler. Zira katılımcıların bir kısmı bu konuda kayda değer yaşanmış tecrübeler anlatmışlardır. Essen'de kendisiyle görüşülen bir katılımcı (K.16) benzer bir şekilde, ilkokullarda Türkçe dersinin açılabilmesi için gerekli sayının 15, liselerde ise 18 olduğunu belirtmiş, Türkçenin liselerde ikinci yabancı dil olarak seçilebilmesinin sağlanması gerektiğini, bunun büyük bir ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Bu konuda mülakatlardan çıkarılan genel sonuç şudur, Türkçe derslerine yazılma işlevini günden güne yitirmektedir. Bu konuda kampanyalara ve bilinçlendirme seminerleri benzeri etkinliklere ihtiyaç vardır. Türkçe derslere yazılma azaldığı gibi, katılma da

günden güne azalmaktadır. Zira okul idareleri hem kredisi olmayan Türkçe derslerine yazılmayı zorlaştırmakta ve hem de yazılanlar için Türkçe dersinin uygulamasını son saatlere koyarak zorlaştırmaktadır. Böyle olunca, derse yazılan öğrenciler bile derse girmeden eve dönebilmektedir. Bunun yanı sıra Türkçenin ikinci yabancı dil olarak öğrencilere sunulmasının sağlanması gerekmektedir. Bu konu en az Türkçe derslerine yazılmak ve bu derslere devam etmek kadar önemlidir. Zira artık Almanya’da kredisi olmayan Türkçe dersleri idarecilerin sayesinde büyük oranda işlevini yitirdiği için, kredisi olan ikinci yabancı dil yoluyla olsun Türkçe derslerine ihtiyaç vardır. Bunun diğer sebebi de Türk çocukların artık Türkçeyi iyi bilmemeleridir. Dolayısıyla Almanya’daki Türk çocuklarının en azından bir kısmı için ikinci yabancı dil olarak Türkçe derslerine ihtiyaç vardır.

Derneklerin Yönetim Kurulu Üyelerinin Eğitim Düzeyi

Anket çalışmasına katılım sergileyen dernek yöneticilerine kendi derneklerindeki yönetim kurulu üyelerinin eğitim düzeyi de sorulmuştur. Bu sorunun çok önemli bir soru olduğu düşünülmektedir. Zira bir toplumun genelinin eğitim düzeyi ne olursa olsun, o toplumun önüne düşmüş, ona liderlik ve kılavuzluk yapma iddiasında olan bir topluluğun yüksek eğitilmiş ve çok iyi donanımlı olması beklenir. Bu soru da tam olarak Duisburg ve Essen’deki Türk derneklerinin yöneticilerinin bu gerekliliği ne kadar karşılayabildiklerini ortaya çıkarabilmek üzere sorulmuştur. Bu soruya eksiksiz cevap veren 48 derneğin toplam yönetim kurulu üye sayısının 432 olduğu tespit edilmiştir. Duisburg ve Essen’deki Türk toplumunun bir tür **A Takımı** olan bu grubun eğitim düzeyini gösteren rakam ve oranlar aşağıda Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Duisburg ve Essen’deki Derneklerin Yönetim Kurulu Üyelerinin Eğitim Düzeyi

No	Eğitim Düzeyleri	Duisburg		Essen	
		Sayı	Yüzde%	Sayı	Yüzde %
1	Okur-yazar değil	-	-	-	-
2	Okur-yazar	-	-	1	0.4
3	İlkokul	8	3.4	3	1.4
4	Ortaokul	28	12.2	29	14.2
5	Lise	121	52.8	84	41.3
6	Yüksekokul	21	9.17	15	7.3
7	Üniversite	50	21.8	65	32
8	Lisansüstü (Y.L., Doktora)	1	0.43	6	2.9
	Toplam	229	100	203	100

Duisburg ve Essen’deki derneklerin yönetim kurulu üyelerinin eğitim düzeyini gösteren tablodan da görüldüğü üzere, dernek yöneticilerinin her iki şehirde kabaca yüzde 83’ü lise ve üzeri bir eğitime sahip iken, Duisburg’ta

yüzde 22 ve Essen’de ise yüzde 36 kadarı da üniversite ve üzeri bir eğitime sahiptir. Bu oranlar her ne kadar Duisburg ve Essen’deki Türk toplumunun genelinin tahmini eğitim düzeyinden çok daha yüksek ise de, görece olarak düşük kaldığı da söylenebilir. Mesela üniversite üstü eğitime sahip olan yönetim kurulu üyelerinin oranı Duisburg’ta sadece 0.43 ve Essen’de ise 2.9’dur. Bu oranın daha yüksek olması beklenebilirdi. Özellikle Duisburg’taki oranın çok yetersiz kaldığı açıktır. Zaten genel eğitim seviyesi itibarıyla da Essen Duisburg’tan bir seviye daha yüksektir. Essen şehrinin olduğu gibi, Essen Türk toplumunun eğitim, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri Duisburg’a göre biraz daha iyi durumdadır. Bütün bu veriler, yarın bir gün diaspora çalışması için bir pilot alan belirlenecekse, bu alanın Duisburg değil, daha çok Essen olması gerektiği sonucuna işaret etmektedir.

Eğitimin Alındığı Ülke veya Türklerin Almanya’da Kaçınıcı Kuşağı Temsil Ettiği

Almanya’daki Türklerin yüzde kaçının birinci, ikinci ve üçüncü kuşağı temsil ettiği konusu hala araştırma konusudur. Zira bu konu dinamik bir konu olup, sürekli değişiklik arz etmektedir. Bu çalışmada da ilgili konu eğitimin alındığı ülkenin tespit edilmesi dolayısıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 5: Duisburg ve Essen’deki Dernek Üye ve Gönüllülerinin Eğitimini Aldığı Ülke

Eğitimin Alındığı Ülke		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Tamamını Türkiye’de	117	45.0	45.7
	Bir kısmını Türkiye’de bir kısmını Almanya’da	61	23.5	23.8
	Tamamını Almanya’da	78	30.0	30.5
	Toplam	256	98.5	100.0
Kayıp	Veri	4	1.5	
	Toplam	260	100.0	

Katılımcıların “Eğitiminizi nerede aldınız?” sorusuna verdikleri cevaplar çok önemlidir. Zira bu soruya verilen cevaplar büyük oranda katılımcıların Almanya’da kaçınıcı kuşak olduklarını da gösteren cevaplardır. Eğitimin tamamını Türkiye’de aldığını söyleyen yüzde 45’lik kesimin kısmen birinci kuşak ve büyük oranda ikinci kuşak olduğu anlaşılmaktadır. Bu grubun çoğunda Almanca’yı akıcı konuşma kabiliyetinin de düşük olduğu, Alman devlet sistemini ve kanunlarını çok iyi bilmediği tahmin edilebilir. Dolayısıyla bu grup ile nitelikli bir sivil toplum faaliyetinin yürütülemeyeceği öngörüsünde bulunulabilir.

Eğitimin bir kısmını Türkiye’de, kalan bölümünü Almanya’da aldığını beyan eden katılımcıların tamamının ikinci kuşak olduğu anlaşılmaktadır. Bu grubun oranı yüzde 23.5’tir ve toplam grubun dörtte birine tekabül etmektedir. Bu grubun da birinci gruba benzer özelliklere sahip olduğu ve bu grubun çoğunun değilse bile,

önemli bir bölümünün akıcı Almanca konuşma imkânından uzak olduğu ve sistemi yeterli düzeyde bilemediği tahmin edilebilir. Çoğu itibarıyla bu grubun da nitelikli bir sivil toplum faaliyeti yürütmeye yeterli bir eğitsel, sosyal ve kültürel alt yapıya sahip olmaktan uzak olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bir ve ikinci grubun kimlik ve aidiyet duygularının çok daha yüksek olduğu söylenmelidir. Bu özellik tabii ki birinci ve ikinci kuşağı diaspora çalışmaları bakımından ihmal etmemeyi gerektiren bir özelliktir. Bu nedenle bu özelliğin daha sonra dile getirilecek olan üçüncü kuşağın başta eğitim ve dil ile ilgili daha ileri olan özellikleriyle senkronize bir şekilde çalıştırılabilmesi gerekecektir.

Eğitiminin tamamını Almanya’da aldığını belirten yüzde 30’luk üçüncü grubun ilk iki gruptan ayrılan sosyal ve kültürel özelliklere sahip olduğu öngörülebilir. Bu grubun nitelikli bir dernekçilik, sivil toplum ve diaspora faaliyeti yürütebilecek potansiyele sahip olduğu ve bir toplumun kalan yüzde 70’ini sevk ve dinamize edebileceği söylenebilir. Bu anlamda söz konusu grup yüzde 30’luk oranla sürükleyici bir çekirdek grup olabilmek için gerekli nicel yeterliliğe de sahiptir. Bu grubun Almanya’daki Türk toplumunun diaspora oluşturması adına umutlu olmayı gerektirecek bir grup olduğu kesinlikle söylenebilir. Bundan sonrası hinterlandın yani toplumun geriye kalanının bu grubu ne kadar destekleyebileceği ve gerekli organizasyon için örgüt kültürünün ne kadar müsait olduğuna kaldığı ve niyet edilir, bir yerlerden başlanırsa bu açığın da zamanla kapanabileceği öngörülebilir.

Tablo 6: *Dernek Başkanı veya Yöneticilerinin Eğitimini Aldığı Ülke*

Eğitimin Alındığı Ülke		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Tamamını Türkiye’de	19	32.8	33.3
	Bir kısmını Türkiye’de bir kısmını Almanya’da	23	39.7	40.4
	Tamamını Almanya’da	15	25.9	26.3
	Toplam	57	98.3	100.0
Kayıp	Veri	1	1.7	
	Toplam	58	100.0	

Tablo 6’dan da görüldüğü üzere, yönetici düzeyindeki katılımcılarda eğitimini kısmen veya tamamen Türkiye’de alma oranı daha fazladır. Yani yöneticilerin hala çoğu bir veya ikinci kuşak Türklerden oluşmaktadır. Bu durum son derece dikkate değerdir ve aslında derneklerdeki kuşak çatışmasını da gayet iyi bir şekilde açıklamaktadır. Birçok dernekte gençler yönetimle sorunlar yaşamakta, spor kulüpleri dernek çatısı altından uzaklaşmak zorunda kalmaktadırlar. Zira yöneticiler hala eski kuşaklardan, yaşlı ve görece eğitim düzeyi düşük kişilerden oluştuğu için yeni, eğitilmiş ve üçüncü kuşakla uyumlu bir şekilde çalışmamaktadır.

Almanya’da Bulunma Süresi veya Kaçınıcı Kuşak Olunduğu

Eğitimin ne kadarının nerede alındığı konusuna benzer bir şekilde, Almanya’da bulunma süresi de, Türklerin Almanya’da diaspora oluşturabilmesi açısından önemli bir belirleyen olarak görülmekte ve bu süre bir ölçüde Türklerin Almanya’da kaçınıcı kuşak olduklarını da tahmin etme imkanı sunabilmektedir. İlk olarak, bir ülkede yaşayan herhangi bir topluluğun 10-20 yıl gibi kısa sürelerde diaspora oluşturamayacağı söylenebilir. Bunun için en azından 25-30 yıldan daha uzun süre o ülkede bulunmak ve o ülkenin resmi ve sosyal yaşam tarzına ayak uydurmak ve daha da önemlisi o ülkenin avantaj ve dezavantajlarını deneyimlemek gerekir. İkinci olarak, bir ülkede yaşayan göçmen topluluğun en azından yarısının o ülkede bir kuşaklık süre olan 25-30 yıldan uzun bir süredir bu ülkede yaşıyor ve kendi ülkesine nispetle o ülkenin zorluklarını deneyimliyor olması gerekebilir. Almanya’nın tamamında yaşayan yaklaşık üç milyonluk Türk toplumunun ilgili durumunu gözler önüne sermek üzere, Duisburg ve Essen şehirlerinden toplanan ve aşağıda sunulan verilerin bu konuda yeterli bir kanaat oluşturmaya yetebileceği düşünülmektedir.

Tablo 7: Duisburg ve Essen’deki Dernek Üye ve Gönüllülerinin Almanya’da Bulunma Süresi

Yıl Aralıkları	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
1-5	5	1.9	1.9
6-10	1	.4	.4
11-15	9	3.5	3.5
16-20	18	6.9	6.9
21-25	30	11.5	11.6
26-30	31	11.9	12.0
31-35	33	12.7	12.7
36-40	20	7.7	7.7
41-45	51	19.6	19.7
46-50	52	20.0	20.1
51 ve üzeri	9	3.5	3.5
Toplam	259	99.6	100.0
Kayıp Veri	1	.4	
Toplam	260	100.0	

Katılımcıların yüzde 75’i yani üçte ikisi bir kuşaktan daha fazla bir zamandır yani 26-30 yıldan daha uzun bir süredir Almanya’da yaşadığını beyan etmiştir. Bu oran oldukça yüksek bir oran ve bu süre oldukça uzun bir süre olarak görülebilir. Bir göçmen toplumun yeni ülkede diaspora oluşturabilmesi adına yeterli bir oran ve yeterli bir süre olarak anlaşılabilir. Bu anlamda Almanya Türk toplumunun diaspora oluşturmak için gerekli yapısal şartları haiz olduğu söylenebilir.

Tablo 8: *Dernek Başkanı veya Yöneticisi Türkelirn Almanya’da Bulunma Süresi*

Yıl Aralıkları	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
11-15	1	1.7	1.8
21-25	9	15.5	15.8
26-30	6	10.3	10.5
31-35	7	12.1	12.3
36-40	4	6.9	7.0
41-45	12	20.7	21.1
46-50	13	22.4	22.8
51 ve üzeri	5	8.6	8.8
Toplam	57	98.3	100.0
Kayıp Veri	1	1.7	
Toplam	58	100.0	

Tablo 8’den de görüldüğü üzere anket çalışmasına bizzat katılan dernek yöneticilerinde Almanya’da kalma süresi beklendiği üzere üye ve gönüllülere göre yaklaşık 10 puan daha yüksektir. Bu tablo da aynı şekilde dernek yöneticilerinin bir ve ikinci kuşaktan görece yaşlı insanlardan oluştuğunu göstermektedir.

Almanya’da kalma süresi, kaçınıcı kuşak olunduğu ve buna bağlı olarak Alman toplumuyla uyumlu olma veya olmama konusu çok konuşulan ve tartışılan konulardandır. Katılımcılara bu konulardaki görüşleri de sorulmuştur. Bir katılımcı (K.32) şöyle demiştir:

“Almanlar da Türkiye’deki soydaşlarımız da ikinci kuşak üçüncü kuşak gurbetçilerden memnun değiller. Birinci kuşak olan babalarımız, dedelerimiz Almanların emrinde hiç itiraz etmeden çalışmışlar ve Türkiye’deki yakınlarına da büyük miktarlarda para yedirmişler. Oysa biz ne burada ne de orda artık bunu yapmıyoruz. Burada hakkımızı arıyor, orada da hakkımızı yedirmiyoruz başkalarına. İşte bundan dolayı ne burası ve ne de orası bizden yani ikinci üçüncü kuşak gurbetçilerden memnun değiller”.

Daha önceki bir çalışmada gurbetçilerin Türkiye’de en çok “para kaptırdıkları” kesimin sırasıyla yakın akrabalarından başlamak üzere genel olarak akrabalar, tanıdıklar ve komşular olduğu tespit edilmiştir (Alptekin, 2019). (En “insafli” kesimin komşular olduğu ve komşuluğun her şeye rağmen hala ölmediği bir kez daha görülmüştür!). Böyle olunca Türkiye’deki akrabalar başta olmak üzere tanıdıklar Almanya’daki ikinci ama özellikle üçüncü ve dördüncü kuşağı “babana benzemiyorsun” diyerek kınamakta ve mesafe koymaktadırlar. Bu ifadelerin sıklığından anlaşıldığı kadarıyla, gurbetçilerin çoğunda “baban gibi değilsin” sendromu ve rahatsızlığı başlamış durumdadır. Bu onların kendileriyle çelişmelerine ve kendileriyle barışık yaşamalarına engel teşkil etmektedir. Oysa onlar

babaları, dedeleri gibi değil, kendileri gibi olmak istemektedirler. Almanya’da özellikle üç ve dördüncü kuşağın kısmen kendisi gibi olamama sancısı çektiği, bu durumun daha çok izin dönemlerinde “memlekete” uğrama sürecinde ortaya çıktığı söylenebilir.

Başka bir katılımcı (K.31) bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir: “Almanlar burada doğan ve burada yetişen, Almancası çok iyi olan üçüncü kuşağın bize yani bir ve ikinci kuşağa benzemediğini söylüyorlar. Diyorlar ki, tamam bunlar Almanca biliyorlar, Alman gibi davranabiliyorlar, tam entegre olmuşlar diyeceğiz ama bir de bakıyoruz ki çok itirazcılar ve anlıyoruz ki bu kuşak ne Alman ne de Türk. Çok farklılar diyorlar”. Almanlar için “Alman olmanın” ölçüsünün itirazcı olmamak, uyumlu ve uysal olmak olduğu anlaşılmaktadır. Aslında bu ifadeler, Almanların entegrasyondan ne anladıklarını da büyük oranda gün yüzüne çıkaran ifadelerdir.

Mülakatlardaki genel yaklaşıma göre, Almanların kafasındaki Türk işçi veya misafir Türk işçi imajı birinci ve ikinci kuşak Türklerin imajından ibarettir. Almanlar biraz sabit fikirli bir toplumdurlar ve davranışlarını olduğu gibi, fikirlerini ve kalıp yargılarını da değiştirmekte epey zorlanırlar (Inglehart & Welzel, 2005). Bu sebeple kafalarındaki “Türk işçi” imajını revize edemedikleri anlaşılmaktadır. Aslında bu işlerine de gelmiyor. Baba ve dede Türkleri daha çok beğeniyorlardı. Torun Türklerin de onlar gibi olması işlerine gelirdi ama öyle değiller. Bunun da onlarda hayal kırıklığı, tedirginlik ve huzursuzluk yarattığı anlaşılmaktadır.

Evde Tercih Edilen Konuşma Dili ve Yabancı Dile Hakimiyet

Yabancı ülkede yaşayan göçmen bir toplumun diaspora oluşturabilmesi söz konusu olduğunda, en önemli konunun bu göçmen toplumun asgari düzeyde olsun asimile olmadan kendi kültürünü ve kendi kimliğini devam ettirmesi konusu olduğu kabul edilecektir. Zira kültürünü ve özellikle kimliğini kaybetmiş bir toplumun diaspora oluşturmak için bir sebebinin kalmayacağı da açıktır. Bu öncelikli şartın gölgesinde olmak üzere en önemli kültürel konulardan birisi de göçmen toplumun kendi dilini konuşma ve sahiplenme düzeyidir. Bunun en açık göstergesi de, göçmen toplumun evde kendi dilini konuşup konuşmadığıdır (Fishman, 2006). Aşağıdaki verilerin bu konuda da tatminkâr bir kanaat oluşturmaya yeteceği düşünülmektedir.

Tablo 9: Katılımcıların Evde Kullandıkları Dil

Dil Tercihleri	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hepimiz Türkçe konuşuyoruz?	77	29.6	30.0
Büyükler Türkçe, küçükler Almanca-Türkçe karışık	118	45.4	45.9
Büyükler Türkçe küçükler Almanca konuşuyor	9	3.5	3.5
Hepimiz Almanca-Türkçe karışık konuşuyoruz	51	19.6	19.8
Hepimiz Almanca konuşuyoruz	2	.8	.8
Toplam	257	98.8	100.0
Kayıp Veri	3	1.2	
Toplam	260	100.0	

Evde kullanılan dilin anadil mi yoksa ev sahibi ülkenin dili mi olduğu son derece önem arz etmektedir. Eğer bir göçmen toplum evinde kendi anadilini değil, ev sahibi ülkenin dilini konuşuyorsa o toplumun asimile olma yolunda epey mesafe kat ettiği düşünülür. Asimilasyon bir göçmen toplumun kültürel olarak da entegre olduğuna işaret eder ki, bu hiçbir toplum için arzu edilen entegrasyon modeli değildir. Göçmen toplumların sisteme entegre olmaları yani yasaları ihmal etmeden o ülkede bulunmaları arzulanır. Eğer sosyal hayata da entegre olabilmişlerse yani dernek ve kulüplere de üye olup, girip çıkabiliyor, ev sahibi toplumun sosyal kurumlarında sosyalleşebiliyorlarsa işte o zaman sosyal entegrasyon da gerçekleşmiş demektir ki, bir göçmen toplumun entegrasyonu adına sosyal entegrasyon olabilecek en son aşamadır. Eğer bu iki aşama ile kalınmaz da, kültürel entegrasyon boyutuna da geçilirse, ortaçağ Avrupa'sındaki Yahudiler gibi istisnalar hariç, bu göçmen toplumun büyük oranda asimile olmaya başladığına da hükmedilebilir.

Tablo-6'dan da görülebileceği üzere Duisburg ve Essen'de kendisiyle görüşme yapılan katılımcıların yüzde 29.6'sı evde sadece Türkçe konuştuğunu beyan etmiştir. Bununla birlikte görüşme esnasında bu cevapların bir kısmının yeterince içtenlikli olmayan ve gerçeği tam olarak yansıtmayan, siyasi cevaplar olduğu intibai uyanmıştır. Daha büyük bir kesim, katılımcıların yüzde 45.4'ü ise, evde büyüklerin Türkçe, küçüklerin Almanca-Türkçe karışık konuştuğunu beyan etmiştir. Büyüklerin Türkçe küçüklerin Almanca konuşması katılımcıların sadece 3.5'inde söz konusudur. Küçük büyük herkesin Türkçe ve Almanca karışık konuşması ise daha büyük bir katılımcı grubun,

yüzde 19.6'lık bir grubun konuşma rejimini temsil eder. Herkesin Almanca konuştuğu katılımcı grubu, yüzde 1'in altında olduğu için, tolere edilebilecek kadar küçüktür. Herkesin Türkçe konuştuğu ve sadece küçüklerin Türkçe-Almanca karışık konuştuğu hanelerin oranı toplamda yüzde 75'i bulmaktadır ki, 30-40 senedir başka bir ülkede yaşayan bir göçmen toplum için güçlü bir özkültür bağına işaret eder. Bununla birlikte Tablo-8'deki eğitim durumu ile evde kullanılan dili ilişkilendiren tabloda görüleceği üzere, eğitim düzeyinin değişmesiyle evde kullanılan dil arasında anlamlı bir değişim yaşanmaktadır ve incelenmeye değerdir.

Tablo 10: Eğitim Durumu ve Evde Kullanılan Dil Arasındaki İlişki (Çapraz Tablo)

No	Eğitim Durumu	Hepimiz Türkçe Konuşuyoruz	Büyükler Türkçe Küçükler Türkçe Almanca konuşuyorlar	Büyükler Türkçe Küçükler Almanca konuşuyor	Hepimiz Almanca Türkçe karışık konuşuyoruz	Hepimiz Almanca konuşuyoruz
1	Okur-yazar değil	0.0	100	0.0	0.0	0.0
2	Okur-yazar	50	43.8	6.2	0.0	0.0
3	İlkokul	33.3	62.5	2.1	2.1	0.0
4	Ortaokul	32	44.8	0.0	24.1	0.0
5	Lise	27.8	44.3	6.2	21.6	0.0
6	Yüksekokul	25.0	46.9	0.0	28.1	0.0
7	Üniversite	25.9	22.2	3.7	40.7	7.4
8	Lisansüstü	33.3	33.3	0.0	33.3	0.0
	Genel Yüzde	30.1	45.7	3.5	19.9	0.8

Eğitim ve evde konuşulan dili ilişkilendiren çapraz tabloda görüleceği üzere, evde herkesin Türkçeyi kullanması ilkokul düzeyi eğitimden Yüksekokul düzeyine kadar sürekli düşmektedir. Yani eğitim düzeyi yükseldikçe, muhtemelen bunun diğer anlamı olan Almanya'da kalma süreci arttıkça ve eğitiminin ya çoğunu ya da tümünü Almanya'da alma durumu arttıkça evde Türkçenin konuşulma oranı azalmaktadır. Bununla birlikte, üniversite düzeyi eğitimle birlikte trend anlamlı bir şekilde tersine dönmekte ve lisansüstü eğitimde evde Türkçe konuşma oranındaki yükseliş devam etmektedir. Her iki yönlü trend tek bir yorum içerisinde anlamlı bulunabilir. Bu yoruma göre, eğitim seviyesi üniversiteye kadar yükseldikçe evde anadili kullanma azalmakta ama üniversite düzeyi

eğitimle birlikte adeta bir aydınlanma yaşanmakta ve tekrar insanlar evde Türkçeye geri dönmektedirler. Eğer bu yorum, üniversite mezunu katılımcıların siyasi cevapları değilse, Almanya'daki Türklerin üniversiteyi kapsamayan eğitimlerinin evde Türkçe konuşmayı olumsuz etkilemesi, üniversite düzeyi eğitimi kapsadıkça da bunun tekrar Türkçe lehine döndüğü şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 11: *Dernek Başkanları veya Yöneticilerinin Evde Tercih Ettiği Dil*

Dil Tercihleri		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hepimiz Türkçe konuşuyoruz?		21	36.2	36.8
Büyükler Türkçe, küçükler Almanca-Türkçe karışık		32	55.2	56.1
Büyükler Türkçe küçükler Almanca konuşuyor		1	1.7	1.8
Hepimiz Almanca-Türkçe karışık konuşuyoruz		3	5.2	5.3
Toplam		57	98.3	100.0
Kayıp	Veri	1	1.7	
Toplam		58	100.0	

Görüldüğü üzere ankete bizzat katılan dernek başkanları veya yöneticilerin evde konuşmayı tercih ettiği dil üye ve gönüllülere göre çok daha yüksek oranda Türkçedir. Haliyle dernek yöneticilerinin bu konuda üyelere ve normal halka göre daha hassas olmaları zaten beklenen bir durum olmalıdır.

Duisburg'da kendisiyle görüşülen bir dernek yöneticisi, Duisburg'taki Türklerin yüzde 50'sinin evde Türkçe konuşmaya dikkat ettiğini beyan etmiştir. Başka bir katılımcı ise (K.31), "Geçmişte 1 saat din dersi, 2 saat Türkçe dersi vardı. Şimdi sadece Türkçe dersi kaldı" demiş ve bu durumdan duyduğu kaygıyı gündeme getirmiştir. Bunun anlamı, Alman devletinin Türkleri kültürel olarak desteklemeyi sürdürmek istemediği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum özellikle din dersleri ve İslam bilgisi noktasında böyle görülebilir. Din derslerinin muhtemelen Türkçe öğrenmeyi olumlu etkilemesi dikkate alınırsa katılımcıların kaygıları daha iyi anlaşılabilir.

Bazı katılımcılar Alman makamlarının önceden göçmenlerin ve bu arada Türk çocuklarının kendi dillerini konuşmalarına karşı olduklarını ama son araştırmalarda kendi dilini öğrenenlerin ev sahibi ülkenin dilini yani Almancayı daha kolay ve iyi öğrendiğini gördükten sonra, Türklerin kendi dillerini öğrenmelerine olumlu yaklaştıklarını ve bu süreci destekleri gibi çok iyimser yorumlarda bulunmuşlardır. Oysa başka bazı katılımcılar ise, okullarda yeterli sayı sağlanmasına rağmen, Türkçe sınıfının açılmasının okulların idareleri tarafından engellendiğini aktarmışlardır.

Bir katılımcı (K.31), son on yılda Almanya'ya gelen Türk erkek ve kadınların yüzde 50'sinin evlilik yoluyla geldiğini belirtmiştir. Bu konuyla ilgili olarak bir başkası (K1.15) ise bu trendin Alman devletinin haksız ve adaletsiz idari tasarruflarıyla engellendiğini ve kaygılarını dile getirmiştir. Bu katılımcının görüşleri kendi ifadesiyle şöyledir: "Milli (argo tabirle "ithal") damat ve gelin gelişi dil şartıyla engellendi. Bu düzenleme AİHM'den dönmesine rağmen uygulanmıyor. Daha önce milli damat ve gelinlerin oranı yüzde 50'lerde iken; şimdi yüzde 2-3'e indi. Kültürel aktarım sona erdi." Almanya'daki Türkler Türkiye'den giden damat ve gelinlerin oradaki Türk toplumuna kültürel bir aktarım yaptığını ve o insanları kültürel olarak destekleyip dinamize ettiğini düşünmektedirler. Genç nüfusa ihtiyacı olan ve Doğu Avrupa'dan ciddi sayılarda göçmen kabul eden Alman devletinin AİHM kararlarına rağmen bu süreçleri engellemesi, gurbetçilerin kaygılarını doğrular mahiyettedir.

Bir katılımcı (K.31) boşanma oranlarının Almanya Türk toplumunda yükseldiğini ve yüzde 28 olduğunu beyan etmiştir. Bu yükseliş, azalan "milli gelin ve damat" olgusunun boşanmaların artışına tuz biber olabileceğini akla getirmektedir. Zira Türkiye'den gelen gelin ve damatlar çoğunlukla daha uyumlu, daha toleranslı ve aslında birazda çaresiz oldukları için evlilik akdine daha bağlı hareket ettikleri bilinmektedir. Dolayısıyla Türkiye'den gelin ve damat gelişinin önünün kesilmesi hem kültür transferini kesintiye uğratmış ve hem de dolaylı olarak boşanmaların yükselmesine sebep olmuş gibi görünmektedir.

Bir başka katılımcı eğer bir yerleşim yerinde Türkler yoğun ise kimlik noktasında "gevşeme" yaşandığını, eğer nüfus seyrek ise "sıkışma" gerçekleştiğini belirtmiştir. Her iki gözlem birleştirildiğinde, bir yerleşim yerinde nüfus yoğun ise Türk gençlerinin dili daha iyi ama kimlik bilinci ve sosyal dayanışmasının görece olarak zayıf, şayet bir yerleşim yerinde Türk nüfus seyrek ise bu kez dilin zayıf ama kimlik bilincinin yüksek ve sosyal dayanışmanın daha sıkı gerçekleşmekte olduğu çıkarımı yapılabilir.

Alman toplumuna dil ve kültür bakımından entegrasyon ve asimilasyon konularında yorum yapan bir katılımcı (K.4) şunları dile getirmiştir: "Almanlar soğuk ve mesafeli insanlar. Almanlarla sıcak ilişkiler geliştirmek, muhabbet kurmak ve komşuluk ilişkileri geliştirmek neredeyse hiç mümkün değildir. Almanların bu sosyal ve kültürel özelliği Türklerin Almanlara, Almanya'ya ve Alman kültürüne alışmasına ve asimile olmasına engel oldu. Almanlar niyetsiz bir şekilde Fransa'dan ve diğer ülkelerden farklı olarak Türklerin daha izole ve daha fazla kendi hallerinde yaşamalarına sebep oldular".

Bu yoruma benzer başka bir yorum (K.6) şöyledir: "Almanlar sınıflı toplum yapısını önemser ve bundan taviz vermezler. Toplu taşımada *first class* ve *second class* asla vazgeçilmeyen bir uygulamadır. Bu nedenle Türkler Almanlara ve onların kültürlerine çok fazla entegre olmamışlar ve bu zamanla gerçekleşecek bir asimilasyonun önünü bir ölçüde almıştır."

Yorumlardan ve gözlemlerden anlaşıldığına göre, Almanlar kendi milletlerinden olan düşük gelirli ve göçmenlerin de tamamını *second class* anlamında ikinci sınıf görmektedirler. Türkiye’de ağa, efendi, bey ifadeleri ilga edilmişse de, Almanlar arasında asalet hala önemlidir ve asil aileler kendilerinin asil bir soy olduğunu gösteren isim ön eklerini hala kullanırlar. Almanlar için düşük gelirli Almanlar ve göçmenlerin tamamı da hem düşük gelirli olduklarından ve hem de köken ve soy itibarıyla Alman olmadıklarından ikinci sınıf toplumdur. Almanlar ekonomik olarak gelişince birinci sınıf olabilseler de, göçmenler için böylesi bir yol çok açık değildir. Ne kadar zengin olurlarsa olsunlar, ne kadar uzun süredir Almanya’da yaşarlarsa yaşasınlar, en nihayetinde kökenleri göçmen olanlar gerçek Alman olamazlar ve göçmen yani ikinci sınıf olarak kalmaya mahkûmdurlar. Almanların ikinci sınıf olma durumu metodolojik ise de, göçmenlerin ve bu arada Türklerin ikinci sınıf olma durumu mekaniktir ve değişmesi neredeyse mümkün değildir. Bu durum göçmenlerin ve bunların içinde Türklerin Alman toplumuna ve kültürüne tam olarak entegre olmalarının önünde büyük bir engeldir. Bunu bilen göçmenler önu kapalı olduğu için bir önceki aşama olan sisteme entegrasyon konusunda da belki motivasyon bozukluğu yaşayabilmektedirler. Sınıfçı, asaletçi ve ayrımcı bir toplum olan Almanlar, modern öncesi dönemde Yahudilere fiziki gettolar oluştururken, günümüzde biraz da mecburen bunun yerine göçmenleri **kültürel gettolara** mahkûm etmektedirler. Bu durum her ne kadar ayrımcı bir uygulamanın sonucu olsa da, sonuçta Türklerin ve diğer göçmenlerin asimile olmasını bir ölçüde azaltan etki gösterebilmektedir.

Bir katılımcı (K.7) Almanya Türk toplumunda özellikle gençler itibarıyla suça karışma oranının yüzde 9, madde kullanımının yüzde 3, bağımlı oranının yüzde 1, ot kullanımının yüzde 10, sigara kullanımının yüzde 70, gece kulüplerine gidenlerin oranının yüzde 13 olduğunu gözlemlediğini beyan etmiştir. Başka bir katılımcı (K.31) ise, gençler arasında bağımlı oranını çok daha yüksek bir oranla yüzde 10 tahmin etmiştir. Katılımcı 15 (K.15) ise Türk gençlerindeki madde kullanımı oranının Almanlarla kabaca aynı olduğunu belirtmiştir.

Yapılan saha çalışmaları sırasında edinilen gözlemlere göre, 2000 öncesi doğarlarda Alman vatandaşı olma durumu ortalama olarak yüzde 30 civarındadır. Zira görüşme yapmak ve anket uygulamak için gidilen derneklere kimler vatandaş kimler değil diye sorulduğunda, genellikle o an orada bulunanların üçte birinin Alman vatandaşı, üçte ikisinin ise Türk vatandaşı olduğu tespit edilmiştir. Essen’deki katılımcılardan birisi (K.20), Alman vatandaşlığı oranını biraz daha yüksek tahmin etmiştir. Ona göre Essen’deki Türklerin yüzde 50’si Alman vatandaşı iken; 2000 sonrası doğumlularda bu oran yüzde 95’e çıkmaktadır. Bu gözleme göre Almanya’daki 2000 sonrası kuşağın yüzde 95’i 18 yaşına geldiğinde Alman vatandaşlığını tercih etmektedir.

Tablo 12: *Duisburg ve Essen'deki Dernek Üye ve Gönüllüsü Türklerin Almanca Konuşma Düzeyi*

Konuşma Düzeyleri		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Günlük konuşma düzeyinde		113	43.5	44.1
Bir başkasına sokakta tercümanlık yapacak düzeyde		43	16.5	16.8
Bir başkasına Alman kurumunda tercümanlık yapacak düzeyde		88	33.8	34.4
Zayıf		11	4.2	4.3
Hiç yok		1	.4	.4
Toplam		256	98.5	100.0
Kayıp	Veri	4	1.5	
Toplam		260	100.0	

Takdir edilecektir ki, bir göçmen toplumun ev sahibi ülkede diaspora oluşturabilmesi için gerekli olan konuşma düzeyi, bu tablodaki seçenekler itibariyle üçüncüsü yani bir başkasına Alman kurumunda tercümanlık yapabilme düzeyidir. Bu oran ise yüzde 33.8 gibi iyimser karşılanabilecek bir orandır. Bu oranın aynı zamanda Almanya'da diaspora oluşturma gibi bir kaygısının ve hedefinin olması durumunda pekâlâ bu amacı gerçekleştirebileceği söylenebilir. Bu çekirdek grubun geri kalan yüzde 76.2'lik toplum kesimini dinamize edip, sürükleyebileceği ve gerekli resmi girişimleri yapabileceği söylenebilir. Zaten daha önce eğitimin nerede alındığı gibi başka kriterler itibariyle de kritik oranın bu civarlarda tezahür ettiği ve bu oranların bir diaspora oluşturma başlangıcı için yeterli olabileceği belirtilmişti.

Tablo 13: *Dernek Başkanı veya Yöneticilerinin Almanca Konuşma Düzeyi*

Konuşma Düzeyleri		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
Günlük konuşma düzeyinde		13	22.4	22.8
Bir başkasına sokakta tercümanlık yapacak düzeyde		10	17.2	17.5
Bir başkasına Alman kurumunda tercümanlık yapacak düzeyde		33	56.9	57.9
İkinci anadil düzeyinde		1	1.7	1.8
Toplam		57	98.3	100.0
Kayıp	Veri	1	1.7	
Toplam		58	100.0	

Beklendiği üzere anket çalışmasına bizzat katılan dernek başkanı, yardımcısı veya yöneticisi olan Türklere Almanca konuşma düzeyi üye ve gönüllülere kıyasla çok daha yüksektir. Elbette daha yüksek olması da beklenebilirdi. Zira katılımcıların yüzde 22.4 gibi hiç de azımsanmayacak bir oranının konuşma düzeyi sadece günlük konuşma düzeyindedir.

Tablo-14: *Duisburg ve Essen'deki Dernek Üyesi veya Gönüllüsü Türklerin Almanca Yazma Bilgisi*

Yazma Düzeyleri		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Almanca not alabilirim	92	35.4	36.1
	Almanca düzenli bir metin yazabilirim	48	18.5	18.8
	Almanca dilekçe yazabilirim	79	30.4	31.0
	Yazamam	36	13.8	14.1
	Toplam	255	98.1	100.0
Kayıp	Veri	5	1.9	
	Toplam	260	100.0	

Konuşma düzeyinde olduğu gibi, göçmen bir toplumun ev sahibi ülkede diaspora oluşturabilmesi adına gerekli yazma düzeyi not alma veya düzenli bir metin yazmadan daha öte dilekçe yazabilme düzeyidir. Duisburg ve Essen'deki dernek üye ve gönüllüsü Türklerin dilekçe yazabilecek olanlarının oranı yüzde 30.4'tür ki, bu da bir diaspora oluşturabilmek için gerekli çekirdek grubu oluşturmaya yeterli görülebilir. Bununla birlikte katılımcıların yüzde 13,8'inin Almanca'yı hiç yazamayacak durumda olması düşündürücüdür. Bu grup hemen tümüyle birinci nesil olsa da, temel sebep bu neslin eğitim düzeyinin en başından yetersiz oluşudur. Muhtemelen bu grup Türkçeyi de resmi bir metin, mesela muntazam bir dilekçe yazabilecek düzeyde olmayan bir gruptur.

Tablo 15: *Duisburg ve Essen'deki Dernek Başkanı veya Yöneticilerinin Almanca Yazma Düzeyi*

Yazma Düzeyleri		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Almanca not alabilirim	15	25.9	26.3
	Almanca düzenli bir metin yazabilirim	4	6.9	7.0
	Almanca dilekçe yazabilirim	35	60.3	61.4
	Yazamam	3	5.2	5.3
	Toplam	57	98.3	100.0
Kayıp	Veri	1	1.7	
	Toplam	58	100.0	

Dernek başkanı veya yöneticisi Türklerin Almanca yazma düzeyi çok daha iyidir. Bununla birlikte yazamam diyenlerin oranı yüzde 5 ve ancak not alabilecek düzeyde Almanca yazma bilgisine sahip olduğunu beyan edenlerin oranı ise hiçte azımsanmayacak bir oran olarak yaklaşık yüzde 26'dır.

Sentez ve Sonuç

Altmış üç yıl önce Türkiye'den Almanya'ya bir işçi göçü başladı. İlk birkaç yıldaki görece kalifiye işçi profili hariç tutularak denebilir ki, Anadolu'nun daha çok kırsalından, alt gelir grubuna mensup, genellikle düşük eğitim düzeyli insanlar programa başvurup, eleme imtihanlarına girip yıldan yıla artan sayılarla Almanya'ya gittiler. O günlerde bu kuşağın bir gün Almanya'da diaspora oluşturma ihtimali bile kimsenin aklına gelmezdi ama bugün özellikle son yirmi yıldır, Almanya'da bir Türk diasporasının oluşma imkânı çeşitli şekillerde test edilmekte, gündeme getirilmekte ve akademik tezlere, projelere ve çalışmalara konu yapılmaktadır.

Günümüzde şartlar altmış üç yıl öncesine göre çok değişti. Aradan geçen bu süre aynı zamanda kabaca üç farklı kuşağa işaret eder: çalışmak üzere gidenler ilk kuşak, daha sonra aile birleşimiyle çok küçük yaşta (1-5 yaş gibi) Almanya'ya götürülenler veya doğrudan orda doğanlar ikinci kuşağı ve bu ikincilerin Almanya'da doğan çocukları da üçüncü kuşağı temsil etmektedirler.

Almanya'daki saha çalışması sürecinde alınan bilgiler bu kuşaklar arası farklılaşmayla ilgili iyi bir yorum ve analiz yapma imkânı vermiştir. Buna göre birinci kuşak için vatan da, memleket de, sıla da Anadolu'ydu. Burası Almanya'da çalıştıkları süre içinde onların hep burnunda tüttü. Hasretini çektikleri yer hep orasıydı. Çoğu evli ve aile sahibi olmasına rağmen ailesini Almanya'ya götürmemişti. Çoğunun zihninde yeterli parayı kazandıktan sonra geri dönme düşüncesi olduğundan buna gerek görmedi. Yıllık izin sürecinde hepsi doğduğu, büyüdüğü ve çıktığı Anadolu topraklarına geri koştular. Aile büyüklerini, eşlerini, çocuklarını, akrabalarını ve arkadaşlarını ziyaret etti, kiminin elini öptü, kimiyle tokalaştı, kimiyle kucaklaştılar ama hepsiyle hasret giderdiler. Bunun adı Yıllık İzin'di, memleket ziyaretiydi ve sıla-i Rahimdi ama asla tatil değildi. Bunun için henüz çok erkendi. Benzer bir şekilde birinci kuşak, kutsal bir görev hatta ibadet ifa eder gibi Almanya'daki patronlarının emirlerini yerine getirdi ve çalıştı. Son derece itaatkâr, uyumlu, geçimli ve çalışkan işçiler oldular. Çoğu ilköğretim mezunuydu. Aralarında lise mezunu bile çok azdı. Bilgi yoğun işlerde değil kahir ekseriyetle beden gücü gerektiren zor ve zahmetli, hatta demir-çelik fabrikaları ve madenler gibi tehlikeli işlerde çalıştılar. Entelektüel bir faaliyetleri olmadığı gibi, sosyal veya siyasal hayata katılmayı da hiçbir zaman düşünmediler. Birçoğu zor şartlarda çalışmaktan dolayı kronik hastalıklara yakalandı ve ölüm ile kalım arasında bir ihtiyarlık ve emeklilik çağı geçirdi ve ölüp gittiler.

İkinci kuşağın durumu biraz farklıydı. İkinci kuşağın tamamı ama özellikle Türkiye'de doğup, sosyalleşip Almanya'ya gidenlerinde bir kişilik parçalanması yaşandı. Onlar için vatan, memleket, ülke, devlet gibi kavramların tek bir cevabı yoktu. Bu cevabın tam olarak ne olduğunu da bilmiyorlardı. Almanya mı Türkiye mi? Alman dili mi, Türk dili mi? Alman kültürü mü, Türk kültürü mü? Bu konu yere, zamana ve duruma göre değişiklik arz edebiliyordu. İkinci kuşak için Türkiye'ye gidişin adı kesinlikle "Yaz tatili"ydi. Artık tatil kavramı gündeme girmişti. Bununla

birlikte bu tatil yine anne babanın doğup büyüdüğü, çıkıp Almanya'ya geldiği yere geri gidişten ibaretti. Yine aile büyüklerinin, akrabaların ve hemşerilerin bulunduğu yer, köy, kasaba veya şehirdeki insanlarla birlikte olma söz konusuydu. Farklı bir yerlere, tatil beldelerine gitme nadiren gündeme gelen bir durumdu. Bu olsa bile kısa bir süre içindi, iznin çoğu “memleket”te geçmek zorundaydı. İkinci kuşak çalışma konusunda babalarına göre çok rahattı. Anne Babalarına kıyasla ultra rahat büyümüşlerdi. Prens ve prenses gibi bir çocuklukları olmuştu. Aileleri kendilerinin zerresini göremediği imkânları çocuklarına sınırsız bir şekilde sunmanın mutluluğunu sürüyorlardı. Bu şartlarda büyüyen ve yetişen ikinci kuşak Türkler, beğenmediği işte çalışmıyordu. En azından bir kısmı (yüzde 20 kadarı), Alman devleti iş bulamazsa işsizlik parası ile geçinmeyi de yeğleyebiliyordu. Patronlara itaat etmek, toplumsal hayata uymak, uyumlu olmak gibi bir kaygıları yoktu. Rahat ve umarsız yaşıyorlardı. Bir ölçüde kötü alışkanlıklara ve kriminal işlere de girmişlerdi. Eğer Türkiye’de bitirip gelmemişse, yaşı geçmemişse, tamamı on yıllık zorunlu eğitimi bitirdi ve bir kısmı liseye devam ettiler. Çok az bir kısmı da üniversiteye kadar yükselebildiler. Dolayısıyla çalışanların çoğu emek yoğun işlerde çalışmaya devam ettiler. Almanlarla sosyalleşme başladı ise de, çok sınırlı kaldı. Siyasal hayata katılım ise nadiren gerçekleşti. İkinci kuşağın karakteristik özelliği, hemen her konuda parçalanmış kimliklere, eğilimlere, davranışlara, rutinelere ve zihniyete sahip olmaktı. Ne tam olarak Türk kalabildiler, ne Alman olabildiler ve ne de yeni bir form üretebildiler. En azından belli bir yaşa kadar, iki arada bir derede, adeta cami ile kilise arasındaki boşlukta salınıp durdular. Yeni bir kimlik üretimi için gerekli ve yeterli sosyal sermaye henüz mevcut değildi.

Üçüncü kuşak ilk ikisinden çok farklıydı. Her anlamda yeni bir kuşaktı. Tamamı Almanya’da doğmuş, Alman okullarında, Almanca eğitim almış, Alman kamu terbiyesi görmüş insanlardan oluşuyordu. Türkiye ile bağları akrabalık bağlarından ziyade kültürel bağlar, zorunlu bağlardan çok seçimli bağlar ve nihayet ata toprakları ile ilişki mekanik değil daha çok metodolojikti. Yıllık izin, memleket ziyareti, aile ve akraba yaklaşması önemini yitirmişti. Tatil kavramı tam anlamıyla devreye girmişti. Tatilin hemen hiçbir bölümü artık aile kökenine işaret eden “memleket”te geçmiyordu. Yurt içi veya yurt dışında tatil beldelerinde ve turistik tesislerde dinleniyorlardı. Bir kısmı için Türkiye’deki İslami, tesettürlü ve harem-selamlıklı tatil beldeleri, otelleri ve tesisleri çok popüler ve karakteristikti. Hemen hepsi temel bir eğitime sahipti ve Almancayı çok iyi biliyorlardı. Bunun doğal bir sonucu olarak çoğu bilgi yoğun işlerde çalışıyordu. Çoğu Almanların üstünde bir sınıfa çıkamadıysalar da, diğer göçmenlerden daha iyi yerlere geldiler. Belli düzeyde olsun Almanlarla sosyalleşmeyi başardılar ve tamamına yakını Alman vatandaşı olarak siyasal katılımı çok daha kolay ve doğal bir yolla gerçekleştirdiler. Diğer göçmenler karşısında onları farklı kılan dinleri, kültürleri, kökenleri ve bakışa göre sosyal veya genetik dinamikleri idi. Geleneksel kimliği aşan ve kararsız durumda kalmayı kabul etmeyen yeni bir kimliği, “Batı Avrupa Türkleri” veya “Almanya Türkleri kimliğini” üretmeyi başardılar. Bunu elbette tek başlarına yapmadılar. Birinci ve özellikle ikinci kuşaktan eğitilmiş, bilgili, bilinçli, mücadeleci, dirayetli seçme bireylerin rehberliğinde ve

yardımıyla gerçekleştirdiler. Her şeye rağmen bu yeni kimlik toplumsal bir üretimdi. Almanya Türk toplumunun özgün ve orijinal üretimiydi. İşte bu toplum özellikle üçüncü kuşağın öncülüğünde bir diaspora inşa etmeye başladı. Dedelerinin cami ve babalarının hemşerilik dernekleri yerine, eğitim, iş adamları, avukatlar, doktorlar ve doğrudan lobi dernekleri kurmaya başladılar. Ne var ki, Alman sınıflı toplum yapısı, disiplinli sosyal ilişkiler sistemi ve kuralcı devlet anlayışı Almanya Türk toplumunun önünü tümüyle de açık bırakmıyordu.

Alman devleti ve toplumu Türkler üzerindeki kontrolünü her geçen gün artırmak istiyordu. Orta çağlarda başta Yahudiler ve Çingenerler olmak üzere, göçmenleri fiziksel ve mekânsal Gettolara sıkıştıran Alman toplumu ve devleti, modern dönemin göçmenlerini Türkler başta olmak üzere *Kültürel Gettolarla* sınırlandırmak ve kayıtlamak istiyorlardı. *Kültürel gettolar*, mekânsal gettolar gibi fiziksel bir yere ve somutluğa işaret etmiyorsa da, en az onun kadar sınırlandırıcı ve kontrolcüydü. İsmi Türk ve Müslüman ismi olanlar kiralık ev, iş yeri ve benzer mekânları bulmakta büyük sorun yaşıyorlardı. Aynı durum ev ve emlak satın almak isteyenler için de geçerliydi ve adı konmamış bir ambargo vardı. Yine aynı sebeple göçmenler ama özellikle Türkler iş bulmakta büyük sorun yaşıyorlardı. Bir Türk iş bulsa ve bu kurumu Alman Devletine iletse, o iş önce Almanlara, sonra Avrupa vatandaşlarına, sonra diğer göçmenlere ve nihayet en son safhada şayet kalırsa işi bildiren Türk'e kalabiliyordu. Saha çalışmamız sürecinde bu durumu bizzat yaşayan birçok Türk ile karşılaşmıştır. Benzer durum iş kurmak isteyen veya işini büyütmek isteyen Türkler için de geçerlidir. Alman devletinde bir memurluğa gelmek veya mevcut bir memurlukta yükselmek isteyenler için durumun çok daha çetin olduğunu tahmin etmek zor değildir. Bu fiillerin adı ayrımcılık ise de, bu durumun adı "Kültürel Getto"dur ve Almanya modern dönemde yumuşak, esnek, transparan ve belli belirsiz bir ırkçılık olan kültürel gettolaştırma ve kültürel gettolara hapsedme politikası uygulamaktadır. Bu durum maalesef bazı Türkiyeli Türk milliyetçileri tarafından bile empati ile karşılanabilmekte ve Almanlara hak veren yaklaşımlar gösterilebilmektedir. Oysa günümüz dünyası küresel bir dünyadır ve çağdaş dünyada Londra'nın belediye başkanı bir Pakistanlı olabilmekte, birçok batı ülkesinde bakanlıklarda Asyalı farklı milliyetlerden ve kökenlerden insanlar bulunabilmektedir. En önemlisi, Malezya'nın durumu çok ibretlidir. Ülke nüfusunun yüzde 24'ünü temsil eden Çinliler Malay ekonomisinin yüzde 60'tan fazlasına sahiptirler ve asla Almanya'daki Türkler kadar olsun ayrımcılık görmemekte ve kültürel getto benzeri bir duruma düşürülmemektedirler (Alptekin, 2019). Benzer durum Mısır'da geçerlidir. Ülke nüfusunun yüzde 2'sini oluşturan Kıptiler ekonominin yüzde 25'ine sahiptirler ve asla benzer bir kültürel gettolaştırma muamelesi görmemektedirler (İbrahim, 2010). Dünyaya biraz da bu küresel perspektiften bakınca, Alman devleti ve toplumunun Türkler başta olmak üzere göçmenlere son derece katı bir tutum içerisinde olduğunu fark etmek daha mümkün hale gelmektedir.

Kültürel gettoda fiziki hareket seyyaliyeti görünürde engelsizdir ama görünmeyen ve sistemli olan seçim, tercih, gelişme ve hamle engelleri vardır. Türkler bu sistemli engellemeleri Almanya'da eğitim, emlak, iş, ekonomi,

sanayi ve bürokraside çok net bir şekilde yaşamaktadırlar. O kadar ki devlet bu konulardaki şikâyetlerden dolayı AİHM’de davalık olmamak için olsa gerek, 2012 yılında bir yasal düzenleme yapmış ve “Anonim İş Başvuru Hakkı” diye bir hak getirmiştir. Oysa bu düzenleme Almanya’yı yasal olarak kurtarsa da, vicdani olarak mahkûm eden bir düzenlemedir. Zira bu düzenlemenin kendisi böylesi bir ayrımcılığın devlet nezdinde itirafı anlamına gelen bir düzenlemedir. Diğer yandan, hiçbir kültürel getto zihniyetine sahip Alman iş adamı veya emlak sahibi, bu yolla başvuru yapan bir kişiyi işe almayacak veya evini bu kişiye kiraya vermeyecektir. Bu son derece açıktır. Dolayısıyla kültürel getto her ne kadar Orta Çağdaki gibi fiziki değilse de, tümüyle görünmez olmaktan da çıkmış, modern yöntemlerle ete kemiğe bürünür bir hale de gelmiştir.

Bütün bu engellemelere rağmen, Almanya’daki Türkler ilk yirmi otuz yılda ve ilk bir ve ikinci kuşakta değilse de, kırk-elli yıldan sonra, bir ve ikinci kuşaktan son derece şuurlu, bilinçli ve mücadeleci bir metodolojik diaspora kuşağının desteğinde çalışan üçüncü kuşakla birlikte sosyal, siyasal ve ekonomik seviyesini sürekli yükseltmiş ve etkili STK’lar oluşturup, Türk toplumunu örgütleyerek bir diasporayı inşa etmeye başlamışlardır. Sahada elde edilen bilgiler, altmış yıl öncesine göre tespit edilen gelişmeler ve ilerlemeler bu sonuca güçlü bir işaret olarak kabul edilebilir. Almanya’daki Türkler artık ne eğitim, dil, meslek, ekonomi ve ne de sosyal bakımdan 1960’ların, 70’lerin ve 80’lerin Türk toplumu değildir. 1990’larda kabuğunu biraz da (Solingen ve Ludvigzafen katliamları gibi) harici şartların zorlamasıyla kıran Türkler, artık lobcilik yapabilecek duruma gelmiş, bunun için asgari düzeyde olsun gerekli örgütlenmeyi gerçekleştirmiş bir diaspora toplumu olma yolundadırlar.

Kaynakça

- Adamson, F. B. (2018). Sending states and the making of intra-diasporic politics: Turkey and its diaspora(s), *International Migration Review*, 1-27.
- Adıgüzel, Y. (2010). Diasporadaki kimlik algılamalarına göç tipinin etkisi: Almanya ve İngiltere Türk toplumlarının karşılaştırması, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 3(20), 97-119.
- Adıgüzel, Y. (2007). *Almanya ve İngiltere'deki Türkiye kökenlilerin kültürel kimlik algılarının karşılaştırılması*, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, (10-15, 09, 2007- Ankara), 1-20.
- Alptekin, M. Y. (Ed.) (2023). *Göç Sosyolojisi*, İstanbul: Nobel Akademik Yayın.
- Alptekin, M. Y. (2019). Yurtdışından geri dönen gurbetçilerin yaşadıkları temel sorunlar bağlamında sosyal adaptasyon probleminin analizi. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 6 (14), 58-71.
- Clifford, J. (1994). Diasporas. *Cultural Anthropology*, 9 (3), 302-338.
- Clifford, J. (1997). *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ertürk, M. (2012). *Batı Avrupa'da Türk diaspora kimliğinin inşası: STK'lar örneği* (Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
- Fishman, J. A. (2006). *Language and ethnic identity*. New York: Oxford University.
- Gilroy, P. (1994). Diaspora. *Paragraph* 17(3) 207-210.
- Göksu, T. (2000). Göçlülükten Vatandaşlığa: Almanya'daki Türkler. Ankara: Özen Yayıncılık.
- Hall, S. (1994). Cultural Identity and Diaspora. P. Williams & L. Chrisman (Eds.), *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory* içinde. New York: Columbia University Press.
- Hamann, E. T., & Harklau, L. (2009). Education in the new Latino diaspora. In *Handbook of Latinos and education* (pp. 183-195). Routledge.
- Heckmann, L. Y., & Unbehau, H. (1999). Fransa ve Almanya'daki göçmen toplulukları: iki orta büyüklükteki şehirde dernekleşme ve cemaatleşme süreçleri, *Toplum ve Bilim: Avrupa Türkleri Özel Sayısı* 82 (Winter), 78-90.
- Ibrahim, V. (2010). *The Copts of Egypt: The Challenges of Modernisation and Identity*. Bloomsbury Publishing.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge University Press.
- Kosnick, K. (2004). Good Guys and Bad Guys: Turkish Migrant Broadcasting in Berlin, in *Transnational Social Spaces: Agents, Networks and Institutions*, Faist, T., & Özveren, E. (eds.), Aldershot: Ashgate, 189-210.

- Özdemir, H. (2018). *Kadınların Sivil Toplumda Temsiliyeti ve Örgütlenme Biçimleri: Türkiye’de Kadın Dernekleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Safran, W. (1991). Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. *Diaspora: A Journal Of Transnational Studies*, 1 (1), 83-99.
- Sakman, T. (2013). *Türk diasporasının Avrupa siyasal sistemine katılım süreçlerinin analizi-Almanya, Hollanda, Belçika örneğinde*, İstanbul: Genel Kurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Sezen, L. (2004). *İşçi Ailelerin Gözüyle Batı Avrupa’daki Türkiye (Almanya ve Hollanda’da Yaşayan Türk İşçileri)*, İstanbul: Kurmay Yayın.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- YTB. (2019). Yurt-dışındaki Türkler, <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/genel-bilgi>, Erişim tarihi: 15. 12. 2020.

Araştırma Makalesi

On Its Eighth Anniversary: The EU-Turkey Deal - From Externalization to Digitalization¹

Ayşem Biriz Karaçay²

Abstract

The article provides a critical review of the EU-Turkey deal on its eighth anniversary. Despite initial success in reducing irregular migration, the deal's shortcomings have led to a resurgence in arrivals and challenges in its implementation. Criticisms focus on the violation of international law and human rights. Moreover, the article shows how the deal reinforces externalization and digitalization policies in migration management, while raising concerns about accountability, transparency, and discrimination. Although digital technologies offer new tools for border control, their deployment has sparked ethical and legal debates regarding their impact on migrants' rights. Overall, the article argues for a re-evaluation of migration policies, emphasizing the importance of a rights-based approach and genuine collaboration to address the complex challenges posed by displacement, detention, externalization and digitalization.

Keywords: The EU-Turkey Deal, externalization, digitalization, the EU, Turkey

¹ Makale Geliş Tarihi: 19.04.2024 Makale Kabul Tarihi: 13.05.2024

² Assistant Professor, Istanbul Commerce University, biriz.karacay@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-2305-7099

Research Article

Sekizinci Yılında Avrupa Birliği-Türkiye Mutabakatı: Dışsallaştırmadan Dijitalleşmeye

Öz

Bu makale, AB-Türkiye Mutabakatı'nın sekizinci yılında eleştirel bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Mutabakat, hedeflediği gibi, ilk yıllarda Türkiye'den Avrupa Birliği'ne yönelen düzensiz göçü azaltsa da anlaşmanın eksiklikleri ve uygulamadaki farklı zorluklar, izleyen yıllardaki artışı engelleyememiştir. Makalede eleştiriler uluslararası hukuk ve insan haklarının ihlaline odaklanmaktadır. Ayrıca, makale, mutabakatın göç yönetiminde dışsallaştırma ve dijitalleştirme politikalarını nasıl pekiştirdiğini ortaya koymuş, hesap verebilirlik, şeffaflık ve ayrımcılık konularında artan endişeleri yeniden tartışmaya açmıştır. Dijital teknolojiler sınır kontrolü için yeni araçlar sunmasına rağmen, bunların kullanımı ve göçmen hakları üzerindeki etkileri konusunda etik ve yasal tartışmaları başlatmıştır. Nihayet, makale, yerinden edilme, gözaltı, dışsallaştırma ve dijitalleştirme politikalarıyla ortaya çıkan karmaşık zorlukların üstesinden gelmek için hak temelli bir yaklaşımın ve gerçek işbirliğinin önemini vurgulayarak göç politikalarının yeniden değerlendirilmesini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB-Türkiye Mutabakatı, dışsallaştırma, dijitalleşme, AB, Türkiye

Introduction

The Syria crisis, now entering its 14th year, remains the largest displacement in the world, with over 12 million Syrians forcibly displaced in the region (UNHCR, 2024). In 2015, over a million refugees arrived in Europe, tragically resulting in more than 3,500 lives lost during the treacherous journey with over 75 percent of them fleeing conflict and persecution in Syria, Afghanistan, and Iraq (UNHCR, 2015). The European Union's (EU) response to the influx of refugees remained relatively in silence until the summer of 2015, when the route of Syrian refugees shifted towards EU member states (Paçacı Elitok, 2019, p.1).

According to the Dublin regulations, refugees are permitted to seek asylum in the first EU country they enter. As asylum seekers are compelled to remain in the first host countries, significant numbers accumulate awaiting the granting of refugee status, which in fact led to an unfair social, administrative and financial burden on these member states, particularly those located on the EU's Aegean and Mediterranean borders (Bal, 2023, p. 1036). Along this line, Greece failed to safeguard the rights of asylum seekers within its territory, and even engaged in push backs, while Italy and Malta declined to permit INGOs or NGOs to disembark people rescued in the Mediterranean (Human Rights Watch, 2020; Bal, 2023, p.1043).

In order to deal with the influx of refugees, the EU began creating "buffer zones" around its territory by signing readmission agreements with transit countries. Thus, the EU-Turkey deal, also known as the EU-Turkey Statement, clearly illustrates the core aim of the European externalization policies (Kaya, 2022; Strik, 2019; Demirbaş & Miliou, 2024). As it has positioned Turkey as a critical internal and external buffer zone for the EU (Erdoğan & Pütman, 2023; Demirbaş & Miliou, 2024).

The article critically evaluates the EU-Turkey deal on its eighth anniversary. While the deal initially succeeded in curbing irregular migration, subsequent challenges have led to a resurgence in arrivals and difficulties in implementation. Criticisms primarily revolve around the deal's infringement upon international protection regime and human rights. Additionally, the article examines how the deal reinforces externalization and digitalization policies in migration management, prompting concerns regarding accountability, transparency, and discrimination.

Drawing attention to the expanding body of literature on externalization, the objective of this article is to critically assess current approaches and uncover new research directions. This will involve identifying the limitations stemming from legal and humanitarian perspectives, as well as shedding light on aspects that have been under-researched. Along these lines, the review article extensively explores secondary sources to critically examine the

externalization policies of the EU, focusing on a detailed analysis of the EU-Turkey deal. To accomplish this, the review meticulously scrutinized academic literature, integrating the most recent reports from public institutions, diverse organizations, and NGOs to provide novel perspectives on externalization policies.

The article is organised around five sections. Following the introduction, the first section presents an overview of the literature, with a particular emphasis on studies concerning the externalization of migration and border policies. In the second section, a critical analysis of the EU-ization processes is conducted, alongside an evaluation of the key provisions of the EU-Turkey deal. The following two sections delve into the outcomes of the EU-Turkey Deal. In the third section, attention is given to whether the deal effectively stemmed the flow of irregular migration into the EU, while also discussing its legal and humanitarian aspects. Moving to the fourth part, an examination is made of how the deal reinforces policies of externalization and digitalization in migration management, prompting concerns regarding accountability, transparency, and discrimination. Lastly, the fifth and final section of the article offers comments on the findings of the review article and presents concluding remarks.

Literature Review on Externalization Policies

Over the past three decades, the EU's externalization policies have evolved to encompass all strategies, practices, and initiatives aimed at delegating border and migration controls to non-EU countries. The external governance of the EU is generally defined as the expansion of EU rules beyond EU borders (Lavenex & Schimmelfennig, 2009, pp. 793-794). The EU conducts activities related to border control either directly or indirectly outside its sovereign territories, namely in other countries or on the high seas. Specifically, the migration influx into the EU in 2015 accelerated the outsourcing of border controls from the EU to regions such as South-Eastern Europe (Mitrović & Vilenica, 2019, p. 540), Northern and Western Africa (Panebianco, 2020, p.1400), and the Middle East (Schimmelfennig, 2021, pp.322-326). Another instance is the Taliban takeover of Afghanistan in 2021, which prompted the Council of the EU to propose governing Afghan migration by allocating more funding to the periphery of Central Asia, including Turkey, Iran, and Pakistan (Augustova et al., 2024, p.30). These countries are tasked with providing support to Afghans near their homeland and preventing their entry into the EU (Augustova et al., 2024, pp.30-31). As Augustova, Ilbiz and Carrapica (2024, p. 30) rightly pointed out, externalization, in this context, involves implementing migration controls at a considerable distance, effectively extending the EU border thousands of kilometers into its broader neighbourhood (Frowd, 2021, pp.1333-1336).

In essence, migration controls have become part of the EU's broader agenda to transform non-EU states into more "peaceful" and "liberal" countries that align with "European values" such as freedom, democracy, and

the rule of law (Isakjee et al., 2020, p.1754-1764; Augustova et al., 2024). While the EU's official narrative of externalization stresses an equal partnership between the EU and non-EU countries, European leaders often portray these same states as not fully "democratic and liberal," implying they need the EU's guidance and stabilization (Augustova et al., 2024; Trakilović, 2020, p.50-53).

The concept of externalization inherently adopts a state-centric perspective (Cobarrubias et al., 2023; El Qadim et al, 2021), often overlooking the involvement of other actors in shaping migration and asylum policies. Hence, recently emerging literature that explores the roles of non-state actors, like international organizations, non-governmental organizations, civil society groups, and private for-profit entities, indicates their significant role in altering externalization policies through various means, including support, influence, or resistance (Cobarrubias et. al 2023).

Furthermore, post- and decolonial theory challenges presentist accounts of externalization. Since it views the evolution of border externalization as more than just a recent response to impede unwanted migration, but it linked it to previous past political spatial formations such as empires and colonies (Lemberg Pedersen, 2013; 2019, pp. 247-252). In light of this contextual backdrop, future research agendas prioritize the contribution of Global South countries like Turkey and Morocco as they challenged their expected roles in shaping these policies (Gazzotti et al. 2023; Stock et al., 2019).

Certainly, the state has evolved into a dynamic and multi-scalar entity, operating both within and beyond its territorial borders. (Moisio & Paasi, 2013, pp. 256-258). In their article, Augustova, Ilbiz, and Carrapica (2024) introduce the concept of "externalization creep" to illustrate how international migration controls offer domestic actors the chance to utilize external support for their security objectives. So, border functions are no longer restricted to the official demarcation lines of state boundaries; instead, they have turned into dispersed management practices, transitioning from fixed-continuous lines to mobile and intermittent points or zones (Cobarrubias et al., 2023; Cuttitta, 2015).

The immediate effects of border closures demonstrate a shift away from the concept of impenetrable fortresses to border areas functioning as gateways. These gateways filter individuals allowed entry, determine those in need of protection, and identify individuals subject to detention and deportation (Pallister Wilkins, 2015; Üstübici, 2019). The underlying principle of externalization assumes that by establishing return and readmission agreements, and by enhancing border security at its external boundaries, the EU can effectively delegate the management of migration to regions and states neighbouring the EU. Externalization entails actions taken by states to impede, dissuade, or divert the influx of refugees and migrants (Crisp, 2022).

Mainly, externalization involves the adoption of EU norms, policy tools, and institutions by non-EU states on European periphery. Deterrent measures such as removal, detention, and deportation are direct outcomes of externalization policies. In summary, the externalization of border and migration policies has emerged as the primary policy framework for managing international migration within the EU, affecting its wider region, as illustrated by the instance of Turkey (Üstübcü, 2019, pp. 10-18). Therefore, analysing the EU-Turkey deal on its eighth anniversary not only sheds light on the direct outcomes of the EU's externalization policies but also underscores Turkey's role as the other partner in the agreement.

The EU-ization Process and the EU-Turkey Deal

Numerous studies examining the process of "EU-ization" within the Turkish migration and border regime underscore various dimensions of the EU-Turkey deal, encompassing historical, political, legal, and international factors. (Biehl, 2009; İçduygu & Aksel, 2014; İçduygu & Üstübcü, 2014; Özçürümez & Şenses, 2011). While some studies concentrate on assessing the efficiency of achieving the outlined objectives, other publications emphasize the geopolitical impacts of the EU-Turkey deal on migrants' mobility and externalized border control. Several articles assert that by delegating the management of migration flows to Turkey, the EU neglects and shifts its equitable responsibility for refugee protection (Aydın Düzgüt et al., 2019; Gürkan & Coman, 2021; Kaya et al., 2021; Kaya, 2021). Some argues that the EU becomes even more dependent on the Turkish government as an ambivalent partner (Bialasiewicz & Maessen, 2018; Pries & Savcı, 2023). Alongside literature on externalization and EU-ization, scholarly discourse on the extraterritorial jurisdiction of the EU underscores the asymmetrical and hierarchical relationship between the European "center" and its "periphery," with particular emphasis on the center's strategies of constructing, defining, categorizing, ordering, and subjugating the desired neighbors (Boedeltje & Van Houtum, 2011; Giaccaria & Minca, 2011; Karadağ, 2019).

In parallel, a new line of research has emerged within the field of security, and border studies, focusing on the intersections between digital technologies, security strategies, and migration regimes. Identifying the ongoing process as the "digitalization of European borders" (Broeders, 2007; Nedelcu & Soysüren 2022), resent scholarship in the field underlined the objective of transforming the EU into a "cyber-fortress" (Marin, 2011). These studies specifically examine how biometrics, combined with information and communication technologies (ICTs), are integrated into migration and border control measures. They are seen as effective tools for significantly restricting the movement of nationals from third countries, as well as impeding the freedom of refugees and displaced individuals who find themselves confined behind newly established borders (Nedelcu & Soysüren, 2022).

Indeed, the security technologies are now increasingly embodied in practices of “inclusion/exclusion” that distinguish “risky” (i.e. illegitimate) from “safe” (i.e. legitimate) mobilities and that create spaces where inequality and injustice are experienced (Koca, 2022). Thus, digital technologies can erect new e-borders and enlarge states’ control and surveillance capacities (Nedelcu & Soysüren, 2022). Along with this background, as the eighth anniversary of the EU-Turkey deal has passed, the following two sections delve into its impacts by analyzing its intended outcomes, human rights violations, and the effects of the EU’s externalization and digitalization policies on migration and border control practices. But before going into this debate, it is crucial to clarify the provisions of the deal.

The EU-Turkey Deal

On 18 March 2016, the EU and Turkey jointly launched the EU-Turkey deal, aimed at stopping the flow irregular migration via Turkey to Europe (European Commission, 2016a). The EU-Turkey deal builds on the EU-Turkey Joint Action Plan, which was adopted on 29 November 2015 to foster closer collaboration with Turkey and to address the challenges posed by irregular migration flows in a coordinated manner. Essentially, the aim of the joint action plan is to step up cooperation for the support of Syrian refugees under temporary protection and their host communities in Turkey and to strengthen cooperation to prevent irregular migration flows to Europe. Compared to the EU-Turkey Joint Action Plan, the EU-Turkey deal specifically aims to put an end to irregular migration from Turkey to the EU to dismantle the smuggling networks and provide migrants safer options than risking their lives (European Commission, 2016a).

In the EU-Turkey deal, the EU and Turkish leaders agreed that from 20 March 2016 all irregular migrants arriving in Greece would be returned to Turkey if they did not apply for asylum or if their claim for asylum was rejected. For every Syrian returned to Turkey, a Syrian would be resettled in the EU (one for one) (European Commission, 2016a). According to this agreement, Turkey would take back all immigrants who arrived in Greek territory after March 20, 2016, in exchange for a three billion euros from the EU to cover the costs of protection and support of all migrants within Turkey’s borders. The deal stipulates that Turkey take any necessary measures to prevent new sea or land routes for illegal migration via Turkey to Europe (European Commission, 2016a). Also, the EU has presented Turkey with the opportunity for concession talks regarding visa-free travel to Europe. Although the concession talks have remained stagnant, an additional three billion euros in monetary aid was extended in 2018. Furthermore, Turkey has been pledged an extra three billion euros for the period spanning 2021 to 2023.

The EU-Turkey Deal: Irregular Migration and Human Rights

Over the past eight years, it has been of vital importance to evaluate the outcomes of the EU-Turkey deal. In this section, the intended outcomes of the deal is examined and then the legal and humanitarian aspects are analysed.

A Closer Look at the Intended Outcomes: From Numbers to Human Rights Violations

The core objective of the EU-Turkey deal is presented as curbing irregular migrant movements. However, rather than achieving its intended outcomes, the EU-Turkey deal has produced contradictory results.

Increasing Irregular border crossings

Basically, the deal addressed to stop mass irregular crossings of refugees from Turkey to Greece/Europe via the Aegean Sea. In terms of the results of the deal, the statistics indicated that the number of refugees (885,386) entering Europe has decreased, in comparison to the year of crisis (Frontex, 2017). Thus, a total of 182,227 migrants tried to reach to Europe via the Eastern Mediterranean Route in 2016, with the majority making their attempts within the first three months of the year (Frontex, 2017; 2016). In other words, the number of migrants reaching the Greek islands in the Eastern Aegean significantly decreased towards the end of March 2016. Some studies clearly state that the deal largely eliminated the motivation for migrants to use irregular migration routes to Greece and weakened the operations of human smuggling networks, which is considered a success of the EU-Turkey Deal (Frontex, 2017; 2018). However, just three years later, in 2019, the Eastern Mediterranean emerged as the primary route to Europe, with the number of irregular border-crossings soaring to 83,333, the highest total since 2016 (Frontex, 2020). During the latter half of 2019, arrivals in the Eastern Aegean reached their highest levels since the EU-Turkey deal was implemented. This data is significant in illustrating the persistent motivation of migrants and refugees in reaching Europe.

Throughout 2020, the COVID-19 pandemic, along with limitations imposed by both Turkish and Greek authorities on implementing the deal, led to a significant increase in irregular border crossings, despite the year of 2020 began with an increasing trend like that of 2019 (Frontex, 2021). The number of irregular border crossings dropped to 20,283 in 2020, while irregular arrivals to the EU via this route remained steady at 20,567 in 2021, maintaining the same level as the previous year. Nonetheless the Eastern Mediterranean route saw a significant increase in 2022, with approximately 42,800 irregular border crossings. Syrians and Afghans were the top reported nationalities (Frontex, 2023). Following the pandemic, irregular border crossings in the Eastern Mediterranean route maintained its increase with approximately 60,000 people recorded in 2023 (Frontex, 2023; Frontex, 2024a, 2024b). This trend on this route is also mirrored in the data regarding external irregular border crossings

of the EU. The number of irregular border crossings at the EU's external border surged to approximately 380,000 in 2023, primarily representing the highest level since 2016 (Frontex, 2024a, 2024b; Rescue.org, 2024). As a conclusion, the statistical data clearly indicate a consistent upward trend over the past three years.

Ineffective Return and Readmission Scheme

With the 18 March 2016 EU-Turkey deal, Turkey and the EU decided on the "one in, one out" deal, which implied that for every Syrian being returned to Turkey from the Greek Islands, another Syrian will be resettled to the EU. On the side of the implementation, however, the official data clearly demonstrated that the expected outcomes of the deal were not fulfilled. Along this line, the data illustrated that from April 2016 to 31 December 2017, only 11,711 Syrians were resettled from Turkey to the EU (European Commission, 2018). From the start of the implementation to the end of the year of 2017, Turkey has readmitted 1,484 persons, including only 236 Syrians, who had reached Greek islands directly from Turkey (European Commission, 2018). Furthermore, between January to May 2016, 2,510 individuals lost their lives, while attempting to cross to Europe, compared to around 1,800 for the same period in 2015 (UNHCR, 2016). This data indicates that migrants may be willing to take even greater risks to evade state's security measures. In conclusion, it is worth concluding that the implementation of the deal remained unsatisfactory.

On 28 February 2020, the Turkish government announced it would cease controlling its land and sea borders with Europe and open the passage for migrants wishing to cross. This led to the setting up of an informal camp at one of the border crossing points between Turkey and Greece in Pazarkule, hosting close to 60,000 migrants and refugees in dire conditions (European Commission, 2020a). Later in March, the Turkish authorities organised transport for the migrants and refugees away from the border area and closed the borders with Greece and Bulgaria except for commercial traffic because of the outbreak of the COVID-19 pandemic. Moreover, Turkey, unilaterally suspended return and resettlement operations under the EU-Turkey deal due to the COVID-19 pandemic, starting from March 2020 onwards (European Commission 2020a). However, resettlements from Turkey to the EU resumed in July 2020. Since the Pazarkule events in 2020, the border area between Greece and Turkey has become highly militarized (Karadağ & Bahar, 2022). Despite Turkey's historically flexible borders and its open border policy, Greece has escalated its pushback operations, particularly along the Evros River and the Aegean Sea. On March 23, 2020, the first instance of using life rafts in pushbacks occurred, with thirty-one asylum seekers left adrift on the waves of the Aegean Sea (Karadağ & Bahar, 2022).

Regarding resettlement from Turkey to the EU under the one-for-one scheme, 4,225 Syrian refugees were resettled to eight EU Member States in 2021; while 5,046 Syrian refugees were resettled in eight EU Member

States in 2022 (European Commission, 2022; 2023). The total number of Syrian refugees resettled from Turkey to the EU Member States under the one-for-one scheme reached 39,648 as of September 2023 (European Commission, 2023). Only 2,140 people have been returned from Greece to Turkey under the deal (Rescue.org, 2022), while smuggling routes to Italy and to Cyprus were increasingly used (European Commission, 2021). Turkey is still maintaining the suspension of returns from the Greek islands that it put in place in March 2020. The data on return and resettlement indicated that the implementation of the deal has not attained the intended outcomes.

A Closer Look at the Legal Framework: From Human Right Violations to Externalization

Many studies focus on the legal aspects of the EU-Turkey deal in light of international and humanitarian law, specifically examining the principles and practices of safe-third-country, non-refoulement, and the deal's compliance. First of all, despite carrying the characteristics of an international agreement, the deal lacks a legal nature due to its *non-compliance* with these formal requirements, and thus, it lacks legal bindingness (GAR, 2024). As a result, its auditability is also questionable (GAR, 2024). Secondly, the EU-Turkey deal implies that Turkey is a *safe third country*. In defining a safe country, the EU denoted main criteria referred in the 1951 Geneva Convention and the Asylum Procedures Directive (Danış, 2021; GAR, 2022, 2024). Essentially, a safe country respects human rights, while maintaining a democratic political environment, and rule of law. The Asylum Procedures Directive defines candidate countries as safe if asylum seekers or refugees are assessed individually. In addition, the 1951 Geneva Convention's safe country definition requires that a person who has to resettle in a third country, having already been granted refugee status in the host country, must receive a guarantee that the third country will continue to protect their refugee status (GAR, 2024; Bal, 2023). As a result, defining Turkey as a safe third country, despite not meeting the necessary requirements of international and European law, constitutes a violation of human rights.

Essentially, Turkey does not grant refugee status to Syrians living in Turkey or returned from Europe due to its geographical reservation to the Geneva Convention and the 1967 Protocol. In its place, Syrian refugees in Turkey are provided temporary protection under Article 42, Section 2 of the 2013 Law of Foreigners and International Protection. This Article also indicates that persons under temporary protection are "not entitled" to the right of transfer to a long-term residence permit (Bal, 2023). This means that refugees, including Syrians, who are returned to Turkey do not have access to an effective protection in line with the 1951 Geneva Convention, which is required for a safe third country under EU law. Furthermore, among those returned to Turkey, both Syrian refugees and certain asylum seekers have had their status lost upon their return (Türkeş, 2017; Bal, 2023).

Indeed, the lack of protection contravenes the principle of *non-refoulement* in refugee law, which safeguards refugees from being sent back to places where their safety or freedoms may be jeopardized (GAR, 2024).

Despite having legal status in Turkey, Syrians experience precarity, where their rights are often restricted, leading to insecurity (Baban et al., 2022; Demirbaş & Miliou, 2024). As Demirbaş and Miliou (2024) argue in their article, the temporary nature of legal status functions as a tool for governing and controlling refugees, contributing their vulnerability. In this context, Lorey (2015) stresses that precarity serves as a form of governmentality (Demirbaş & Miliou, 2024). The EU-Turkey deal, by aiming to keep refugees in Turkey, perpetuates a system that subjects them to poverty and uncertainty (Demirbaş & Miliou, 2024). Furthermore, limitations on rights exacerbate Syrians' precarity, as they are required to register in specific cities in Turkey to access essential services like work permits, healthcare, and education (Danış & Dikmen 2022). By designating Turkey as a 'safe third country', the EU-Turkey deal further legitimizes and perpetuates the precarious living conditions endured by refugees (Demirbaş & Miliou, 2024).

As part of the EU-Turkey deal, Turkey primarily focused on programs and projects related to social cohesion, integration efforts, entrepreneurship, and long-term vocational training, funded by FRIT and the European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO). According to Pries and Savcı (2023), the FRIT component of the deal is positively evaluated for providing substantial support to refugees and for enhancing the governance structure for refugee protection and migration management in Turkey. In their study, they (2023) underline that the funds of the FRIT were spent to a great extent for primary humanitarian aid at the beginning and then shifted stepwise to a more development approach in strengthening institutional infrastructure of law-based management of migration and refugee protection. Pries and Savcı also suggest that the FRIT was quite successful in initiating a complex multilevel engine of networking organizations that ranged from Turkish state authorities, IGOs, INGOs up to local NGOs. Against this perspective, some scholars emphasize the constraints faced by rights-based civil society organizations, lack of institutionalized mechanisms to give refugees voice at the various levels and highlight the close cooperation between the state and government-aligned CSOs (GAR, 2022).

Nonetheless, recent news regarding Turkey's refusal to cooperate with the European Court of Auditors (ECA) has sparked further discussion on this issue (Washington Post, 2024; European Court of Auditors 2024). The auditors requested information from Turkey, including a list of schools receiving EU support, the number of refugee pupils attending these schools, and details on the reintegration of children not in education into the school system, along with their exam pass rates compared to Turkish students. However, Turkey's education

ministry refused to provide the requested information, preventing the auditors from assessing the impact of EU projects (Washington Post, 2024; European Court of Auditors, 2024). Without this data, the auditors are unable to measure the effectiveness or sustainability of education projects funded by the EU. Despite joint and individual requests from auditors and officials from the commission responsible for ensuring proper use of the bloc's funds, Turkey has not complied. In summary, the EU-Turkey deal has failed to achieve its intended outcomes and has been criticized for violating basic human rights.

The EU-Turkey Deal: From Externalization to Digitalization

This section delves into the ways in which the deal strengthens externalization and digitalization policies within migration management, while simultaneously eliciting concerns regarding accountability, transparency, and discrimination. While the integration of digital technologies presents novel opportunities for border control, their implementation has ignited ethical and legal deliberations concerning their potential effects on migrants' rights and well-being.

A Closer Look at the Policies of Externalization: The New Pact on Migration and Asylum

The EU disregarded the root causes of refugee flows, neglecting the fundamental principles of the international protection regime established following the 1951 Geneva Convention. It shifted the burden and responsibility to third/transit countries, thereby bolstering populist rhetoric and advancing externalization policies to fortify Fortress Europe. Various practices and naive cooperation and collaboration efforts among EU member states have resulted in a spectrum of approaches, from far-right parties' anti-migrant sentiments to welcoming slogans within the EU. At the same time, digitalization of border control practices not only extends the reach of externalized policies but also aligns with the competitive neoliberal market economy. In Bal's perspective (2023), member states' panic and neoliberal nationalism resulted in the implementation of EU's old-style migration management coupled with "securitization" and controlled "market-informed" access (Eder & Özkul, 2016).

Consistent with Bal's assertions, scholars in the field have underscored that externalization policies, employing a carrot-and-stick strategy as evident in negotiations for the EU-Turkey deal, encouraged transit countries like Turkey to leverage refugees through bargaining and instrumentalization (Danış & Dikmen 2022; Karadağ, 2022). In other words, Turkey is not a passive recipient of EU externalization when it comes to negotiating with the EU over migration related topics (Ataç et al., 2017; İçduygu & Üstübici, 2014; Karadağ, 2019; Üstübici, 2019) In fact, the EU policies of externalization and securitization create an environment where it becomes politically advantageous for Turkey to manipulate migration flows, as evidenced by the negotiations of the deal and the events in Pazarkule. (Swan, 2023; Casaglia & Pacciardi, 2023).

Thus, externalization policies are once again being considered to create certain political incentives among transit countries, such as Turkey, while bolstering the EU's Fortress Europe rhetoric, which hampers the implementation of the international protection regime. However, the clear failure of externalization policies in general, and the deal in particular, has not deterred the EU from formulating and implementing new policies on borders, migration and asylum. Along these lines, the recently approved New Pact on Migration and Asylum represents another effort by the EU to address migration challenges.

The New Pact on Migration and Asylum Reloaded

As mentioned in the section of irregular arrivals, the European Border and Coast Guard Agency (Frontex) has noted that the year of 2023 experienced the most significant surge in irregular entries into the EU since 2016. Thus, on 10 April 2024, the European Parliament voted in favour of the new rules on the Pact on Migration and Asylum, (European Commission, 2024). Indeed, the Pact negotiations began in 2015 as a response to more than a million asylum seekers arriving in Europe fleeing war and persecution, primarily from Syria, Afghanistan, Iraq, Libya, and Eritrea. It seeks to revise the Dublin Regulation which mandates that the country of first entry - such as Italy, Greece, Malta to process asylum requests, thereby creating substantial migration pressure on these countries. According to the European Commission, the New Pact on Migration and Asylum (2020b) was designed to create sustainable and regulated migration flows, addressing shortcomings in current systems while promoting a cohesive approach to migration and asylum based on solidarity and accountability (European Commission, 2020b).

However, the implementation of the Pact underscored the inefficacy of this system, the shortcomings of national asylum frameworks, and the absence of solidarity within the EU, as frontline countries like Greece became overwhelmed and incapable of adequately processing asylum claims. After three years of negotiations and despite warnings from over 50 civil society organizations, the Pact on Migration and Asylum was once again approved through a vote. In principle it focuses on crucial key developments: the reinforcement of external borders; the modification of responsibility rules; the inclusion of mandatory solidarity provisions; and the harmonization of procedural arrangements to handle and process arrivals at the border and asylum applications. Primarily, the pact will have significant repercussions for the right to seek international protection both within EU countries and across the EU as a whole.

The Pact introduces *fast-tracked asylum procedures*, subjecting more asylum seekers to accelerated processes at borders, resulting in shorter interviews, limited legal counsel access, and inadequate vulnerability assessments (Woolrych, 2024). By expanding the *safe third country* principle, asylum seekers may be deemed inadmissible

and deported to non-EU countries, raising the risk of refoulement (Ibid). Essentially, individuals who passed through safe countries such as Tunisia, Egypt, or Turkey before reaching Europe could have their asylum claims rejected (Statewatch, 2024).

Furthermore, Europe might see a *significant rise in the detention of asylum seekers* due to the new pact's requirement for extensive screening and processing at border facilities (Statewatch 2024). Under this mandate, various categories of asylum seekers, including families with children of all ages, could be detained in closed facilities for up to 12 weeks while their claims are assessed (Woolrych, 2024; Statewatch, 2024). Additionally, the introduction of *new screening and detention protocols at borders* will lead to further pressure on border states. Also, the proposed *solidarity mechanism* falls short in effectively sharing responsibility/burden. As governments can choose between different measures, such as financial assistance, relocation programmes, or logistical assistance. In other words, states unaffected by migration pressures have the option to provide financial aid to border states or non-EU countries, or they can choose to relocate and host asylum seekers themselves (Statewatch, 2024).

Indeed, the reluctance of countries to engage in relocation, as demonstrated during the deal's implementation, indicates that this mechanism will not result in a more equitable and fairer distribution of asylum seekers across the EU. While *solidarity funds* could improve living standards, they unfortunately also carry the risk of leading to an increase in the number of detention facilities. In times of crises, such as periods marked by high influxes of arrivals, the implementation of *emergency measures* may lead to *violations of rights* such as delaying the registration of asylum seekers, subjecting them to fast-tracked and lower-quality procedures, and extending their detention periods (Statewatch, 2024).

A Closer Look at the Policies of Digitalization: "New Normal"

These amendments furthered the externalization of migration and asylum policies, as well as the digitalization of EU border security. Thus, the EU has invested in automated lie detectors to be deployed at border crossing points, the development of automated border control gates, systems using "big data" to predict migration movements, and swarms of drones for border surveillance: a new normal of digitalization in migration and border control.

"New Normal": From Fortress Europe to Cyber Fortress

States and companies now routinely generate and store digital traces of physical bodies, populations, migration routes and border crossings, as the management of migration and border control increasingly relies on artificial

intelligence and digital technologies. These digital traces, derived from DNA tests, fingerprints, or facial images, are fuelled by algorithms powered by big data. Ultimately, datafication and digitalization introduce new dimensions to externalization policies in general and migration and border control practices in particular (Nedelcu & Soysüren, 2022). Thus, recent scholarship in the field has emphasized the goal of turning the EU into a “cyber-fortress” (Marin, 2011).

The collaboration between state and non-state actors raises critical concerns about neoliberal market dynamics, demonstrating the intersection of law, business, and ethics in the modern world. Essentially, these collaborations reveal how profit maximization and human rights are often intertwined with corporate practices, political realities, and societal norms. With the use of big data through various means such as scanners and codes, civil servants and military police monitor and regulate the movement and circulation of materials, technologies and “bodies” but not “individuals”.

The phenomenon of datafied border governance has extended its reach deeply into society and beyond state borders. Its normalization and transnationalization are evident, marking a significant shift in contemporary border management practices. Tazzioli and Walters’ argument (2016) becomes particularly crucial at this juncture to understand the evolution of border control policies. Their concept of the “politics of in/visibility,” elucidates how border governance functions in “pre-frontier” zones to intercept and criminalize migrants even prior to their arrival in EU territory. These practices give rise to social, ethical, and political dilemmas, including concerns about involving authorities with poor human rights records and employing violent border control tactics within the EU border regime through extensive digital security networks like EUROSUR.

In addition to Tazzioli and Walters, Follis (2017, pp. 1003-1013) also highlights the collaboration with unjust regimes and morally questionable actors, as well as the potential violation of human rights obligations. Therefore, Lemberg and Haioty (2020) emphasize the urgent need for research networks to investigate the experimental and expansive nature of datafied migration and border control by examining knowledge and resource transfer. Since the normalisation and legitimisation of securitised border technologies is coupled with the possibility of informal and illegal transfer of data and its use for a purpose other than what was originally specified. Additionally, the process of datafying borders is connected to the perpetuation of biases via algorithmic and biometric border governance mechanisms. From border management to asylum processing, digital technologies bring new harms and risks, such as unchecked errors in decision-making caused by biases engrained in algorithms, risks to data security and protection for refugees and asylum seekers. Consequently, algorithms automate inequality and

reproduce discrimination against marginalized communities. Overall, all of them critically open up new avenues for the debate on externalization, securitization and border policies.

Conclusion

Rather than achieving its intended outcomes, the EU-Turkey deal has produced a contradictory result: an increase in irregular arrivals, endangering lives and eroding fundamental human rights. As part of the deal's implementation, individuals seeking entry to the EU face deportations, detention in camps, and redirection to more perilous routes. In its eight anniversary the deal has failed to meet its goal of reducing "irregular" arrivals on EU territory, while challenging international protection regime and violating human rights. Despite being designated as a safe third country for resettlement and removal operations under the deal, Turkey's geographical limitations on asylum applications hinder its recognition as a "European safe third country". This limitation, unique to Turkey, is primarily driven by concerns of being overwhelmed as a buffer zone for refugees attempting to enter Europe. The status as irregular migrants or as refugees under "temporary protection" is precarious in general. Encountering obstacles like a severe economic downturn, hyperinflation, rising anti-immigrant sentiments, and a growingly authoritarian political atmosphere in the aftermath of the pandemic, Turkey has only a weak legal and service framework for managing forced migration. Additionally, Turkey's ability to leverage refugees as a bargaining tool also indicates the lack collaborative nature of the deal and its failure on moving "refugee crisis" outward from the European center to periphery. In this vein, by disregarding its international obligations and enforcing policies of externalization and digitalization on migration and border management, the EU endures the complex, multi-level, and multi-dimensional impacts of these policies, leaving refugees and migrants in precarious economic, social, or legal situations.

References

- Augustova, K., Ilbiz, E., & Carrapico, H. (2024). Complex harms of migration externalisation: EU policy ‘creep’ processes into domestic counterterrorism at the Turkey-Iran border. *Journal of Interational Relations and Develeopment*, 27, 25–45. <https://doi.org/10.1057/s41268-023-00319-w>.
- Ataç, I., Heck, G., Hess, S., Kaşlı, Z., Ratfisch, P., Soykan, C., & Yılmaz, B. (2017). Contested B/Orders. Turkey’s changing migration regime. An Introduction. *Journal for Critical Migration and Border Regime Studies*, 3(2), 9–21.
- Aydin-Düzgit, S, Keyman, E. F., & Kristen B. (2019). Changing Parameters of Migration Cooperation: beyond The EU-Turkey Deal? Istanbul: Istanbul Policy Center/Sabancı University.
- Baban, F., Ilcan, S. & Rygiel, K. (2017). Syrian Refugees in Turkey: Pathways to Precarity, Differential Inclusion, and Negotiated Citizenship Rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 41-57.
- Baban, F., Ilcan, S. and Rygiel, K. (2021). *The Precarious Lives of Syrians: Migration, Citizenship, and Temporary Protection in Turkey*. McGill-Queen’s University Press: Montreal.
- Bal, S. (2023). Reappraising the EU-Turkey refugee statement within the human rights and neoliberalism nexus, *Journal of European Integration*, 45(7), 1035-1053, doi: 10.1080/07036337.2023.2243539
- Bialasiewicz, L. & Maessen. E. (2018). Scaling rights: The ‘Turkey Deal’ and the divided geographies of european responsibility, *Patterns of Prejudice*, 52(2–3), 210–30.
- Biehl, K. (2009). *Migration ‘Securitization’ and its Everyday Implications: An Examination of Turkish Asylum Policy and Practice*, Robert Schuman Centre for Advanced Studies (RSCAS), European University Institute: Florance,.
- Boedeltje, F., & Van Houtum, H. (2011). Introduction to a special section and Brussels is speaking: The Adverse speech geo-politics of the European Union towards its neighbours. *Geopolitics*, 16(1), 121–145.
- Broeders, D. (2007). The new digital borders of Europe: EU databases and the surveillance of irregular migrants, *International Sociology* 22 (1), 71–92.
- Casaglia, A. & Pacciardi, A. (2023). A close look at the EU–Turkey deal: The language of border externalisation, *EnvironmentandPlanningC:PoliticsandSpace*, 40(8), 1659-1676. <https://doi.org/10.1177/23996544221100149>
- Cobarrubias, S. (2020). Scale in motion? Rethinking scalar production and border externalization. *Political Geography*, 80. <https://doi.org/10.1016/j>.
- Cobarrubias, S., Cuttitta, M., Casas-Cort’es P., Lemberg-Pedersen, M., El Qadim, N., & Hine, S., İşleyen, B., Guisa, C., & Heller, C., (2023). Interventions on the concept of externalisation in migration and border studies. *Political Geography*, 105(3), 102911 <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2023.102911>
- Crisp, J. (2022). Externalisation and the Erosion of Refugee Protection. *Comparative Network on Refugee Externalisation Policies*, https://arts.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0006/4264143/CONREP-BlogCompendium-Final.pdf

- Cuttitta, P. (2015). Territorial and non-territorial: The mobile borders of migration controls. In A. L. Amilhat Szary, & F. Giraut (Eds.), *Borderities and The Politics of Contemporary Mobile Borders* (pp. 241–255). Basingstoke: Palgrave-McMillan.
- Daniş, D. (2021). *The fifth year of the EU-Turkey statement*, Istanbul: GAR.
- Daniş, D., & Dikmen, H. (2022). Türkiye’de göçmen ve mülteci entegrasyonu: Politikalar, uygulamalar ve zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye’nin Göç Siyaseti Özel Sayısı*, 21(Özel Sayı), 24-45.
- Demirbaş, E. & Miliou, C. (2024). Looking at the EU-Turkey Deal: The Implications for Migrants in Greece and Turkey. In *Migrations in the Mediterranean*, R. Zapata Barrero & İ. Awad (eds.), Springer, Open Access, pp.11-28.
- Eder, M., & Özkul, D. (2016). Editors’ Introduction: precarious lives and Syrian Refugees in Turkey, *New Perspectives on Turkey*, 54 (54), 1–8. <https://doi.org/10.1017/npt.2016.5> .
- El Qadim, N., İşleyen, B., Ansems de Vries, L., Hansen, S. S., Karadağ, S., Lisle, D., & Simonneau, D. (2021). (Im)moral Borders in Practice. *Geopolitics*, 26(5), 1608–1638. <https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1747902>
- Erdoğan, M. & Pütmann, F. (2023). The EU-Turkey deal is based on a fundamental misunderstanding, *Südeurope-Mittelungen*, 2, 76-84.
- European Commission, (2016a) Communication on the second report on the progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0349&from=EN>
- European Commission (2016b), Turkey Report 2016, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/e703a769-bf7f-46d1-8a13-6a836683e838_en?filename=20161109_report_turkey.pdf
- European Commission (2018), Turkey Report 2018, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/446c8261-6297-4300-86c1-bd3fc143731e_en?filename=20180417-turkey-report.pdf
- European Commission (2019), Turkey Report 2019, <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-05/20190529-turkey-report.pdf>
- European Commission (2020a), Turkey Report 2020, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/f4b4f445-6f09-4130-95bc-04b1df4e8f46_en?filename=turkey_report_2020.pdf
- European Commission (2020b). New Pact on Migration and Asylum: Questions & Answers, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1707
- European Commission (2021), Turkey Report 2021, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2021_en
- European Commission (2022), Turkey Report 2022, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2022_en

- European Commission (2023), Turkey Report 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2023_en
- European Commission (2024). Pact on Migration and Asylum: A Common EU System to manage Migration, (https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en.)
- European Court of Auditors, (2024). Special Report 06/2024: The Facility for Refugees in Turkey, https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2024-06/SR-2024-06_EN.pdf
- Frelick, B., Kysel, I. M. & Podkul, J. (2016). The Impact of Externalization of Migration Controls on the Rights of Asylum seekers and Other Migrants, *Journal of Migration and Human Security*, 4 (4), 190–220.
- Follis, K. (2017). Vision and transterritory: The borders of Europe. *Science, Technology & Human Values*, 42(6). 6, 1003–1030.
- Frontex, (2017). Annual risk analysis 2017, https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf
- Frontex, (2018). Annual risk analysis 2018, https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf
- Frontex (2019) Annual risk analysis 2019, <https://www.frontex.europa.eu/>
- Frontex, (2020). Annual risk analysis 2020, <https://www.frontex.europa.eu/publications/risk-analysis-for-2020-vp0TZ7>
- Frontex, (2023). Risk analysis for 2023-2024, https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/ARA_2023.pdf
- Frontex, (2024a). Migratory Routes Eastern Mediterranean Route, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/eastern-mediterranean-route/>
- Frontex, (2024b). News: Significant rise in irregular border crossings in 2023, highest since 2016, <https://reliefweb.int/report/world/frontex-significant-rise-irregular-border-crossings-2023-highest-2016>
- Frowd, P. M. (2020). Producing the ‘transit’ migration state: International security intervention in Niger, *Third World Quarterly*, 41 (2), 340–358. <https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1660633>
- GAR, (2022). Araştırma Raporu 8 - Suriye’den Göçün 10. Yılında Sivil Toplum: Aktörler, Süreçler ve Öngörüler, <https://gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/289/Suriye%E2%80%99den%20G%C3%B6ç%C3%A7%C3%BCn%2010.%20Y%C4%B1l%C4%B1nda%20Sivil%20Toplum.pdf> (Erişim tarihi: 21 Şubat 2023)
- GAR (2024). AB - Türkiye Mutabakatının 8. Yılında GAR Tespit ve Önerileri <https://www.gocarastirmalaridernegi.org/tr/duyurular/380-ab-turkiye-mutabakatinin-8-yilinda-gar-tespit-ve-onerileri>.
- Gazzotti, L., Mouthaan, M., & Natter, K. (2023). Embracing complexity in ‘Southern’ migration governance. Territory, Politics, Governance. <https://doi.org/10.1080/21622671.2022.2039277>

- Giaccaria, P., & Minca, C. (2011). The Mediterranean alternative, *Progress in Human Geography*, 35(3), 345–365.
- Gürkan, S., & Coman, R. (2021). The EU– Turkey deal in the 2015 ‘Refugee Crisis’: When Intergovernmentalism cast a shadow on the EU’s normative power, *Acta Politica*, 56, 276–305.
- Human Rights Watch, (2020). World Report: Events of 2019, Acces date: June 13, 2020, <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/european-union>.
- Isakjee, A., Davies, T., Obradovic-Wochnik, J., & Augustova, K., (2020) Liberal violence and the racial borders of the European Union, *Antipode*, 52(6), 1751–1773.
- İçduygu, A. & Aksel, D. (2014) Two-to-Tango in migration diplomacy: Negotiating readmission agreement between the EU and Turkey. *European Journal of Migration and Law*, 16(3), 337–363.
- İçduygu, A., & Üstübcü, A. (2014). Negotiating mobility, debating borders: Migration diplomacy in Turkey-EU relations. In H. Schwenken, S. Russ, & S. Ruß-Sattar (Eds.), *New border and citizenship politics*, (pp. 44–59). London: Palgrave Macmillan.
- Karadağ, S. (2019) Extraterritoriality of European borders to Turkey: an implementation perspective of counteractive strategies. *Comparative Migration Studies* 7(12), 1-16 <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0113-y>
- Karadağ, S. & İ. Bahar. (2022). Ending Up in a Cul-de-Sac?: Critical Junctures in the EU-Turkey “Deal” on Its Sixth Anniversary, *Istanbul Policy Center*.
- Kaya, A. (2020). Migration as a Leverage Tool in International Relations: Turkey as a Case Study. *Uluslararası İlişkiler / International Relations*, 17(68), 21–39.
- Kaya, A. (2021). Europeanization and de-Europeanization of Turkish Asylum and Migration Policies. In *EU-Turkey Relations*, W. Reiners, E. Turhan, (eds.), (347-372), Palgrave Macmillan.
- Kaya, A. (2022). AB-Türkiye Mutabakatı: Tampon Ülke, *TÜSİAD TÜSİAD Küresel Siyaset Forumu Makale Dizisi No-2*, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10937-tusi-ad-kuresel-siyaset-forumu-makale-dizisi-no-2-ab-turkiye-multeci-mutabakati-tampon-ulke>
- Kaya, A., Rottman, S., Gökalp Aras, E., & Şahin Mencütek, Z. (2021). *Reception and Integration of Syrian Refugees in Turkey*. Uppsala: RESPOND.
- Koca, B. T. (2022). Bordering processes through the use of technology: The Turkish case. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(8), 1909–1926. doi: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1796272>.
- Lavenex, S., & Schimmelfennig, F. (2009). EU rules beyond EU borders: Theorizing external governance in European politics. *Journal of European Public Policy*, 16(6), 791–812.
- Lemberg-Pedersen M (2013) 7 Private Security Companies and the European Borderscapes. In *The Migration Industry and the Commercialization of International Migration*, T. Gammeltoft-Hansen, & N.N. Sorensen (eds.) (152–172), Palgrave: London

- Lemberg Pedersen, M. (2019). Manufacturing displacement. Externalization and postcoloniality in European migration control, *Global Affairs*, 5(3), 247–271
- Lemberg Pedersen, M., & Haioty, E. H. M. (2020). Reassembling the surveillable refugee body in the era of data-craving. *Citizenship Studies*, 24(5), 607-624.
- Lorey, I. (2015). *State of insecurity: Government of the precarious*. Verso
- Marin, L. (2011). Is Europe turning into a 'Technological Fortress'? Innovation and Technology for the Management of EU's External Borders: Reflections on FRONTEX and EUROSUR." In *Regulating Technological Innovation: A Multidisciplinary Approach*, M. A. Heldeweg and E. Kica (eds.), (pp.131–151) Palgrave Macmillan: London.
- Moisio, S., & Paasi, A. (2013). Beyond state-centricity: Geopolitics of changing state spaces, *Geopolitics*, 18(2), 255–266.
- Mitrović, S. M. & Vilenica, A. (2019) Enforcing and disrupting circular movement in an EU Borderscape: Housingscaping in Serbia. *Citizenship Studies*, 23(6), 540–58.
- Nedelcu, M., & Soysüren, İ. (2022). Precarious migrants, migration regimes and digital Technologies: The empowerment-control nexus, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(8), 1821-1837.
- Özçürümez, S., Şenses, N. (2011). Europeanization and Turkey: Studying irregular migration policy, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 13(2), 233–248. 10.1080/19448953.2011.578867
- Paçacı-Elitok, S. (2019). Three Years On: An Evaluation of the EU-Turkey Refugee Deal." *MiRekoc Working Papers*, 4(8), 1–18.
- Pallister Wilkins, P. (2015). The humanitarian politics of European border policing: Frontex and border police in evros, *International Political Sociology*, 9(1), 53–69.
- Panebianco, S. (2020) The EU and migration in the Mediterranean: EU borders' control by proxy, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(6), 1398–1416.
- Pries, L & Savcı, Z. B. (2023) Between humanitarian assistance and externalizing of EU borders: The EU-Turkey deal and refugee related organizations in Turkey, *Journal on Migration and Human Security*, 1(1), 57–74, doi: 10.1177/2331502423115638.
- Rescueorg, (2022, 18 March) What is the EU-Turkey Deal? <https://www.rescue.org/eu/article/what-eu-turkey-deal>
- Rescue.org (2024) The EU-Turkey Statement: Six years of undermining refugee protection, <https://www.rescue.org/sites/default/files/2022-03/EU%20Turkey%206%20years.pdf>
- Schimmelfennig, F. (2021). Rebordering Europe: External boundaries and integration in the European Union, *Journal of European Public Policy*, 28(3), 311–330.
- Stock, I., Üstübcü, A. & Schultz, S.U., (2019). Externalization at work: responses to migration policies from the Global South. *CMS*, 7, 48. <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0157-z>

- Statewatch, (2024). Migration Pact “will engender a proliferation of human rights violations” and must be rejected, <https://www.statewatch.org/news/2024/april/migration-pact-will-engender-a-proliferation-of-human-rights-violations-and-must-be-rejected/>
- Strik, T. (2019). Migration deals and Responsibility sharing: Can the two go together? In *Constitutionalising the External Dimensions of EU Migration Policies in Times of Crisis: Legality, Rule of Law and Fundamental Rights Reconsidered*, S.Carrera, J. S. Vara, & T. Strik (Eds.),. Edward Elgar Publishing
- Swan, E. (2023). EU migration policy: Analyzing the coercive responses of transit countries within the EU’s framework of externalization. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4541019> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4541019>
- Tazzioli, M., & Walters, W. (2016). The Sight of Migration: Governmentality, Visibility and Europe’s Contested Borders. *Global Society*, 30(3): 445–464. 10.1080/13600826.2016.1173018
- Türkeş, M. (2017). a deal between EU and Turkey on matters of the refugee, readmission and visa liberalisation. *The Journal of Research Institute for the History of Global Arms Transfer*, (3), 31–39
- Trakilović, M. (2020). On this path to Europe- the symbolic role of the ‘Balkan corridor’ in the European migration debate, In Buikema, Rosemarie, Buyse, Anotine and Robben, Antonius C.G. (Eds). *Cultures, Citizenship and Human Rights*, 49–63. Routledge
- UNHCR, (2015). Over one million sea arrivals reach Europe in 2015, <https://www.unhcr.org/news/stories/over-one-million-sea-arrivals-reach-europe-2015>
- UNHCR (2016) Europe’s Refugee Emergency Response Update #27, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/49412>
- UNHCR (2024). Situation Syria Regional Refugee Response, <https://data.unhcr.org/en/situations/Syria>
- Üstübici, A. (2019). The impact of externalized migration governance on Turkey: Technocratic migration governance and the production of differentiated legal status, *Comparative Migration Studies*, 7(46), 1–18.
- Washington Post, (2024) Auditors say it’s hard to tell how Turkey is using EU refugee funds. Some officials aren’t helpful, https://www.washingtonpost.com/world/2024/04/23/eu-turkey-migrants-deal-education-auditors/55727126-01bd-11ef-8eac-39c6dcb59eb5_story.html
- Woolrych, K. (2024). The EU pact on migration and asylum, explained, <https://hias.org/news/eu-pact-migration-and-asylum-explained/>

Araştırma Makalesi

Exploring Immigration Experiences in the USA: Evaluating Traditional Assimilation Theories with a Latinx Focus¹

İmge Doğan²

Abstract

Classical assimilation theories avoided further exploration of the assimilation processes and operations of ethnic organizations. Thus, the current study adopts the format of an extended narrative review article, analyzing classical theoretical perspectives on assimilation. This paper sheds light on the complex interplay of factors influencing the process while critically evaluating the utility of classical assimilation theories in contemporary immigration settings. The present study embarks on a comprehensive exploration of immigrant experiences across different Latinx generations in the United States, with a focus on the role of ethnic enclaves. The results reveal the following: a) there have been multifaceted barriers that need to be evaluated related to immigrant integration, including language proficiency, disparities in educational attainment, income inequality, occupational segregation, socioeconomic status disparities, and residential choices; b) these can stem from experiences of discrimination and exclusion. Hence, concerns related to ill-treatment across immigrant generations might differ. In summary, this paper examines the limitations of traditional assimilation theories in explaining contemporary immigrant experiences and outcomes in the U.S.

Keywords: Assimilation, immigrant, ethnic, exclusion, residential segregation, integration

¹ Makale Geliş Tarihi: 29.01.2024 Makale Kabul Tarihi: 04.03.2024

² Texas A&M University, imge_dogan90@tamu.edu, ORCID NO: 0009-0004-3091-4409

Research Article

Amerika'daki Göç Deneyimlerini İnceleme: Geleneksel Asimilasyon Teorik Çerçevelerinin Latinx Odaklı Değerlendirmesi

Öz

Klasik asimilasyon teorileri, etnik örgütlerin asimilasyon süreçleri ve işleyişinin daha derinlemesine incelenmesinden kaçınmaktadır. Bu sebeple, mevcut çalışma, uzun bir anlatı inceleme makalesi formatını benimser ve asimilasyon konusundaki klasik teorik bakış açılarını analiz eder. Bu makale, süreci etkileyen faktörlerin karmaşık etkileşimine ışık tutarken, klasik asimilasyon teorilerinin günümüz göç ayarlarında ne kadar kullanışlı olduğunu eleştirel bir şekilde değerlendirir. Bu çalışma, özellikle etnik mahallelerin rolüne odaklanarak, ABD'deki farklı Latinx nesilleri arasındaki göçmen deneyimlerini kapsamlı bir şekilde keşfe çıkar. Sonuçlar şunları ortaya koymaktadır: a) göçmen entegrasyonu ile ilgili değerlendirilmesi gereken çok yönlü engeller bulunmaktadır, bunlar dil yeterliliği, eğitim düzeyindeki eşitsizlikler, gelir eşitsizliği, meslek ayrımcılığı, sosyoekonomik durum eşitsizlikleri ve ikamet tercihleri gibi; b) bunlar, ayrımcılık ve dışlanma deneyimlerinden de kaynaklanabilir. Bu nedenle, göçmen nesilleri arasındaki muameleyle ilgili endişeler farklılık gösterebilir. Özetle, bu makale ABD'deki çağdaş göçmen deneyimlerini ve sonuçlarını açıklamada geleneksel asimilasyon teorilerinin sınırlarını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Asimilasyon, göçmen, etnik, dışlama, yerleşim yeri ayrımcılığı, entegrasyon

Introduction

The exploration of immigrant integration is a multifaceted and dynamic field, drawing upon various theoretical frameworks that help us better understand the processes and outcomes of immigrants' journeys in new societies. One critical aspect that significantly impacts these experiences is the concentration of immigrants in specific residential areas. The character and dynamics of these areas can either serve as catalysts for assimilation or contribute to the perpetuation of segregation, leading to a complex interplay of social, cultural, and economic factors. Throughout history, the role of immigration, race, and ethnicity has been instrumental in shaping our understanding of segregation and demographic shifts. By examining neighborhoods as small-scale versions of society, we gain valuable insights into the intricate web of population dynamics, acculturation, and cultural adaptation.

Numerous theoretical frameworks contribute to the body of research on immigrant integration. The concentration of immigrants in specific residential areas significantly affects the experiences of immigrant families, and the way these areas are characterized can either promote integration or contribute to segregation (Hall, 2013, p.1895). Historical perspectives have shown the significance of immigration, race, and ethnicity in our understanding of segregation and demographic changes (Phillips, 2007, p.1139). Neighborhoods, in this context, serve as valuable vantage points for examining population dynamics. In this paper, I undertake a critical examination of various arguments derived from classical assimilation theory, commonly put forth to distinguish between the earlier mass immigration of Europeans and contemporary immigration trends. My assessment reveals that these arguments lack conclusive evidence. Acknowledging this gap in the current body of literature, the paper narrows its focus to a specific ethnic group.

The concept of assimilation theory, particularly the correlation between residential concentration and cultural assimilation of ethnic groups in the United States, has been a subject of significant scholarly discourse. This article aims to delve into the nuanced relationship between residential concentration and immigrant experiences across generations, exploring the implications of assimilation theory within this context. Drawing upon the foundational work of Massey *et al.* (1985, p.96), this review critically evaluates the theoretical perspective positing that a higher residential concentration of an ethnic group signifies weaker cultural assimilation. Emphasizing a generational lens, this study seeks to uncover the complexities and variations in immigrant experiences and integration within the framework of residential concentration.

This narrative review is dedicated to exploring the interplay between ethnic enclaves and the different facets of integration across various generational cohorts, with a specific emphasis on the generational aspects

within Latinx immigrant families. Additionally, this study expands its examination to consider the theoretical implications of residential ethnic concentration on successive generations of Latinx immigrants, drawing insights from previous research on immigrant integration. In light of these theoretical perspectives, it is important to consider the critique of integration within racially and economically diverse environments and its connection to ethnicity. Ethnicity profoundly influences residential choices, making it a critical factor in immigrant integration (Conzen, 1979, p.608). Different types of ethnic attachment may yield varying effects. When a particular ethnic group constitutes a significant portion of a neighborhood's population, it forms a residential concentration (Qadeer & Kumar, 2006, p.11). Previous studies indicate that when minority populations acquire traits conducive to assimilation, they tend to choose residences outside of ethnic enclaves.

The problem addressed by this study is as follows: "Amongst immigrant populations, what are the perceived advantages and disadvantages associated with residing in predominantly white neighborhoods, and to what extent do assimilative factors influence the residential choices of Latinx immigrant descendants, particularly during their transition from the second to the third generation?" This paper aims to bridge the gap in our understanding of how assimilation factors affect residential choices by emphasizing the need for a longitudinal and cross-generational perspective. It also highlights the underexplored aspect of newer immigrant cohorts in comparison to their predecessors. By analyzing outcomes across different immigrant generations within the context of residential ethnic concentration, this study aims to contribute to a broader understanding and application of assimilation theory, with a specific emphasis on generational differences.

The Evolving Framework of Assimilation Theory

The primary sociological framework that has significantly influenced our comprehension of immigrant group mobility is classical assimilation theory, which originated from the Chicago School in the 1920s and has been further elaborated by scholars like Milton Gordon, Richard Alba, Milton Yinger and Victor Nee (Alba & Nee, 1997, p. 839; Alba & Nee, 2003, p.11). For instance, Gordon's 1964 publication outlines five core processes of assimilation. These encompass cultural assimilation (also termed acculturation), which involves adopting the language, values, attire, music, and traditions of the dominant society. Structural assimilation pertains to integration into the socioeconomic strata, social circles, and associated establishments of the host society. Marital assimilation involves the intermixing of diverse groups through marriage, while identificational assimilation concentrates on fostering a shared sense of identity with the host society. Lastly, attitudinal reception involves the elimination of legal, political, and cultural barriers, resulting in behavioral changes and civic integration, thereby addressing power conflicts.

In Gordon's framework, structural assimilation is described as "the establishment of primary interpersonal relationships, integration into social networks and institutions, and integration into the broader social fabric of the dominant society" (1964, p.68). Gordon suggests that the initial response of a minority group to the majority population typically involves cultural assimilation, which can occur independently of other assimilation types and can persist across multiple generations. Cultural assimilation serves as a precursor to structural assimilation and paves the way for the subsequent occurrence of all other forms of assimilation. Both Gordon and scholars such as Shibutani and Kwan (2005, p.249) regard assimilation as a gradual process, highlighting the significant role of communication channels in aiding integration into society at large. Numerous studies have either directly or indirectly drawn upon Gordon's theory or have empirically investigated the interconnections among various facets of assimilation, frequently underscoring quantitative results. Alba and Nee (1997, p.850) contend that the traditional assimilation model fails to consider the mutual influences between group dynamics and individual accomplishments.

One of the long-standing hypotheses about ethnic groups in industrial societies is that ethnic attachments hinder mobility. The conventional argument is that individuals who maintain their ethnic culture, identity, behaviors, social networks, and institutional affiliations face personal costs in terms of missed opportunities for good jobs and higher earnings (Reitz & Sklar, 1997, p. 251). Ethnic attachments are seen as limiting the utilization of human resources. Yinger introduced a significant perspective on cultural assimilation, challenging the notion that it involves relinquishing elements of one's culture and replacing them with those of another (1981, p.250). In contrast to previous hypotheses, Yinger proposes that cultural assimilation essentially involves adding values, norms, and styles, enriching the cultural repertoire of those involved. He further suggests that under conditions of high mobility, as strongly interdependent groups come into extensive contact, acculturation is likely to be additive, not merely substitutive. Similarly, while she focuses on the internal struggles shaping Latinx identities and interactions, Anzaldúa emphasizes the notion of blending and coexistence rather than displacement or exclusion, where individuals can enrich their experiences without forsaking their heritage (2014, p.273). In other words, individuals do not need to give up their familiar foods, music, or language but can add elements from other cultural traditions. Thus, it has been observed that, in the United States, increased societal pressures for assimilation and conformity to the Anglo culture have heightened the costs associated with ethnic attachments (Reitz & Sklar, 1997, p.252). This situation may lead minority group members to perceive that maintaining their ethnic identity is worth the cost, or the majority group members may encourage such feelings, anticipating that these costs to minorities will translate into benefits for themselves, thus giving rise to cultural pluralism. The rise of cultural pluralism in modern times may have diminished or potentially eradicated the economic drawbacks associated with ethnic affiliations (Reitz & Sklar, 1997, p.259).

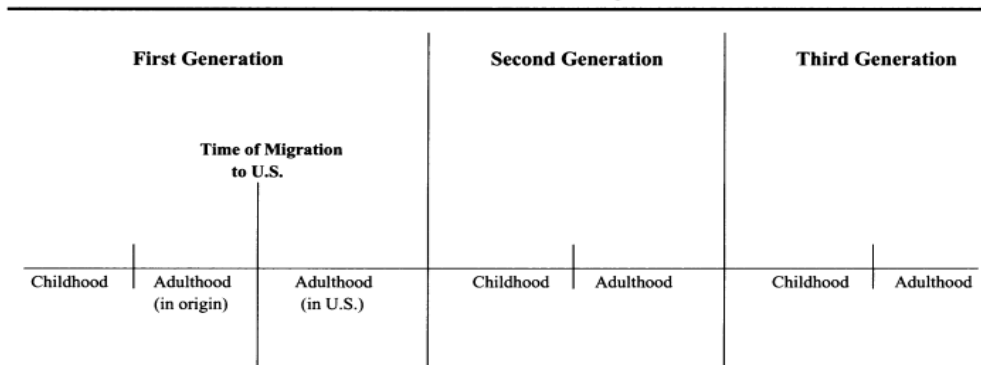
Alba and Nee clarify Gordon's classical assimilation theory by highlighting the crucial function of specific institutions, particularly those bolstered by civil rights legislation, in accomplishing assimilation (1997, p.249). They referenced the instance of Jewish organizations which, in the mid-1940s, persuaded the council to threaten the tax-exempt status of colleges or universities engaging in discriminatory practices based on race or religion (Brown & Bean, 2006, p.33). Furthermore, they found that Gordon's theory appeared somewhat ambiguous when applied at the individual level. According to their perspective, Gordon's hypothesis appears to be more suitable for group-level analysis, with different dimensions of assimilation not necessarily applying at the individual level (Alba & Nee, 1997). This distinction is important to emphasize as it impacts the conceptualization of assimilation, maintaining the independence between individual and group levels.

Previous scholars perceive assimilation as a gradual process that gradually diminishes distinct cultural characteristics (Gans, 2007, p. 154; Alba & Nee, 2003, p. 212) . Building upon Gordon's viewpoint, they argue that upon achieving structural assimilation (which necessitates prior cultural assimilation), individuals of European descent can maintain their ethnic identity without it impeding their involvement in the primary and secondary institutions of the dominant society. While classical assimilation theory is commonly regarded as most applicable in contexts where the mainstream culture is clearly defined, criticisms have been levelled against Alba and Nee for defining assimilation so broadly that it loses precision, especially in situations involving racial and economic diversity (Brown & Bean, 2006, p. 34). Nevertheless, despite the assumption that post-1965 immigration wave immigrants may assimilate less than those who arrived in the early 20th century, there is mounting evidence that new immigrants, especially their offspring, are making significant progress (Alba & Nee, 2003, p. 125).

The Changing Nature of Immigrant Integration between Generations

As previously noted, the exploration of assimilation in the United States spans more than two hundred years and focuses on the experiences of three distinct waves of immigrants who arrived during the nineteenth and twentieth centuries. The initial two waves encompass roughly four million first-generation immigrants and their descendants, as recorded in the 1880 and 1910 censuses (Abramitzky *et al.*, 2021, p. 591). The 1880 group mainly comprises immigrants from Northern and Western European countries such as Ireland and the United Kingdom. Conversely, the 1910 group includes a larger proportion of immigrants from Southern and Eastern European regions who initially encountered greater challenges in the American labor market (Abramitzky *et al.*, 2014, p. 502). Subsequently, the progress of these immigrants' offspring is monitored, utilizing their names, birth years, and birthplaces to compare their adult achievements with those of children born to native-born White Americans (Abramitzky *et al.*, 2014, p. 503). The third wave under scrutiny encompasses individuals born around 1980 who are the offspring of immigrants.

FIGURE 1
Generational Time Line for an Adult Immigrant and Descendants

Source: “Assessing the Socioeconomic Mobility and Integration of U.S. Immigrants and Their Descendants” by Brian Duncan and Stephen J. Trejo. *ANNALS, AAPSS*, 657, January 2015.

Note: In this study, the term “first generation” refers to the adult immigrant, the term “second generation” refers to the U.S.-born child, and the term “third generation” refers to the U.S.-born grandchild.

While Latinx immigration has a long history spanning multiple generations, and contemporary Latinx immigrants exhibit diversity in terms of migration status and modes of entry into the United States, scholars have traditionally framed the Latinx group’s experiences in one of two ways. They have either portrayed them as similar to European immigrants, distinguishing them from the experiences of Black Americans, or as akin to the experiences of Black Americans (Bean & Brown, 2006, p.39).

In contrast to earlier waves of immigrants, individuals in this modern cohort arrived in the U.S during a period characterized by substantial immigration policy restrictions, primarily originating from economically disadvantaged and ethnically varied nations in Latin America and Asia. Duncan and Trejo conducted an examination of this cohort using publicly available administrative data from the Opportunity Insights project (2015, p.111). Their research tackles some of the intricacies associated with studying the socioeconomic incorporation of immigrants and their U.S.-born offspring. Their findings indicate that, on average, second-generation members from most contemporary immigrant groups outperform the typical American in terms of educational achievement. However, there are significant exceptions among various Hispanic groups, including Mexicans, Puerto Ricans, Dominicans, and Central Americans. Consequently, their research underscores the importance of considering the long-term economic prospects for immigrant families in the United States, particularly Hispanic American families.

Research Methodology for This Study

This study adopts a descriptive review approach in the field of planning due to its reduced rigor and resource demands. As pointed out by Noordzij *et al.* narrative reviews can be influenced by the reviewer's personal experiences, preconceived beliefs, and subjectivity (2011, p.321). I highlighted key terms for easy discovery in databases. I have used related keywords to find relevant articles. To locate studies on similar topics, I have used the exact terms used in indexing. It took several tries with different keywords to find the right paper for the review questions. Consequently, data extraction in this review follows an informal approach, presenting evidence in a narrative format without structured analysis. However, this study identifies shortcomings in existing literature, requiring a more selective and intentional approach to serve as a comprehensive evaluation of the entire field.

Literature Search and Evaluation

Literature Identification:

The selection of search keywords stemmed from the research question so that I could analyze the research question to identify its underlying concept domains. The literature search was initiated using a set of keywords, including "assimilation," "segregation," "immigration," "discrimination," "Latinx," "enclave," and "ethnic." The initial relevance assessment for each manuscript was based on its title. If the title indicated relevance to assimilation and immigration between different birth cohorts, the complete reference was retrieved, including the author, publication year, title, and abstract, for a more comprehensive assessment. This search was conducted across three widely recognized databases: Google Scholar, ScienceDirect, and EBSCOhost, which are frequently employed by researchers from diverse fields. This effort yielded a total of 734 citations (367 from EBSCOhost, 111 from ScienceDirect, and 256 from Google Scholar). After screening for studies of significance, 475 duplicates were removed. The remaining citations were examined for their potential relevance, leading to the exclusion of 156 records (abstract and title) as they were believed to be irrelevant. 103 full-text articles were examined for eligibility, and 26 articles were chosen for inclusion in the synthesis section of the review.

Inclusion/ Exclusion Criteria:

This study considered studies offering guidance on assimilative factors that influence the residential choices of Latinx immigrant descendants, including literature reviews focusing on specific immigration-related topics, such as assimilation. The selection process encompassed studies from various disciplines, including social psychology, economics, sociology, and psychology. This study utilized a two-step process: initially, employing a broad screening of articles for potential inclusion by reviewing their abstracts and then performing a more detailed quality evaluation through a full-text review. I assessed search results using stringent criteria derived from the population, comparison, and outcomes to determine whether they are suitable for inclusion. I acquired

the complete text of each article and conducted a comprehensive examination of each one to ascertain whether it met the inclusion criteria and aligned with the objectives of our study. One should note that, in this study, quality evaluation may not be a pivotal factor because the primary focus is on comprehensively identifying a wide range of studies rather than assessing their quality.

Excluded from consideration were studies constrained by various factors, such as the geographical scope, the levels of analysis, and measurement approaches. Thus, any articles that met the following exclusion criteria were not considered: (a) case studies, (b) systematic and narrative review papers, (c) analyses not centered on assimilation, (d) articles not written in English, and (e) articles exclusively not dealing with residential choices. Studies were omitted from consideration if they failed to meet any of the methodological standards, although it was not mandatory to apply all the criteria during the screening process.

I collected data from each article and organized it within an Excel spreadsheet. The data was customized based on (a) its unique identification number, (b) year of publication, (c) author and their country, (d) titles of articles, (e) research methodology, (f) results encompassing both risks and protective factors, and (g) the conclusions derived from the research. After screening for studies of importance and applying the criteria mentioned earlier, the selection was refined to 26 articles. These studies were chosen for inclusion in the following section of the review.

Empirical Research on Immigrant Integration

Facing Barriers and Residential Mobility

Education, Income, and Socioeconomic Status

The conventional perspective suggests that European immigrants initially took on lower-paid jobs compared to native-born individuals upon their arrival in the United States. However, this disparity in job positions was temporary, as, over time, European immigrants integrated with the native population. Previous research on assimilation has indicated a progressive link between various aspects of assimilation, including socioeconomic, social, cultural, segmented, and spatial assimilation. However, the direction of these causal relationships has often been underexplored in empirical studies, mainly due to limitations associated with cross-sectional data. For instance, South and his colleagues addressed this issue by amalgamating data from three distinct sources: The Latino National Political Survey, the Panel Study of Income Dynamics, and census data at the tract level (2005, p.582). Their longitudinal data analysis provided evidence that higher income, English language proficiency, and integration into Anglo social settings promote the geographic mobility of Latinx immigrants into Anglo neighborhoods. Additionally, U.S. citizenship and the number of years spent in the United States positively correlated with the tendency to move into predominantly Anglo neighborhoods, while contact with

co-ethnic groups was inversely associated with such mobility. South and his colleagues' analysis, which followed 700 Mexican, Puerto Rican, and Cuban immigrants from 1990 to 1995, lent support to hypotheses derived from the classical model of minority assimilation.

Current observers voice worries regarding the high occurrence of concentrated poverty in immigrant communities and the limited educational achievements among immigrant youths. A significant number of these youths discontinued schooling early to enter industries such as textiles and manufacturing (Qadeer & Kumar, 2006, p.8). It is crucial to recognize that the extent of assimilation can differ among various immigrant groups. Education holds a central position in the assimilation process of descendants of immigrants and in molding the social and economic fabric of the host society.

Variations in language, income, and occupation were not the dominant factors significantly influencing integration and the residential decisions of immigrant communities. Brown and Bean noted that while there is a sense of cultural familiarity, it does not necessarily lead to increased assimilation (2006, p.29). They drew attention to the persistent presence of discrimination and institutional hurdles, particularly in employment and other opportunities, which serve as barriers to complete integration. The authors pointed out that immigrants may not immediately recognize these obstacles because they often assess their economic prospects in the host country relative to those in their countries of origin. This viewpoint represents a notable shift from prior assumptions regarding assimilation. Brown and Bean (2006, p.39) also proposed that immigrants may come to recognize, by the second or third generations, that achieving complete integration is a more arduous and time-consuming process than originally thought.

Nowadays, especially the documented immigrant population does not have a lower socioeconomic status as presumed. Additionally, highly educated immigrants, regardless of gender, are more inclined to marry native-born Americans compared to their less-educated counterparts (Bean & Stevens, 2003). Consequently, a high socioeconomic status enhances immigrants' cultural integration into the host society and diminishes the perception of discrimination among second-generation offspring (Stepick & Stepick, 2010). Addressing these concerns, Abramitzky *et al.* examined actual rather than predicted income data from the 1940 census (2021, p.591). By combining a sample of fathers with their linked sample of sons, they observed the actual income of both generations, totaling 62,000 pairs, of which 7,800 were immigrants. However, it is important to note that their analysis spanned the period from 1910 to 1940, potentially limiting its relevance to contemporary mobility trends among immigrants and their descendants. Nevertheless, for their set of father-son pairs, they found a consistent advantage in immigrant mobility when utilizing either actual income or income scores.

Social Status and Education

As previously discussed, structural assimilation, or as Gordon's assertion, the integration of a minority group into the primary social circles of the core society fosters enhanced social interactions, potentially leading to intimate relationships and, ultimately marital assimilation. This issue holds significance as marital assimilation serves as a key indicator of the educational challenges faced by various immigrant generations. The findings presented by Stanley Lieberson and Mary Waters (1993) indicate a gradual rise in intermarriage rates as individuals progress through different educational levels. From the classical assimilation standpoint, intermarriage may weaken group identity while also potentially reducing prejudice and discrimination by diminishing the ethnic or religious distinctions of ancestors and averting value conflicts on civic matters.

Discrimination and Fear of Ill-treatment

Alternative viewpoints regard the Latinx immigrant population more as part of a disadvantaged racial/ethnic minority group whose path toward attaining economic equality with other immigrant groups is consistently impeded by racial and ethnic discrimination (Portes & Zhou, 2015, p.229). Ethnic discrimination tends to escalate when residing in public housing, diminishing the probability of Latinx immigrants relocating from their initial neighborhoods. Nevertheless, residing in metropolitan areas with significant Latinx populations often results in relocation to census tracts that are less predominantly Anglo (South *et al.*, 2005, p.587).

According to recent findings from the Pew Research Center (2018), experiences of discrimination are associated with being of Hispanic ethnicity. These encounters with discrimination are less frequent among later generations of adults with Hispanic heritage. This complexity challenges certain implicit assumptions in assimilation theory. As the second and third generations seamlessly integrate and may not have discernible accents, they become less identifiable to those who might seek to discriminate against them.

Ethnic Enclaves and Integration: Can Ethnic Enclaves Be Potential Ghettos?

To start with, one should mention that ghettos are largely the product of exclusion and externally imposed segregation of a minority. There is no direct evidence from audit studies and indirect evidence from location attainment analyses towards particular neighborhoods by public policy or social processes. The concentration of one group in an area is caused by either potential homeowners' trust or dependence on their family and friends for the availability of accommodation (Qadeer & Kumar, 2006, p.7).

One of the arguments for the changing nature of ethnic enclaves can be coming from the migration policy changes. Because these policies hold immigrants' clustering, one can say that some level of clustering may be essential

for immigrants; however, they have little choice but come close to others from their homelands for support and introductions. On the other hand, new immigration policies changed some employment qualifications. In order to migrate, they need to fulfil some skill requirements. It is important to recognize that the circumstances for undocumented immigrants are different from those of documented immigrants.

From a socioeconomic perspective within the assimilation framework, ethnic enclaves have the potential to develop into areas marked by poverty and deprivation, which could resemble ghettos. However, it is important to note that this outcome is not universal and applies to all types of enclaves. The distribution of family income and employment opportunities may vary based on ethnicity and residential location.

According to assimilation theory, the percentage of an ethnic group living in concentrated neighborhoods serves as an indicator of the group's level of cultural assimilation within the United States (Massey et al., 1985, p.103). It has been proposed that the higher the concentration of a group in residential enclaves, the weaker their presumed assimilation. From a cultural assimilation standpoint, residing in ethnic enclaves may serve to protect racial and ethnic minority populations from assimilation and facilitate intra-group relations within these neighborhoods (Qadeer & Kumar, 2006, p. 11). It is worth noting that this same pattern is predicted by discrimination and place stratification theory.

To sum up, it is important to think about the implicit assumptions of assimilation theory because those may not apply to all group experiences. However, coming out of the Chicago school, the first immigrant populations mostly settled in big cities; they were mostly rural peasants from Europe. The classical theory was applied to a particular immigrant: unskilled, with lower education, and often from a rural background, who was arriving in an urban economy in the United States. They had a series of potential disadvantages. They could work in only unskilled jobs rather than high-skilled jobs. Thus, Europe was changing; the immigrants came to the United States sometimes with large families and could not afford big housing opportunities. Thus, enclaves emerged, a combination of people coming from the same villages, the same mutual support, and so forth. That was the baseline assumption of the Chicago school. On the other hand, as previously discussed, the children of these immigrants learned English, knew how to live in an urban setting, became accustomed to living in urban life, and can have higher education by going to school in the U.S. Eventually, they make money, and they have a chance to live outside of the enclave. The important question will be:

Will the descendants of Latinx immigrants stay in the ethnic enclaves?

The aspirations of descendants for upward mobility in areas such as housing and employment tend to steer them away from ethnic enclaves. By the third generation, this choice may become the norm rather than an exception. These intergenerational variations significantly influence the significance of one's ethnic background. Data from the Pew Research Center in 2016 revealed that America is becoming more ethnically diverse, and this trend is expected to continue in the coming years, primarily driven by immigration, especially from Latin America and Asia.

Brown and Bean highlighted that within assimilation theory, individuals of Latin origin are predominantly viewed as a recently arrived immigrant group whose assimilation process will eventually resemble that of earlier immigrant groups (2006, pp.3-4). According to this viewpoint, natural integration processes necessitate a substantial amount of time, likely spanning three or four generations. Brown and Bean proposed that symbolic ethnicity might arise among those who are already economically well-integrated (2006, p.15). Offspring of immigrants from the highest socioeconomic strata tend to rely less on co-ethnic networks and expressions of racial/ethnic solidarity for pragmatic reasons, as these aspects become more focused on meeting expressive and individualistic needs. For them, racial and ethnic identification becomes a matter of choice. In opposition to the assimilationist perspective, William Yancey and his associates highlighted robust linkages between structural affinities, kinship, and ethnic networks (1976, p. 398). They emphasize the considerable role of residential clustering as a decisive factor in fostering various forms of socioeconomic cohesion, collectively working to uphold ethnic solidarity and identity.

Exploring new destinations provides valuable insights into the integration of contemporary immigrants. Flippen and Farrell-Bryan offer a historical perspective on the emergence of these new destinations, highlighting the increased diversity in the origins of immigrants today compared to the past (2021, p.483). They contribute to the literature on residential concentration by placing emphasis on new destinations. The impact of the Great Recession is notable, with higher out-migration patterns observed from new destinations compared to traditional ones, consequently reducing internal migration. The authors delve into the specific mechanisms through which the local reception context shapes immigrant incorporation. Various dimensions, such as labor, housing, and educational structures, take center stage in the analysis, particularly for co-ethnic communities. The results in this field are markedly inconsistent and influenced by factors such as the categorization method distinguishing between new and established destinations, the spatial units used for analysis, and whether segregation indices were derived from the entire immigrant population, overarching ethnic labels, or specific national backgrounds. Although some research has shown consistently lower levels of segregation in newly emerging destinations for both Latinxs and Asians (i.e., Asian Americans, Indian Americans, China, and Filipinos), there are cases where

Latinxs in these new areas experienced notable increases in segregation between 1980 and 2000. One should note that, considering the modern immigration wave from Asia since 1965, the diverse arrival times and methods of Asian immigrants to the United States contribute to the varying likelihood of being U.S. born among different Asian origin groups (Pew Research Center, 2021). One critique is that much empirical attention has been directed towards specific ethnic groups of immigrants rather than focusing on their new residential neighborhoods. There is a relative lack of understanding regarding the varied challenges and residential aspirations of diverse immigrant groups within the context of different neighborhoods.

Discussion

This article aims to be one of the initial academic endeavors to explore classical assimilation theories and research regarding immigrant integration. This review adds value to the existing body of knowledge by making a first attempt to gather and condense relevant conceptual and empirical studies on the vital topics of assimilation, integration, acculturation, and residential segregation. In the course of this research discussion, an exploration of evidence pertaining to the socioeconomic and residential assimilation of recent immigrant groups is undertaken. While the findings present a mixed picture, the discerned evidence aligns with the perspective that assimilation is indeed occurring, although not uniformly across all groups. The present review uncovers several significant implications that can directly or indirectly influence future research on immigrants.

Acculturation is a multifaceted and dynamic process that involves individuals or groups adapting to a new cultural environment. Not all individuals or groups experience acculturation in the same way. Factors such as their background, motivations for immigration, and the receptiveness of the host culture can greatly influence their acculturation trajectory. For instance, refugees forced to flee their home countries may experience a quite different acculturation process compared to voluntary immigrants seeking better economic opportunities. While it is tempting to assume that more time spent in a new culture inevitably leads to greater acculturation, the reality is much more intricate. First-generation immigrants may struggle with language barriers and cultural adjustment initially but may eventually integrate or assimilate to a greater extent over time. However, their children, the second generation, may have a different experience as they are often more influenced by the host culture due to their upbringing and education. While Gordon's (1964) classical assimilation theory suggests a linear progression of acculturation with time, the reality is far more nuanced.

Yinger (1981) suggests that despite shifts in identity and high rates of intermarriage in certain contexts, as well as widespread acculturation and integration across most situations, certain subcultural group boundaries will remain distinct. Some individuals will continue to prioritize their ethnic identity when assessing their own sense

of self. In the contemporary era, it is not a matter of assimilation versus ethnicity but rather one of assimilation and ethnicity, as proposed by Yinger in 1981. Consistent with this viewpoint, data from the Pew Research Center (PRC) in 2018 indicates that the proportion of individuals primarily identifying as “American” rises from 7% among immigrants to 56% among those in the third generation or higher. This trend mirrors the pattern observed in the usage of terms associated with the country of origin. Specifically, for third-generation or higher Latinx generations who were born in the U.S. to U.S.-born parents, the data reveals a strong attachment to their U.S. national identity. Yinger’s perspective of concurrently considering assimilation processes and ethnicity seems to be supported by these findings.

Gordon’s (1964) work proposed a sequence of stages that individuals go through after acquiring a new culture. The initial stage, which he considered crucial, is structural assimilation, followed by widespread intermarriage, identification with the host society, and the resolution of prejudice, discrimination, and value conflicts. It is important to acknowledge that this sequence may evolve across generations. In the preceding chapters, I have explored the compatibility of structural assimilation with other forms of assimilation. Nevertheless, I contend that for a comprehensive understanding of the assimilation process, we need a more distinct and intricate definition of structural assimilation. Taking another look at Alba and Nee’s (1997) argument, the crucial point is distinguishing between connections within primary groups—whether social or familial—and the assimilation in residential areas, educational accomplishments, and economic prosperity. Much like a butterfly effect, relationships within primary groups naturally lead to profound interactions among individuals, leading them to share fundamental values and behaviors.

Limitations and Future Implications

The initial limitation of this review is limited objectivity and quality control. Single-author review articles are prone to bias since they hinge exclusively on one individual’s viewpoint, judgments, and knowledge. This review describes summarizing literature without strict systematic methods; hence it might lack the internal quality control mechanism. Moreover, it may miss alternative perspectives and interpretations of the literature.

Because the nature of this study is more theoretical than empirical, it is lacking standardization. Therefore, I cannot support or reject the classical or new assimilation hypotheses in terms of immigrant descendants, mainly third and/or fourth generations. Empirical research often focuses on spatial patterns of assimilation because where you live is important for a stratificational outcome, and it can also be easily measured. The other markers of cultural assimilation are hard to examine and measure. However, the results can provide a better understanding of immigrant experiences.

This review has an additional limitation related to the growing Asian immigrant population compared to immigrants from Eastern Europe and Africa. Following the Americas, Asia stands as the second-largest birth region for immigrants in the United States (PRC, 2021). Since 2013, India and China have emerged as the primary countries of origin, surpassing Mexico. Therefore, according to the latest trends estimated by researchers at Pew Research Center (2021), Asian Americans are anticipated to become the nation's largest immigrant group by the middle of the century. Single-race, non-Hispanic Asians are projected to surpass Hispanics and become the largest immigrant group in the country by 2055 (PRC, 2021). Analyzing the Asian and Latinx populations in a single study and comparing their results would provide a better understanding of the differences in cultural assimilation. To achieve this, examining census data is essential. However, census data has faced criticism because it is believed to provide extensive industrial and geographic coverage; however, it only includes details about occupation and not individual salaries or earnings. On the other hand, it is easier to measure spatial assimilation than cultural assimilation. As Alba and Victor Nee proposed, Gordon's approach of inherent interweaving among different stages of assimilation coexists. Nevertheless, one of the critiques and limitations of the theory is that Gordon's framework cannot be readily applied to co-ethnic communities. Recent research by Filippen and Brian (2021) delves into current discussions on spatial assimilation, the impact of co-ethnic communities on immigrant integration, and how the growth in immigrant populations may fuel perceptions of threat, nativism, and reactive ethnicity. This area of inquiry presents an additional avenue for exploration.

Another constraint in thoroughly examining assimilation relates to the case of Mexican immigrants in the United States. This emphasizes the difficulty of strictly applying an assimilation or ethnic-disadvantage perspective to newcomers. Observers frequently find themselves uncertain about how to characterize the experiences of this group and, consequently, gauge the extent of its incorporation (Brown & Bean, 2006).

It should be emphasized that there is not a singular factor determining whether Latinx descendants choose to remain in ethnic enclaves. According to data from the Pew Research Center in 2016, approximately 65% of Latinx immigrants predominantly identify themselves by the name of their country of origin, marking the highest percentage across generations. This figure decreases to 36% for second-generation Latinx individuals and further drops to 26% for those in the third generation or beyond. Additionally, the Pew Research Center's survey data indicates that among self-identified Latinx individuals, those who are foreign-born or in the second generation are more likely to express that the majority of their neighbors share their heritage. However, looking at the broader perspective, only 30% of third-generation or higher self-identified Latinx individuals reside in predominantly Latinx neighborhoods, according to the same survey.

People's background options come from their choices on the basis of affordability and neighborhood conditions, which they know through their contacts and close ones. The opinion of ethnic enclaves turning into ghettos can actually contribute to assimilation and residential segregation research. Examining small towns, unlike large urban centers, may give assimilation research an additional improvement. Future researchers can use merged data from different sources, such as surveys and census tracts, to examine the structures and factors of Latinx spatial assimilation. By exploring an alternative approach to spatial assimilation research, future studies can investigate how the socioeconomic, social, and cultural aspects of assimilation influence the capacity of Latinx immigrants to secure housing in Anglo neighborhoods rather than ethnic enclaves. Finally, even if it would be a difficult study, future exploration can be made by observing or collecting data from refugees and/or undocumented migrant populations to evaluate the classical assimilation theory. Their process of integration could be potentially different.

References

- Abramitzky, R., Boustan, L. P., & Eriksson, K. (2014). A nation of immigrants: Assimilation and economic outcomes in the age of mass migration. *Journal of Political Economy*, 122(3), 467–506. <https://doi.org/10.1086/67580>
- Abramitzky, R., Boustan, L., Jácome, E., & Pérez, S. (2021). Intergenerational mobility of immigrants in the United States over two centuries. *American Economic Review*, 111(2), 580- 608.
- Alba, R., & Nee, V. (1997). Rethinking assimilation theory for a new era of immigration. *The International Migration Review*, Winter, 1997, 31(4), 826-874.
- Alba, Richard D., & Victor Nee. (2003). *Remaking the American Mainstream: Assimilation and the New Immigration*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Anzaldúa, G. (2014). *La conciencia de la mestiza: Towards a new consciousness*. In *Chicana Feminist Thought* (pp. 271-274). Routledge.
- Bean, F. D., & Stevens, G. (2003). *America's Newcomers and the Dynamics of Diversity*, Russell Sage Foundation.
- Brown, S. K., & Bean, F. D. (2006). Assimilation models, old and new: Explaining a long-term process. *Migration Information Source*, 10, 3-41.
- Conzen, K. N. (1979). Immigrants, immigrant neighborhoods, and ethnic identity: Historical issues. *The Journal of American History*, 66(3), 603-615.
- Duncan, B., & Trejo, S. J. (2015). Assessing the socioeconomic mobility and integration of US immigrants and their descendants. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 657(1), 108-135.
- Flippen, Chenoa A. and Dylan Farrell-Bryan. (2021). *New Destinations and the Changing Geography of Immigrant Incorporation*, *Annual Review of Sociology*, 47,479–500.
- Gans, H. J. (2007). Acculturation, assimilation and mobility. *Ethnic and Racial Studies*, 30(1), 152-164.

- Gordon, M. (1964). *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins*. Oxford University Press.
- Hall, M. (2013). Residential integration on the new frontier: Immigrant segregation in established and new destinations. *Demography*, 50(5), 1873-1896.
- Hugo Lopez, M., Gonzalez-Barrera, A., & Lopez, G. (2018). Hispanic identity fades across generations as immigrant connections fall away. Pew Hispanic Research Center.
- Massey, D. S. & Denton, Nancy. (1985). Spatial Assimilation as a Socioeconomic Outcome, *American Sociological Review*, (50),94-106.
- Noordzij, M., Dekker, F. W., Zoccali, C., & Jager, K. J. (2011). Sample size calculations. *Nephron Clinical Practice*, 118(4), 319-323.
- Qadeer, M., & Kumar, S. (2006). Ethnic enclaves and social cohesion. *Canadian Journal of Urban Research*, 15(2), 1-17.
- Pew Research Center. (2016, March 31). *10 demographic trends that are shaping the U.S. and the world*. Retrieved from <https://www.pewresearch.org/facttank/2016/03/31/10-demographic-trends-that-are-shaping-the-u-s-and-the-world/>.
- Pew Research Center. (2021, April 29). *Key facts about Asian Americans*. Retrieved from <https://www.pewresearch.org/short-reads/2021/04/29/key-facts-about-asian-americans/>.
- Phillips, D. (2007). Ethnic and racial segregation: a critical perspective. *Geography Compass*, 1(5), 1138-1159.
- Portes, A., & Zhou, M. (2015). *The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants* (pp. 221-242). Routledge.
- Reitz, J. G., & Sklar, S. M. (1997). *Culture, Race, and The Economic Assimilation of Immigrants*. In *Sociological Forum* (12(2), pp. 233-277). Kluwer Academic Publishers- Plenum Publishers.
- South, S. J., Crowder, K., & Chavez, E. (2005). Geographic mobility and spatial assimilation among us Latino immigrants, *The International Migration Review*, 39(3), 577-607.
- Shibutani, T., & Kwan, K. M. (2005). *Assimilation into The Larger Society. Incorporating Diversity: Rethinking Assimilation in A Multicultural Age*, New York: Routledge, 59-81.
- Stepick, A., & Stepick, C. D. (2010). The complexities and confusions of segmented assimilation, *Ethnic and Racial Studies*, 33(7), 1149-1167.
- Yancey, W. L., Ericksen, E. P., & Juliani, R. N. (1976). Emergent ethnicity: A review and reformulation. *American Sociological Review*, 391-403.
- Yinger, J. M. (1981). Toward a theory of assimilation and dissimilation, *Ethnic and Racial Studies*, 4(3), 249-264.

Araştırma Makalesi

Transnational Social Fields: A Bourdieusian Perspective against Territorial Trap^{1,2}

Ayçe İdil Ataoğlu³

Abstract

Transnational phenomena, like the movement of people, goods, and information, have arisen from the global shift and led to intense mobility across national and territorial borders. The social capital and resources gained through social interactions and social networks like family, friends, and occupational associations bridge physical boundaries and link people from different regions. This study focuses on how different types of capital, with a specific focus on social capital and networks, shape transnational social fields and investigates how the territorial trap can be overcome when analyzing transnational social fields. The main objective is to demonstrate how social capital influences transnational communities by criticizing traditional ideas based solely on regional proximity. The study focuses on a theoretical examination of Pierre Bourdieu's concepts of field, capital, and habitus in the axis of transnational social fields. In conclusion, it is argued that incorporating Bourdieu's concepts into the conceptualization of transnational social fields could help transcend the limitations of the territorial trap.

Keywords: Territorial trap, transnational social field, capital, habitus

¹ Makale Geliş Tarihi: 16.04.2024 Makale Kabul Tarihi: 03.05.2024

² Turkish version of this study was presented at VIII. Relational Social Sciences Congress, Ankara in 25/04/2024.

³ Research Assistant at Baskent University, Graduate Student at Middle East Technical University, aidilataoglu@baskent.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-1025-7195

*Research Article***Teritoryal Tuzağa Karşı Bourdieu Sosyolojisi Çerçevesinde Ulusötesi Toplumsal Alanlar****Öz**

İnsanların, metaların ve bilginin hareketi gibi ulus ötesi olgular, küresel değişimle birlikte ortaya çıkmış ve ulusal ve bölgesel sınırlar arasında yoğun bir hareketliliğe yolaçmıştır. Sosyal etkileşimler ve aile, arkadaşlar ve mesleki birlikler gibi sosyal ağlar aracılığıyla kazanılan sosyal sermaye ve kaynaklar, fiziksel sınırlar arasında köprü kurmakta ve farklı bölgelerden insanları birbirine bağlamaktadır. Bu çalışma, özellikle sosyal sermaye ve ağlara odaklanarak farklı sermaye türlerinin ulusötesi sosyal alanları nasıl şekillendirdiğine odaklanmakta ve ulusötesi sosyal alanları analiz ederken bölgesel tuzağın nasıl aşılabileceğini araştırmaktadır. Temel amaç, bölgesel yakınlığa dayalı geleneksel fikirlerin ötesine geçerek sosyal sermayenin ulusötesi toplulukları nasıl etkilediğini göstermektir. Çalışma, ulusötesi sosyal alanların Pierre Bourdieu'nün alan, sermaye ve habitus kavramları ekseninde teorik bir incelemesine odaklanmaktadır. Sonuç olarak, Bourdieu'nün kavramlarının ulusötesi sosyal alanların kavramsallaştırılmasına dahil edilmesinin bölgesel tuzağın sınırlamalarını aşmaya yardımcı olabileceği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Teritoryal tuzak, ulusötesi toplumsal alan, sermaye, habitus

1. Introduction

Ulrich Beck (2015) defines globalization as the increasing interconnectivity between regions, causing a significant global shift. The transnational phenomena, like the movement of people, goods, and information, have arisen from this shift and led to intense mobility across national and territorial borders. The tendency to take the nation-state as the natural setting in which to conceptualize and investigate social phenomena has been challenged and migration studies have taken a position against methodological nationalism (Lubbers et al., 2020, p. 177). In contrast to methodological nationalism, the transnational perspective focuses on how migrants, who participate in various places, possess a dual frame of reference (Guarnizo, 1997, p. 310) or bifocality (Rouse, 1992, p. 41). This means that they constantly remain aware of and responsive to events taking place in multiple locations, where they have been and are, and possess the ability to interpret those events using different cultural models. In the transnational arena, the complex exchange and interaction networks have occurred as a result of the mobility of both human and non-human elements across borders, and the social capital that has arisen from social networks and resources plays a vital role in fostering all this interconnectivity (Bourdieu, 1986, p. 51). The social capital, resources gained through social interactions, and social networks like family, friends, and occupational associations, bridges physical boundaries and links people from different regions. Such connections lead to personal interactions and create opportunities for developing transnational social fields, which are the communicational spaces that bond individuals across borders (Levitt & Schiller, 2004, p. 1003). These fields refer not only to physical locations but also to active social spaces that are influenced by social connections and resource movements. So, the current study focuses on how different kinds of social capital and networks shape these fields and lead them to overcome the trap of the territory. The main aim is to show how social capital facilitates the creation of transnational communities that question conventional ideas based solely on territorial proximity (Cohen, 2016, p. 181). With its different types -bonding, bridging, and linking- social capital can influence the fabric of the relations within these fields. In this study, the transnational fields are also problematized according to Bourdieu's concept of the *field* regarding its actors, limits, and *game rules*. The impact of the involvement in transnational fields on identity formation and identification processes encourages the growth of mixed or hybrid identities that merge aspects of diverse cultures and national identities (Bauböck, 2000, pp. 13-15).

Overall, the territorial trap, the limitations imposed by the understanding of the nation-state as given and the national borders as fixed (Agnew, 1994, p. 71), may be overcome by integrating the concepts of field and social capital into transnational social fields. The present study begins by elucidating the theory of the territorial trap, which is subsequently subjected to critical evaluation. Following this, the field theory posited by Bourdieu is closely examined. Finally, the power dynamics that are intertwined with this theory are analyzed in detail, and

social capital, with its different kinds, is proposed as an emancipatory element that may transcend the trap of the territory within transnational social fields.

2. Territorial Trap

The social sciences were captured by the apparent naturalness and givenness of a world divided into societies along the lines of nation-states (Berlin, 1998).

Recognizing the limitations imposed by national and territorial borders and policies is essential to understand how transnational social fields work. John Agnew's 1994 book, "The Territorial Trap: The Geographical Assumptions of International Relations Theory," criticizes the dominant focus on territorial states in International Relations (IR) theory. IR theory often considers the state's territoriality as a given, overlooking the complexities of social interactions and resource flows surpassing national borders. The territorial trap results from reliance on three geographical assumptions: states as fixed units of sovereign space, the domestic/foreign polarity, and states as "containers" of societies within conventional historical thinking. These assumptions refer to the inclination to view social processes, identities, and interactions through the prism of fixed territorial boundaries and reify state territorial spaces as fixed units of secure sovereign space, while the neo-liberal viewpoint promotes this perspective by separating the domestic and the foreign. As being the container of society, the state plays a crucial role in society by providing a territorial unit and maintaining social order. Without the state's permission, any social change or growth is not possible. However, social, economic, and political aspects of life cannot be limited to the territorial boundaries of states because of various factors such as population movements, capital mobility, ecological interdependence, information economy, and the "chronopolitics" of military technologies (Agnew, 1994, p. 72). Accordingly, if social scientists and the social sciences investigate any issue based on the assumptions above, they get stuck in the territory because such a perspective can lead to oversimplification and misinterpretations of any social phenomenon. This perspective also causes methodological nationalism, which is "the naturalization of the nation-state by the social sciences" (Wimmer, & Schiller, 2003, p. 576).

So, the territorial trap refers to the limitations imposed by national borders and state-centric policies on transnational activities. At some point, such limitations result from taking the state as the container of the society and as a given entity, which is the boundaries of that society's territory. However, Bourdieu (1990, p. 123) claims that the state must be viewed as any other actor within a field, just as operating at a superior level, like in the international arena. Thus, the means of analyzing any situation or phenomenon cannot be the distinction between inside and outside the state. Such a distinction may only serve as a justification for various other

distinctions made by state bureaucrats, including public-private, state-societal, citizen-foreigner, friend-enemy, and chaos-order (Bigo, 2020, p. 205).

In contrast with the idea of the state as one given entity, the state exists beyond its geographical borders and its public agents. According to the vision of the transnational, the field of the state is, therefore, not “internalized” into a territory and the reflexive move makes it possible to produce an alternative narrative or a different script in which the nation-state is not one nation, or one homogeneous entity (Bigo, 2020, p. 246). Rather, the nation-state exists in the transnational arena where constant mobility across national borders and territories is at play. Even though such borders and state-centric policies can impose certain limitations, they are far from being absolute. They are formed and constantly transformed according to relations in the transnational arena. So, actors within transnational social fields are not passive subjects. Instead, they can strategically leverage their various capital and resources to navigate borders and facilitate cross-border relations. So, studying such relations and migration requires a perspective that can fit with these fields’ dynamic and evolving nature, shaped by the interaction of different kinds of capital, power structures, and the habitus and agency of actors navigating these fields. Therefore, the territorial trap can be challenged and transcended by conceptualizing transnational social fields with respect to Pierre Bourdieu’s concepts of field, habitus, and capital, as transnational social fields refer to interconnected networks that go beyond the political and geographical boundaries of a single nation. These networks serve as the relevant field of action and reference for migrants in their country of origin and abroad (Çağlar, 2016, p. 65).

3. A Bourdieusian Perspective on Transnational Social Fields

The field, according to Pierre Bourdieu, refers to a relatively autonomous social space characterized by specific stakes, rules of the game, and forms of *capital* (Bourdieu & Wacquant, 1992, pp. 17-19). The actors within any field compete for these stakes, such as social status, cultural recognition, or economic resources, by deploying various forms of capital. These different kinds of capital all confer advantages within distinct fields. How individuals perceive, navigate, and act within fields is shaped by their habitus, a system of dispositions internalized through socialization (Bourdieu, 1990, p. 53). However, habitus is also shaped by the existing structure, the conditions of a given field. The unequal distribution of any resource within fields is linked with the habitus, especially in transnational social fields, where actors from diverse backgrounds might possess varying forms of capital (Schiller, 2010, p. 127). The capital, “is accumulated labor (in its materialized form or its “incorporated,” embodied form) which, when appropriated on a private, i.e., exclusive, basis by agents or groups of agents, enables them to appropriate social energy in the form of reified or living labor” (Bourdieu, 1986, p. 241). It takes many forms

like social, cultural, economic, and symbolic. Each form of capital has its significance in distinct fields – like cultural capital in education or economic capital in the global market.

Using the field as an analytical framework requires to focus on the identification processes. In a highly segmented world social, economic, and cultural connectivity has become quite an inevitable fact, and the regular movement of people, goods, and ideas has increasingly become part of everyday reality (Golob, 2014 p. 125). In general, more than traditional understandings of identities are needed in the era of global mass communications, mediation, and migration. The traditional understanding of individuals as members of distinct and stable societies has been eroded by the forces of globalization. These same forces have also lessened the significance of traditional conceptions of societies as fixed and separate entities. Rapport and Dawson (1998, p. 27) have suggested that the process of forming one's identity should be understood in terms of the fluidities of time and space. This involves acknowledging the impact of the simultaneous connections between people from diverse geographic locations, which encompasses a range of activities, ideas, and identifications. Identities have been constructed reflexively to recognize them within this particular setting, making them more fluid than ever before. Considering the current social landscape characterized by worldwide interconnections and heightened uncertainties surrounding identities, there is potential for the development of hybrid identities that may enhance our sense of self and introduce new layers of meaning to our lives. Yet, it's important to note that the process is not straightforward. One issue that's up for discussion is whether hybridity is limited to individuals in privileged social circles (Bagnoli, 2007, p. 41). The ability to make cultural choices is the sole factor that allows for continuity in personal narratives and biographies, while one's position remains a significant factor in the social setting (Delanty, 2000, p. 53).

Having capital is essential for self-definition and self-identification. Lash and colleagues have proposed a concept of winners and losers in reflexivity to explain how structural conditions affect the reflexive agency. Accordingly, individuals engaged in transnational social fields are all successful (albeit to varying degrees) as they possess a wide variety of resources that they can utilize to attain their objectives (Lash & Urry, 1993, p. 298). When agents actively engage with the field, they are able to gain a deeper understanding of the industry and the specific positions within it. Through this engagement, they can identify which skills, knowledge, and expertise are highly valued for different roles. This can include staying up to date with the latest trends and developments in the field, networking with other professionals, participating in industry events and conferences, and seeking out mentorship and guidance from experienced individuals. By taking these steps, agents can better position themselves for success and advance their careers in the field (Joy et al., 2020, p. 2543). Using transnational networks, an individual can allocate social, economic, symbolic, and cultural resources based on

multiple countries' resources. Transnational networks also facilitate the transfer of all types of capital, which can lead to reflexivity. So, the success achieved by individuals is dependent on their possession of diverse forms of capital and social skills. These factors also impact their ability to negotiate their identities, which can be a strategic advantage in gaining the power to control their own lives. Economic resources can be used to establish dominant positions within a field, such as multinational corporations influencing research agendas within global health (Cox, 2000, p. 1560). Possessing valued cultural knowledge and skills can confer power; for example, artists recognized within prestigious international art galleries shape the aesthetics of the contemporary art field. The agents with transnationally recognized cultural capital face fewer barriers to migration, which enables them to move more freely in the global labor market. This is due to the high demand for their cultural expertise and knowledge across national borders. As a result, they are able to benefit from new opportunities and expand their reach beyond their immediate geographical location (Weiss, 2005, p. 716). Strong networks and connections to influential individuals or institutions can provide access to resources and opportunities within the field. Diasporic communities with established social networks as their social capital can use them to influence political debates in their home countries (Schiller, 2010, p. 127). Defining and imposing meaning within the field is also a powerful tool. Dominant actors can leverage their symbolic capital to legitimize their positions and potentially marginalize others (Bourdieu & Wacquant, 1992, p. 119).

Different power dynamics and results can be observed when individuals from diverse social and cultural backgrounds meet, as recognized by the transnational social fields framework (Gargano, 2009, p. 335). The significance of various types of capital is specific to a particular field and is dependent on others acknowledging its worth (Bourdieu & Wacquant, 1992, pp. 17-19). The "transnational habitus" (Guarnizo, 1997, p. 310), which arises from the different types of capital that exist in transnational form, involves the spread of practices and social positions across borders, which produces both conscious and unconscious dispositions to act in specific ways in specific situations. Thus, a transnational habitus includes dispositions emerging both from different local and national environments (Golob, 2014, pp. 131-32). It reflects a different context of a structured framework of evaluations and expectations, which leads to the conscious or intuitive prioritizing of certain dispositions and practices (Kelly & Lusic, 2006, p. 833). Therefore, it is essential to understand how individuals in transnational social fields can negotiate their identities and adjust to new cultural contexts. As individuals operating within transnational social fields employ types of capital to exert power, the transnational habitus forms and is formed by the rules and regulations of the given field. Especially, the social capital, "to membership in a group—which provides each of its members with the backing of the collectively owned capital, a "credential" which entitles them to credit, in the various senses of the word" (Bourdieu, 1986, p. 246), exerts a distinct influence on

transnational social fields, operating at both structural and agency levels. The actors in these fields leverage their social networks to access information, resources, and opportunities across borders, shaping the structure and reach of these fields (Levitt & Schiller, 2004, p. 1013). As the habitus implies, the actors within a field are not simply passive participants; their dispositions can influence how they navigate the field through the social capital they have, potentially challenging or adapting to its rules (Emirbayer & Mische, 1998, p. 980). Therefore, individuals within transnational social fields can negotiate their identities and adjust to new cultural contexts via their social capital.

Transnational social fields can be characterized according to the type of social capital they are dominated by, which can significantly influence their structure, reach, and the opportunities available to actors within the field. These types of social capital are critical in creating opportunities, generating new ideas, and promoting the exchange of resources and information. Moreover, they facilitate cooperation, collaboration, and coordination among people, leading to stronger relationships and more robust communities. Bridging capital can broaden actors' horizons and help them develop a more nuanced understanding of the world around them. According to Granovetter's (1983, p. 208) theory of social networks, having weaker connections with diverse groups of people from different countries can benefit individuals. This is because weaker ties are more likely to expose individuals to new ideas and cultural practices they may have yet to encounter. In turn, this could facilitate the development of hybrid identities by allowing individuals to draw on the diverse experiences and perspectives they have encountered through their weaker ties. On the other hand, having strong ties to individuals with the same ethnic or cultural background can provide a deep sense of belonging and support within the transnational field. This can be particularly important for individuals who have migrated to a new country or culture, as it allows them to maintain connections to their home cultures and potentially develop a dual identity. According to scholars such as Bauböck (2000, p. 15) and Portes (2001, pp. 189-190), these ties can help immigrants navigate the challenges of adapting to a new environment. They can provide a source of social, emotional, and practical support. By cultivating a strong sense of community and shared identity, bonding capital serves as a powerful force that enables individuals to uphold their sense of belonging across borders while embracing new cultures and communities. As the last form of social capital, linking capital can be a critical resource in achieving success and advancement in the transnational field. Having connections to influential individuals or institutions in the transnational field can be a crucial factor in gaining access to exclusive resources and opportunities. This can also significantly impact an individual's career trajectory and social mobility. Wendy Stone (2001, p. 16) states that linking capital, or the ability to establish and leverage connections with powerful entities, can be particularly advantageous in the transnational field.

Upon entering these fields, actors carry a pre-existing habitus shaped by their experiences and socializations within their home countries. Nonetheless, when they encounter new cultures, norms, and social structures within the transnational field, it can lead to tension. Individuals must navigate this tension through different processes. Adaptation involves adjusting one's habits to fit in with a new environment and maintain a sense of belonging. This may entail adopting new cultural practices or communication styles (Vertovec, 2007, p. 1027). On the other hand, hybridization refers to blending elements of one's original habits with those of the new environment, creating a hybrid identity (Hall, 1992, p. 262). Actors may also adopt reflexivity, a critical examination of their habits and the norms of the environment, potentially challenging established structures and promoting social change within the field (Emirbayer & Mische, 1998, p. 992). This process is emphasized by the movement between different places, which enables a more profound reflexivity of an individual's actions within structured positions. Taking account of various processes, it is obvious that the influence of social networks on identity formation cannot always be straightforward. Social networks can act as forces of social reproduction and reinforce existing inequalities, potentially hindering social mobility, so they can perpetuate societal power structures (Bourdieu & Wacquant, 1992, p. 139). Access to social capital within transnational fields can also be unevenly distributed, with dominant groups potentially possessing more resources and connections than those who are less privileged. Schiller (2010, p. 18) suggests that those with a dominant position within transnational fields can have a significant advantage in accessing social capital, leading to further advantages regarding social mobility. For example, social class and gender can significantly influence the nature and effectiveness of social capital (Anthias, 2008, p. 5). It is, therefore, essential to recognize the complex nature of social capital and the potential ways it can impact one's identity formation. Besides, habitus, the internalized dispositions of actors, interacts with the field's structure to reproduce power dynamics. Dominant actors can use their existing cultural capital and social networks to maintain their positions within the field (Emirbayer & Mische, 1998, p. 1007). So, transnational social fields appear as distinct and autonomous spheres liberalized from the territorial boundaries of nation-states.

4. Conclusion

Developing an understanding of transnational processes requires the exploration of the ways in which texts, discourses, and representations are produced by, organized by, and experienced by people within structures of social relationships (Schiller, 1997, p. 156). This study has tried to move beyond the static view of transnational social fields and embrace them as dynamic spaces where habitus, social capital, and networks interact to influence identity formation, resource mobilization, and, ultimately, the changing social landscape of the segmented world. The production and circulation of ideas, goods, and identities move and spread across borders and vary based on the positioning and power of the social actors involved. While specific depictions of transnational identity have been promoted, others may have been discouraged. The linkages between transnational processes

and the situated inequalities of power exist within the frameworks of gender, nations, international institutions, and the management and utilization of capital (Schiller, 1997, p. 164). However, transnational agents are not passive subjects during all these processes. They can use the capital – especially the social capital they have for empowerment and to navigate multiple identities across borders.

The number of cross-border relationships among migrants tends to remain high regardless of their time of residence, making them significant players in transnational social fields. They have reported interactions that span across their primary and secondary networks, with individuals or entities located in different countries (Bilecen & Faist, 2015; Herz, 2015; Kornienko et al., 2018; Lubbers et al., 2010). The significant differences among individuals and migrant flows in cross-border relationships suggest that individual and contextual factors influence network transnationality (Bilecen & Sienkiewicz, 2015; Cachia & Jariago, 2018; Vacca et al., 2018). The degree to which migrants establish connections with their local and cross-border contacts can exhibit variations. Their cross-border contacts tend to remain strongly interlinked with one another. However, the extent to which migrants establish relationships with their local and cross-border contacts may differ. During emergencies, weak ties to local contacts are relied upon, as transnational ties offer ongoing social support but are not easily mobilized (Bojarczuk & Mühlau, 2018, p. 109). This illustrates the advantages and disadvantages of having either bonding or bridging social capital in transnational fields.

The ways in which actors struggle to impose their views of the “common principles of vision and division of a specific set of practices in the social world” are structured by relational practices of power (Bourdieu et al., 1994, p. 8). However, each field has its “autonomy” and “originality,” owing to the specificity of the stakes. Fields are composed of sets of relations and processes and are not owned by any particular group or institution. They intersect, interweave, and interconnect. These practices and their justification regimes run parallel to the local, national, and international levels on the same plane (Bigo, 2020, p. 213). This understanding of transnational social fields offers a perspective that conceptualization of them above the territorial boundaries. Accordingly, the national boundaries are not necessarily contiguous with the limits of social fields, and transnational social fields connect actors through direct and indirect relations across borders (Golob, 2014, p. 130). The power struggle among agents within these fields is still related to the existing structural inequalities and international dynamics, but they can negotiate their resources and identities via distinct processes such as adaptation, hybridization, and reflexive movements. As their habitus forms and is formed through the capital – especially the social capital they have, and by the rules and regulations of the field, the transnational arena is also transforming accordingly.

References

- Agnew, J. (1994). The territorial trap: The geographical assumptions of international relations theory. *Review of International Political Economy*, 1(1), 53-80. <https://doi.org/10.1080/09692299408434268>
- Anthias, F. (2008). Thinking through the lens of translocational positionality: an intersectionality frame for understanding identity and belonging. *Translocations: Migration and Social Change*, 4(1), 5-20. 2009-0420.
- Bagnoli, A. (2007). Between outcast and outsider: Constructing the identity of the foreigner. *European Societies*, 9(1), 23-44. <https://doi.org/10.1080/14616690601079424>
- Bauböck, R. (2000). *Political community beyond the sovereign state: supranational federalism and transnational minorities*. Austrian Acad. of Sciences, Research Unit for Inst. Change and European Integration, IWE.
- Beck, U. (2015). *What is globalization?* John Wiley & Sons.
- Berlin, I. (1998). Nationalism: Past neglect, present power. In H. Hardy & Hausheer, R. (Eds.), *The proper study of mankind: an anthology of essays*. Pimlico.
- Bigo, D. (2020). Adjusting a Bourdieusian approach to the study of transnational fields: Transversal practices and state (trans)formations related to intelligence and surveillance. In C. Schmidt-Wellenburg & Bernhard, S. (Eds.), *Charting transnational fields* (pp. 55-78). Routledge.
- Bilecen, B., & Sienkiewicz, J. J. (2015). Informal social protection networks of migrants: Typical patterns in different transnational social spaces. *Population, Space and Place*, 21(3), 227-243. <https://doi.org/10.1002/psp.1906>
- Bojarczuk, S., & Mühlau, P. (2018). Mobilising social network support for childcare: The case of Polish migrant mothers in Dublin. *Social Networks*, 53, 101-110. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2017.04.004>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Eds.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. University of Chicago Press
- Bourdieu, P., Wacquant L. J., & Farage, S. (1994). Rethinking the state: Genesis and structure of the bureaucratic field. *Sociological Theory*, 12(1), 1-18. <https://doi.org/10.2307/202032>
- Cachia, R., & Jariego, I. M. (2018). Mobility types, transnational ties and personal networks in four highly skilled immigrant communities in Seville (Spain). *Social Networks*, 53, 111-124. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2017.03.014>

- Cohen, R. (2016). *Migration and its enemies: global capital, migrant labour and the nation-state*. Routledge.
- Çağlar, A. (2016). Transnational migration. In A. Triandafyllidou (Eds.), *Routledge handbook of immigration and refugee studies* (pp. 64-71). Routledge.
- Delanty, G. (2000). *Citizenship in a global age*. McGraw-Hill Education.
- Emirbayer, M., & Mische, A. (1998). What is agency?. *American Journal of Sociology*, 103(4), 962-1023. <https://doi.org/10.1086/231294>
- Faist, T., & Bilecen, B. (2015). Social inequalities through the lens of social protection: Notes on the transnational social question. *Population, Space and Place*, 21(3), 282-293. <https://doi.org/10.1002/psp.1879>
- Gargano, T. (2009). (Re)conceptualizing international student mobility: The potential of transnational social fields. *Journal of Studies in International Education*, 13(3), 331-346. <https://doi.org/10.1177/1028315308322060>
- Golob, T. (2014). Exploring identifications in the transnational social sphere: The potential of social fields. *Sociology & Space/Sociologija i Prostor*, 52(2), 123-139. <https://doi.org/10.5673/sip.52.2.1>
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological Theory*, 1, 201-233. <https://doi.org/10.2307/202051>
- Guarnizo, L. E. (1997). The emergence of a transnational social formation and the mirage of return migration among Dominican transmigrants. *Identities Global Studies in Culture and Power*, 4(2), 281-322. <https://doi.org/10.1080/1070289X.1997.9962591>
- Hall, C. C. I. (1992). Please choose one: Ethnic identity choices for biracial individuals. In M. P. P. Root (Ed.), *Racially mixed people in America* (pp. 250-264). Sage Publications, Inc.
- Herz, A. (2015). Relational constitution of social support in migrants transnational personal communities. *Social Networks*, 40, 64-74. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2014.08.001>
- Joy, S., Game, A. M., & Toshniwal, I. G. (2020). Applying Bourdieu's capital-field-habitus framework to migrant careers: Taking stock and adding a transnational perspective. *The International Journal of Human Resource Management*, 31(20), 2541-2564 <https://doi.org/10.1080/09585192.2018.1454490>
- Kelly, P., & Lusic, T. (2006). Migration and the transnational habitus: Evidence from Canada and the Philippines. *Environment and Planning A*, 38(5), 831-847. <https://doi.org/10.1068/a37214>
- Kornienko, O., Agadjanian, V., Menjivar, C., & Zotova, N. (2018). Financial and emotional support in close personal ties among Central Asian migrant women in Russia. *Social Networks*, 53, 125-135. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2017.04.006>
- Lash, S. M., & Urry, J. (1993). *Economies of signs and space*. Sage.

- Levitt, P., & Schiller, N. G. (2004). Conceptualizing simultaneity: A transnational social field perspective on society. *International Migration Review*, 38(3), 1002-1039. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00227.x>
- Portes, A. (2001). Introduction: the debates and significance of immigrant transnationalism. *Global Networks*, 1(3), 181-194. https://doi.org/10.1111/1471-0374.00012open_in_new
- Rapport, N., & Dawson, A. (1998). *Migrants of identity: Perceptions of home in a world of movement*. Berg.
- Rouse, R. (1992). Making sense of settlement: class transformation, cultural struggle, and transnationalism among Mexican migrants in the United States. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645(1), 25-52. https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1992.tb33485.xopen_in_new
- Lubbers, M. J., Molina, J. L., Lerner, J., Brandes, U., Ávila, J., & McCarty, C. (2010). Longitudinal analysis of personal networks. The case of Argentinean migrants in Spain. *Social Networks*, 32(1), 91-104. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2009.05.001>
- Lubbers, M. J., Verdery, A. M., & Molina, J. L. (2020). Social networks and transnational social fields: A review of quantitative and mixed-methods approaches. *International Migration Review*, 54(1), 177-204. <https://doi.org/10.1177/0197918318812343>
- Schiller, N. G. (1997). The situation of transnational studies. *Global Studies in Culture and Power*, 4(2), 155-166. <https://doi.org/10.1080/1070289X.1997.9962587>
- Schiller, N. G. (2010). A global perspective on transnational migration: Theorizing migration without methodological nationalism. In T. Faist & Bauböck, R. (Eds.), *Diaspora and transnationalism: Concepts, theories, and methods* (pp. 110-129). Amsterdam University Press.
- Stone, W. (2001). Measuring social capital. *Australian Institute of Family Studies, Research Paper*, 24.
- Vacca, R., Solano, G., Lubbers, M. J., Molina, J. L., & McCarty, C. (2018). A personal network approach to the study of immigrant structural assimilation and transnationalism. *Social Networks*, 53, 72-89. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2016.08.007>
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1024-1054. <https://doi.org/10.1080/01419870701599465>
- Cox, R. W. (2000). Social forces, states and world orders: Beyond international relations theory. In A. Linklater (Eds.), *International relations: Critical concepts in political science* (pp. 1537-1571). Routledge.
- Weiss, A. (2005). The transnationalization of social inequality: Conceptualizing social positions on a world scale. *Current Sociology*, 53(4), 707-728. <https://doi.org/10.1177/0011392105052722>

Wimmer, A., & Schiller, N. G. (2003). Methodological nationalism, the social sciences, and the study of migration: An essay in historical epistemology. *International Migration Review*, 37(3), 576–610. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2003.tb00151.x>

Araştırma Makalesi

Gündelik Hayatta Mülteci Kadınların Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir İnceleme: Misafir Filmi Örneği^{1,2}

Yağmur Erikel Yılmaz³

Öz

Göç insanlık tarihi boyunca değişmeyen bir olgu olmuştur. Göçmenler, ekonomik, sosyal, siyasi ve çevresel nedenlerle yer değiştirmektedirler. Bu nedenler arasında savaşlar, doğal afetler, yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık ve ailelerini bir arada tutmak gibi sebepler yer alır. Bu hareket toplulukları şekillendirmekte, yeni kültürler ve fikirler getirmekte, ancak aynı zamanda entegrasyon ve gerekli kaynakların ayrılması zorluklarını da beraberinde getirmektedir. Mülteci ve sığınmacı statüsündeki kadınlar ve çocuklar bu zor süreçlerden çok daha fazla etkilenmektedirler.

Bu çalışmanın amacı Andaç Haznedaroğlu'nun yönetmenliğini üstlendiği "Misafir" isimli film üzerinden, mülteci kadınların yaşadıkları sorunların ele alınmasıdır. Film Suriyeli mülteci kadınların yaşadıkları zorluklar ve yanlış anlaşılmalara odaklanması sebebiyle seçilmiştir. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada, film betimsel analiz ve söylem analizi yapılarak incelenmiştir. Sağlık hizmetlerine erişim, dil yeterliliği, şiddet ve taciz, ekonomik problemler ve barınma problemleri üzerinden incelenen filmde kadın karakterler üzerinden mülteci kadınların zor koşullarda yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaları temsil edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, mülteci kadınlar, film analizi, göçmen, kadın.

¹ Makale Geliş Tarihi:17.04.2024 Makale Kabul Tarihi: 06.05.2024

² Çalışma Sosyolojinin Geleceği ve Geleceğin Sosyolojisi kongresinde sunulmuştur.

³ Başkent Üniversitesi, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, yagmurerikel@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-9022-5996

Research Article

A Study on the Problems of Refugee Women in Everyday Life: The Case of “Misafir” Film

Abstract

Migration has been an unchanging phenomenon throughout human history. Migrants move for economic, social, political and environmental reasons. These reasons include wars, natural disasters, poverty, unemployment, discrimination and keeping families together. This movement shapes societies and brings new cultures and ideas, but it also brings challenges of integration and allocation of necessary resources. Women and children with refugee and asylum-seeker status are even more affected by these difficult processes.

The aim of this study is to address the problems experienced by refugee women through the film “Misafir/ The Guest” directed by Andaç Haznedaroğlu. The film was chosen because it focuses on the difficulties and misunderstandings experienced by Syrian refugee women. In this study designed as a qualitative research, the film was analysed through descriptive analysis and discourse analysis. In the film, which is analysed through access to health services, language proficiency, violence and harassment, economic problems and housing problems titles, refugee women’s efforts to continue their lives in difficult conditions are represented through female characters.

Keywords: Migration, refugee women, film analysis, refugee, woman

Giriş

Göç insanlık tarihi boyunca değişmeyen bir olgu olmuştur. Göçmenler, ekonomik, sosyal, siyasi ve çevresel nedenlerle yer değiştirmektedirler. Savaşlar, doğal afetler, yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık ve ailelerini bir arada tutma gibi sebepler, mültecilerin yaşadığı zorunlu göçün ardındaki temel faktörler arasında yer alır. Bu hareket, topluları şekillendirirken yeni kültürler ve fikirler getirirken, aynı zamanda entegrasyon ve gerekli kaynakların tahsisi gibi zorlukları da beraberinde getirmektedir. Göç kavramı içerisinde karşımıza çıkan “mülteci” ve “sığınmacı” kavramlarının ise üzerinde ayrıca durulmalıdır.

Mülteciler ise savaş, zulüm veya doğal afetler nedeniyle kendi ülkelerinden kaçmak zorunda kalan bireylerdir. “Mülteciler, uluslararası hukuk tarafından tanımlanır ve korunur. Mülteciler; eziyet, çatışma, saldırı veya toplum huzurunu ciddi şekilde bozan diğer durumlarda, geldikleri ülkelerin dışında bulunan ve bunun sonucu olarak da ‘uluslararası koruma’ talebinde bulunan kişilerdir.” (UNHCR, 2016). Kendi istekleri ile ülkelerini terk etmeyi tercih edebilen göçmenlerin aksine, mültecilerin yaşamlarına ve güvenliklerine yönelik tehditlerden kaçmaktan başka seçenekleri yoktur. Bu durumda da bilmedikleri ülkelerde yeniden bir yaşam inşa etmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır.

Sığınmacı ise sığınma talebi henüz işleme alınmamış kişidir. Her yıl, yaklaşık 1 milyon kişi sığınma talebinde bulunmaktadır. Bir kişinin uluslararası koruma ihtiyacında olup olmadığını belirlemek için ulusal sığınma sistemleri bulunmaktadır. Bununla birlikte; çatışma veya şiddetten kaynaklanan kitlesel mülteci hareketleri sırasında, sınırı geçen her sığınmacıyla bireysel görüşme yapmak her zaman için mümkün veya gerekli değildir. Bu gruplar, genellikle ‘varışta’ mülteci, yani uluslararası terimle ‘prima facie’ mülteci olarak adlandırılır (UNHCR, 2024).

Öte yandan, mülteci ve sığınmacı statüsündeki kadınlar ve çocuklar bu zor süreçlerden çok daha fazla etkilenmektedirler. Mültecilik durumunda kadınlar, özellikle de çocuklarıyla birlikte olanlar, çok daha fazla riskle karşı karşıya kalmaktadır (UNHCR, 2017). Mülteci kadınlar hem ülkelerinden ayrılışları hem de gittikleri ülkelerde sıklıkla fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddet mağduru olmaktadır (ZerMarie & Sullivan, 2009, s.281). Ayrıca sağlık hizmetlerine, özellikle de cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimleri de sınırlı olabilmektedir (ZerMarie & Sullivan, 2009, s.278). Göç edilen ülkeye uyum süreçlerinde de mülteci kadınlar çok sayıda zorlukla karşılaşmaktadırlar (Cheung & Phillimore, 2017, s.211). Sosyal dayanışma ağları, dil yeterliliği, sağlık durumu, eğitim ve istihdam, barınma ve konut problemleri mülteci kadınların uyum süreçlerinde dikkat edilmesi gereken konulardır (Cheung & Phillimore, 2017, s.218).

Bütün bu zor süreçler, Türkiye’de uzun süredir yaşanmaktadır. Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılından bu yana 3 milyondan fazla Suriyeli Türkiye’de geçici koruma için kayıt yaptırmıştır (Mülteciler Derneği, 2024). Türkiye başlangıçta mültecilere kucak açmış, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim sağlamış olsa da son yıllarda artan problemler söz konusudur. Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin durumu hem insani zorlukları hem de yerinden edilmiş büyük bir nüfusa ev sahipliği yapmanın getirdiği sosyo-ekonomik baskıları vurgulayan karmaşık bir yapıya sahiptir. Türkiye’deki mültecilerin, özellikle de Suriyelilerin varlığı sadece uzun vadeli bir çözüm gerektirmeyecek, aynı zamanda bu topluluğu desteklemenin uzun vadeli ekonomik, sosyal ve siyasi sorumluluğunun da kabul edilmesini gerektirecektir (İçduygu & Şimşek, 2016, s.59).

Türkiye’deki Suriyeli mülteci ve sığınmacı kadınlar pek çok araştırmaya, edebiyat ve sinema eserine konu olmuştur. Sanatın gerçek hayattan beslendiği ve sosyal gerçekliği yansıttığı düşünüldüğünde bu son derece anlaşılır bir durumdur. Bu bağlamda, Türkiye’deki Suriyeli mülteci ve sığınmacı kadınların durumlarını değerlendirmek için konu ile ilgili filmleri incelemek yerinde olacaktır. Bütün bunlar ışığında bu çalışmada Andaç Haznedaroğlu’nun yönetmenliğini üstlendiği Misafir (2017) isimli kısa film üzerinden mülteci kadınların yaşadıkları sorunları ele alınması amaçlanmaktadır. Çalışma, itme ve çekme kuramı, göç çatışma modeli ve mülteci kadınların yaşadıkları zorlukların incelenmesinin ardından, seçilen filmin analiz edilmesi ile sonlandırılacaktır.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, yukarıda da belirtildiği üzere, Andaç Haznedaroğlu’nun yönettiği “Misafir” isimli filmi üzerinden, mülteci kadınların yaşadıkları sorunların ele alınmasıdır. Film Suriyeli mülteci kadınların yaşadıkları zorluklar ve yanlış anlaşılmalara odaklanması sebebiyle seçilmiştir. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada, film betimsel analiz ve söylem analizi yapılarak incelenecektir. Film, sağlık hizmetlerine erişim, dil yeterliliği, şiddet ve taciz, ekonomik problemler ve istihdam ve barınma problemleri üzerinden incelenecektir. Çalışma bu filmin incelenmesi ile sınırlıdır, başka çalışmalara genellenemez. Bütün bunlar ışığında, araştırma soruları şu şekildedir:

1. Misafir filminde mülteci kadın karakterler nasıl temsil edilmektedir?
2. Misafir filminde, toplumun mültecilere bakış açısı nasıl temsil edilmektedir?

Bu sorular ışığında, mülteci kadınların yaşadıkları sorunları konu hakkındaki literatür üzerinden inceleyelim.

İtme ve Çekme Kuramı ve Göç Çatışma Modeli

Everett Lee tarafından 1966 yılında ortaya atılan ve başka araştırmacılar tarafından daha da geliştirilen itme-çekme kuramı, insanların neden göç ettiğini açıklamaya odaklanmaktadır. Lee'ye göre (1966, s.49) tüm göçler bir başlangıç noktası, bir varış noktası ve yol boyunca karşılaşılan zorlukları içermektedir. Lee göçün insanları yaşadıkları yerden uzaklaştıran (negatif) ve onları bir başka yere doğru çeken (pozitif) faktörlerin bir kombinasyonu tarafından yönlendirildiğini öne sürmektedir. Lee (1966), göçün mesafe ya da nedene bakılmaksızın herhangi bir ikamet değişikliği olabileceğine inanmıştır. Lee (1996, ss.50-52), hem hareket hem de varış noktasının itici ve çekici faktörlere sahip olduğunu savunmuştur. Buna göre itici faktörler, insanları ayrılmaya motive eden yoksulluk, savaş veya fırsat eksikliği gibi olumsuz durumlardır. Çekici faktörler ise insanları yeni bir yere çeken iş fırsatları, daha iyi yaşam koşulları veya aile bağları gibi olumlu durumlardır (Lee, 1966, ss.47-57). “Göçün sebebinin, başlangıç ve varış noktasındaki olumlu ve olumsuz faktörlerin dikkate alınmasından kaynaklandığını düşünürsek, bu noktalar arasındaki farklılıkların yüksek düzeyde bir göç akışına zemin hazırladığını söyleyebiliriz” (Yılmaz & Özer, 2022, s.285).

Öte yandan, “göç eyleminin doğasını anlamaya yönelik yeni yaklaşımlardan biri olan Göç Çatışma Modeli, göçün temel tetikleyicisi olarak algılanan güvenlik(sizlik)e vurgu yaparak, insan hareketliliğinin altında yatan nedenlerin menşe ülkedeki makro, mezzo ve mikro düzeylerdeki çatışmalar ve gerilimler olduğunu iddia etmektedir” (Kargın & Sirkeci, 2023, s.856). Göç çatışma modeline göre, algılanan insani güvensizlik düzeyi bireylerin göç kararının belirleyicisidir ve varış noktasındaki koşullar belki de farklı nedenlerle insani güvensizlik algısına yol açarsa, göçmenler ikincil göç eylemlerini düşünebilirler (örneğin anavatanlarına dönmek veya üçüncü bir ülkeye göç etmek) (Sirkeci, 2009 içinde Kargın & Sirkeci, 2023, s.859). Bu bakımdan, mültecilerin göç etme kararı almalarında yaşadıkları güvensizlik son derece etkilidir. Ancak, gittikleri ülkelerde karşılaştıkları sorunlar güvensizlik durumunun devamına neden olabilmektedir.

Mülteci Kadınlar

Göç, birey için sosyal, ekonomik ve kültürel olarak değişimleri ifade eden bir olgudur. Bu durum mülteci kadınlar için çeşitli zorlukları barındırmaktadır (Doğangün & Keysan, 2021, s.20). Özellikle mülteci kadınların temel ihtiyaçlarının karşılanamaması, yeni bir topluma uyum sağlamakta zorlandıkları ilk adımdır. Yeni bir ülkeye göç eden kadınlar, ayrımcılık, cinsel şiddet ve istismar, sağlık, eğitim hizmetlerine erişim ve ekonomik zorluklar gibi birçok farklı boyutta incelenebilecek sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle dil yetersizliği, göçmen kadınların buldukları toplumlarda ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olur; bu da kadınların eğitim olanaklarına erişememeleri, ekonomik zorluklarla karşılaşmaları ve istihdam gibi konularda sorunlar yaşamalarına yol açmaktadır (Önal & Keklik, 2016, s.136). Bütün bunların yanı sıra, mülteci kadınlar ülkelerini terk

etmek zorunda kaldıklarında, geleneksel cinsiyet rolleri ve toplumsal normlarla başa çıkmak zorunda kalırlar. Bu durum, genellikle evlerini terk etmek zorunda kalan mülteci kadınların, geleneksel olarak erkekler tarafından üstlenilen sorumlulukları üstlenmek zorunda kalmaları ve gelir kaybı nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaları gibi sorunları da beraberinde getirir.

Mülteci kadınlar genellikle çocuklarına bakmak, ailelerini geçindirmek ve güvenliklerini sağlamak için ekonomik faaliyetlere katılmak zorundadır. Ancak, göç ettikleri ülkede belirli bir beceriye sahip olsalar bile, iş bulma ve istihdam sürecine katılma zaman alabilir veya imkânsız olabilir. Bu nedenle, genellikle düşük ücretli, tehlikeli veya kötü çalışma koşullarında çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Karakurt & Gülerce, 2022, s.146).

Misafir Filmi

Dünyanın birçok bölgesinde, özellikle de Orta Doğu coğrafyasında, uzun süredir devam eden çatışmalar ve savaşlar nedeniyle göçler ve ekonomik zorluklar insanlık için felakete yol açmaktadır. 2000'li yıllardan beri Türkiye, çeşitli sebeplerle birçok göç dalgasıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu göçlerin en büyük sebepleri arasında Orta Doğu'daki savaşlar, siyasi istikrarsızlık, ekonomik zorluklar ve doğal afetler yer alır. Bu süreçte Türkiye, birçok ülkenin sığınmacılarına ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmesiyle birlikte mülteci sorunu daha da önem kazanır. Sinemanın toplumsal olaylara ışık tutma ve duyarlılık yaratma gücü ise hiç şüphesiz tartışılmaz bir şekilde önemlidir. Göç ve mültecilik, son yıllarda sinemanın sıklıkla ele aldığı konulardan biri olmaktadır. Türkiye gibi göçmenlerin sıklıkla sığındığı ülkelerde de bu konuya ilgi artmaktadır. Türkiye'deki göç hareketliliğini ele alan yönetmenler arasında yer alan Andaç Haznedaroğlu'nun yönettiği 2017 yapımı kısa filmi Misafir, Suriyeli mültecilerin ülkemizde karşılaştığı sorunlara dikkat çekmektedir. Film, Türkiye'de sığınmacıların yaşadığı zorlukları, toplumun mültecilere bakış açısını, mülteci kadınların maruz kaldığı şiddeti vurgulamaktadır.

Filmin ana karakterlerinden Lina ve kardeşi, Suriye'deki iç savaşta ailesini kaybetmiştir ve komşusu Meryem ile birlikte Türkiye'ye sığınmıştır. Filmin ilerleyen bölümlerinde, Lina, kardeşi ve Meryem'in kamplardaki yaşamlarıyla başlayan serüvenleri, daha sonra Türkiye'de sokaklarda yaşama mücadeleleriyle devam eder. Mültecilerle dolu bir evde birlikte yaşadıkları zorluklar üzerinden Türkiye'deki yabancılaşma ve ayrımcılık gibi temalar ele alınır. Meryem'in kadın olması yaşadığı zorlukları daha da arttırmaktadır. Film, sağlık hizmetlerine erişim, dil yeterliliği, şiddet ve taciz, ekonomik problemler ve barınma problemleri alt başlıkları ile incelenecektir.

Sağlık Hizmetlerine Erişim

Türkiye, dünyadaki en yüksek mülteci sayısına ev sahipliği yapmaktadır. Sınır komşusu olan Suriye'deki iç savaş nedeniyle, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sayısı 4 milyonu aşmaktadır. (Mülteciler Derneği, 2023) Günlük hayatta mülteci kadınların karşılaştığı sorunları çözmek için, öncelikle onların ihtiyaçlarını belirlemek ve öncelik sırasına koymak gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar arasında barınma, beslenme, sağlık hizmetleri, eğitim ve istihdam yer almaktadır. Cinsiyet eşitliği ve kadın hakları, mülteci kadınların güvenliğini sağlamak için uygun koruma önlemlerinin alınması ve sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması açısından kritik öneme sahiptir. Sağlık hizmetlerine erişimdeki engellerin giderilmesi ise özellikle büyük önem taşır. Her bireyin, cinsiyetinden, etnik kökeninden veya sosyo-ekonomik durumundan bağımsız olarak, kaliteli sağlık hizmetlerine erişim hakkı vardır. Bu, mülteci kadınların yaşamlarını sürdürme ve sağlık sorunlarına etkin bir şekilde müdahale edilmesi için temel bir gerekliliktir. Dolayısıyla, mülteci kadınların sağlık hizmetlerine erişimindeki engellerin kaldırılması ve adil bir sağlık sistemi oluşturulması, onların yaşam kalitesini artırmak ve topluma daha sağlıklı bir şekilde katılmalarını sağlamak adına hayati öneme sahiptir.

Kadınlar zorlu göç yolculukları sırasında ciddi travmalar yaşayabilirler ve bu da psikolojik sağlık sorunlarına yol açabilmektedir (Öngen & Kırca, 2020, s.58). Mülteci kadınlar aynı zamanda kadın sağlığına özgü sorunlarla da karşı karşıya kalabilirler. Kadınlar, gebelik, doğum ve jinekolojik sağlık sorunlarına erişimlerinde zorluklar yaşayabilmektedirler (Öngen & Kırca, 2020, s.67). Film çerçevesinde, mülteci kadınların Türkiye sınırına geçtikten sonra temel sağlık hizmetlerinden yararlandığı işlenmiştir. Filmin ana karakterleri Meryem, Lina ve kardeşi, yorgun ve travma geçirmiş bir şekilde Türkiye sınırına ulaştıklarında, yerel sağlık uzmanları tarafından mülteci kamplarında detaylı bir sağlık muayenesinden geçirilir. Bu sağlık kontrolü, sınırı geçen tüm mülteciler için standart bir uygulama olarak mülteci kamplarında titizlikle gerçekleştirilmektedir. Sağlık uzmanları, mültecilerin acil sağlık ihtiyaçlarını belirleyerek tedaviye erişimlerini sağlamak için ellerinden geleni yapmaktadır. Bu adım, mültecilerin insanca yaşama hakkını korumak ve onlara gerekli sağlık hizmetlerini sunmak adına kritik bir öneme sahiptir. Sağlık muayenesi sırasında, mültecilerin anadillerini konuşabilen tercümanlar eşlik etmektedir. Sağlık kontrolü, sadece ülke sınırını geçerken zorunlu olarak gerçekleştirilir. Ancak, filmin devamında Meryem'in sağlık hizmetlerine erişimi ile ilgili bir sahne bulunmamaktadır.

(Görsel 1)

Kaynak: Misafir (2017)

Dil Yeterliliği

Mülteci kadınlar, göç ettikleri ülkenin yerel dilini genellikle bilmemektedirler ve bu durum, birçok sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olur. Özellikle eğitim ve istihdam gibi önemli alanlardaki fırsatlardan yararlanamamak, en önde gelen sorunlardan biridir. Dil bilmemek, mülteci kadınların yerel halkla iletişim kurmasını zorlaştırır ve bu da onların toplumda kabul görmesini engeller. Bu durum, sık sık dışlanmalarına ve toplumun dışına itilmelerine yol açar.

Eğitim, mülteci kadınlar için ekonomik durumlarını iyileştirme potansiyeline sahip önemli bir faktördür. Mülteci kadınlar genellikle eğitime erişimde zorluklar yaşarlar (Bükecik vd., 2019, ss.460-464). Yerel dilin bilinmemesi, mülteci kadınların eğitim fırsatlarından tam anlamıyla yararlanmalarını engeller. Bu da onların iş bulma ve ekonomik bağımsızlık kazanma şansını azaltır. Dolayısıyla, dil öğrenme ve dil becerilerinin geliştirilmesi, mülteci kadınların topluma daha iyi entegre olmalarını sağlar ve onlara daha geniş eğitim ve istihdam fırsatları sunar. Meryem, Türkiye'ye geldikten sonra geçimini sağlamak için iş aramaya başlar. Ancak, Türkçe bilmediği ve yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadığı için iş bulmakta büyük zorluklarla karşılaşır. Neyse ki, bir başka Suriyeli tarafından konfeksiyon atölyesinde işe yerleştirilir ve günlük olarak para kazanmaya başlar. Ancak, atölyede çalışırken dil bilmediği için iletişimde zorluklar yaşar. Amiri ve çalışma arkadaşlarıyla anlaşmada güçlük çeker ve işyerindeki işleri doğru bir şekilde yerine getirmekte zorlanır. Bu durum, Meryem'in iş hayatında uyum sağlamasını engeller ve onu daha fazla stres altında bırakır. Ancak, çalışma arkadaşları, Meryem'in dil zorluğunu fark ederler ve ona yardımcı olmak için ellerinden geleni yaparlar. Belirli temel kelimeler öğretilir ve onlarla temel seviyede iletişim kurmaya çalışılır. Meryem gibi birçok Suriyeli işçinin bulunduğu atölyede, bu kelimeler sıkça kullanılır ve iş ile ilgili talimatlar bu basit kelimelerle verilir. Bu, Meryem'in iletişim becerilerini geliştirmesine ve işyerinde daha iyi entegre olmasına yardımcı olur.

(Görsel 2)

Kaynak: Misafir (2017)

Şiddet ve Taciz

Mülteci kadınların cinsel taciz ve istismara maruz kalması, sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal bir krizi de işaret etmektedir. Bu durum, insan haklarına yönelik ciddi bir ihlal olmanın ötesinde, kadınların yaşam mücadelesini daha da zorlaştıran bir boyut kazanmaktadır. Toplumsal ayrımcılığın ve cinsiyet temelli şiddetin bir sonucu olarak karşılaştıkları bu travmatik deneyimler, sadece bireysel olarak değil, aynı zamanda toplumun bütününde adaletsizliği ve insanlık dışılığı derinleştirmektedir. Mülteci kadınların cinsel istismara uğrama riski, ülkelerindeki çatışma, şiddet ve baskı nedeniyle kaçmak zorunda kaldıkları koşulların etkisiyle artmaktadır (Karakurt & Gülerce, 2022, s.152). Göç sırasında, sığınma hakkı ararken veya sığınmacı kamplarında, mülteci kadınlar sıklıkla cinsel istismara uğramaktadır. Mağdurların çoğu, cinsel istismarın etkileriyle mücadele etmek için yeterli sağlık hizmetlerine ulaşamamakta ve adalet arama süreçlerinde zorluklarla karşılaşmaktadır. Cinsel şiddet ve istismar, mülteci kadınlar için büyük tehlike oluşturur. Kadınlar, sığınma kampları ve diğer kalabalık alanlarda cinsel saldırıya maruz kalabilmektedirler (Yalçın, 2015, s.54). Ayrıca, kadınlar insan kaçakçıları ve diğer kişiler tarafından da istismar edilebilmektedirler. Bütün bunlar kadınların fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar vermekte ve üzerlerinde uzun vadeli kötü etkileri olmaktadır (Göka, 2017).

Misafir filminde Meryem karakteri, mülteci kampında korkunç bir deneyim yaşar. Bir gün, Lina ve kardeşiyle birlikte kamp içinde dolaşırken, beklenmedik bir şekilde Suriyeli silahlı bir kişi tarafından tacize uğrar. Meryem, korku içinde, Lina ve kardeşinin gözleri önünde saldırganın elinden kaçmaya çalışırken, neredeyse tecavüze uğrayacakken son anda kurtulur. Bu korkunç olay, Meryem'in yaşadığı travmanın derinliğini ve mülteci kadınların güvenlik riskleriyle karşı karşıya olma gerçeğini vurgular. Bu olay, mülteci kadınların yaşadığı zorlukların ve risklerin ciddiyetini anlamamıza yardımcı olurken, aynı zamanda dayanma ve iyileşme sürecindeki insanın içsel gücünü de gösterir.

(Görsel 3)

Kaynak: Misafir (2017)

Ekonomik Problemler

Sığınmacı ve mültecilerin büyük çoğunluğu ekonomik sıkıntı çektiklerini düşünmektedir (Önal & Keklik, 2016, s.136). Ayrımcılık ve yasa dışı çalışma koşulları gibi faktörler, mülteci kadınların ekonomik durumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kadınlar genellikle sığınmacı veya mülteci statüsü nedeniyle iş arama sürecinde ayrımcılığa maruz kalmakta ve genellikle düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar. Bu işler, güvencesizlik, kötü çalışma koşulları ve yetersiz yasal koruma gibi sorunlarla doludur. Ayrıca, dil engeli ve yeterli eğitim veya mesleki niteliklere sahip olmama gibi engeller de iş bulma sürecini daha da zorlaştırmaktadır. Mülteci kadınlar, zaten iş bulmanın zor olduğu bir ortamda ekstra zorluklarla karşılaşır ve cinsiyetlerinden ötürü ayrımcılığa maruz kalırlar. (Öztoraman Adıgüzel & Tanyaş, 2020, s.191).

Meryem'in kaldığı evde diğer mültecilerle bir arada yaşamak zorunda kaldığı sahnelerde, evde yaşayanların ekonomik zorluklar yaşadığı anlaşılmaktadır. Meryem, kazandığı parayı evin ortak giderleri için harcamaya başlar. Fakat kirayı ödeyememek, yiyecek alımını sınırlamak zorunda kalmaları gibi konular, Meryem ve diğerleri için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Meryem'in iş arama sürecinde yaşadığı zorlukları, ekonomik sıkıntıları ve ev arkadaşlarıyla yaşadığı çatışmalar, filmin ana temalarından birini oluşturmaktadır. Filmin kadın karakterleri, göç sırasında yaşanan cinsel taciz, dil yetersizliği, aile içi şiddet ve ekonomik zorluklar yaşayan gerçek hayattaki kadınların deneyimlerini yansıtmaktadır.

(Görsel 4)

Kaynak: Misafir (2017)

(Görsel 5)

Kaynak: Misafir (2017)

Barınma Problemleri

Mülteci kadınlar, sığınacak bir yer bulamadıklarında temel ihtiyaçlarını karşılamakta büyük zorluk yaşamaktadır. Resmi kaynaklar tarafından sağlanan barınma kamplarına yerleşim imkânı bulamayan mülteciler, genellikle sokaklarda veya uygun fiyatlı ve toplu yaşama imkânı sunan evlerde, hatta gecekondularda yaşamak zorunda kalırlar. Bu durum, mülteci kadınlar için fiziksel güvenliklerini riske atmalarına ve insan onuruna yakışır bir yaşam standardından mahrum kalmalarına neden olur. Ayrıca, bu koşullar sağlık sorunlarına, sosyal izolasyona ve diğer pek çok zorluğa da yol açmaktadır. Barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması büyük tehlikeler ve sorunlarla maruz kalmalarına neden olmaktadır (Sayın, 2018, s.362).

(Görsel 6)

Kaynak: Misafir (2017)

Filmde, kirayı ödeyemedikleri için karakterler toplu bir şekilde yaşadıkları evden atılırlar ve daha sonra kalacak yer bulamadıkları için parkta yatmak zorunda kalırlar. Parkta kaldıkları süre içinde Meryem, bir erkek tarafından ilk önce sözlü tacize uğrar. Tehlikeli bir durumun yaklaştığını hissederek, fiziksel tacize uğramadan önce hızla kaçmayı başarır.

(Görsel 7)

Kaynak: Misafir (2017)

Sonuç

Mülteci ve sığınmacı kadınlar göç öncesi, göç sırasında ve göç sonrası birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Günlük yaşamlarında bu sorunları çözmek için, öncelikle ihtiyaçlarını belirlemek ve öncelik sırasına koymak gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar arasında barınma, beslenme, sağlık hizmetleri, eğitim ve istihdam bulunmaktadır. Misafir filminde de görüldüğü üzere, mülteci kadınlar günlük hayatta birçok sorunla karşılaşmaktadır. Yaşanan göç dalgasıyla birlikte eğitimi eksik kalmış kadınların eğitimlerine devam edebilmesi veya eğitim seviyesi düşük olan kadınların eğitim alabilmesi, iş fırsatları ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması gibi temel ihtiyaçların karşılanması ve bu alanlarda desteklenmeleri gerekmektedir. Ayrıca, mülteci kadınların psikolojik ihtiyaçlarına önem verilmeli ve uygun hizmetlerin sağlanması gerekmektedir. Mültecilerin haklarına saygı göstermesi ve insan haklarına uygun bir şekilde muamele görmeleri de son derece önemlidir. Mültecilerin sığınabilecekleri güvenli barınaklar, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Bu çalışma, mülteci kadınların günlük hayatta karşılaştıkları toplumsal uyum süreci ve cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan sorunlara dikkat çekerek farkındalık yaratmayı, sorunların kaynağına odaklanmayı ve çözüm için somut adımlar atmaya önemli kılmaktadır. Mülteci kadınların sahip oldukları deneyimlerin iletilebilmesi, varsa mesleki yeterliliklerinin devamlılığının sağlanabilmesi veya mesleki eğitim destekleri, dil becerilerinin geliştirilmesi, ücretsiz barınma, sağlık imkânlarının sağlanması ve topluma katılımlarının artırılabilmesi için gerekli etkinlik ve faaliyetlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Mülteci kadınların hayat koşullarının iyileştirilmesi ve farkındalığın artırılması, son derece kritik bir öneme sahiptir.

Kaynakça

- Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) (2016) Mülteci ve Göçmen? https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf. Erişim tarihi: 12. 04.2024
- Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) (2017). *Mültecileri Korumak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees)*. https://www.unhcr.org/cy/wpcontent/uploads/sites/41/2018/05/UNHCR_Brochure_TR.pdf Erişim Tarihi: 15 Nisan 2023
- Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) (2024) *Sığınmacılar* <https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar> Erişim tarihi: 12. 04.2024
- Bükecik, E., Şahin, S., Abay, H., Kaplan, S., & Arıöz Düzgün, A. (2019). Mülteci kadınlar ve üreme sağlığı: sağlık hizmetlerine ulaşmalarını etkileyen faktörler, engeller ve çözüm öneriler. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 460-464.
- Cheung, S., Phillimore, J. (2017) Gender and refugee integration: A quantitative analysis of integration and social policy outcomes. *Jnl Soc. Pol.* 46 (2), 211–230. doi:10.1017/S0047279416000775
- Doğangün, G., & Keysan, A. (2021). Göçün Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet pratikleri üzerindeki etkisi: İmkanlar ve zorluklar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 77(1), 2-26. doi: 10.33630/ausbf.986526
- Göka, M. (2017). *Mercek Altı*. Dünya Bizim <https://www.dunyabizim.com/mercek-alti/uluslararası-sistemin-multeciler-konusundaki-derin-caresizligi-h29269.html> Erişim Tarihi: 18 Nisan 2023
- Görsel 1. The Guest (Misafir), (2017). Yönetmen Andaç Haznedaroğlu, Senarist Andaç Haznedaroğlu [Sinema Filmi]
- Görsel 2. The Guest (Misafir), (2017). Yönetmen Andaç Haznedaroğlu, Senarist Andaç Haznedaroğlu [Sinema Filmi]
- Görsel 3. The Guest (Misafir), (2017). Yönetmen Andaç Haznedaroğlu, Senarist Andaç Haznedaroğlu [Sinema Filmi]
- Görsel 4. The Guest (Misafir), (2017). Yönetmen Andaç Haznedaroğlu, Senarist Andaç Haznedaroğlu [Sinema Filmi]
- Görsel 5. The Guest (Misafir), (2017). Yönetmen Andaç Haznedaroğlu, Senarist Andaç Haznedaroğlu [Sinema Filmi]
- Görsel 6. The Guest (Misafir), (2017). Yönetmen Andaç Haznedaroğlu, Senarist Andaç Haznedaroğlu [Sinema Filmi]
- Görsel 7. The Guest (Misafir), (2017). Yönetmen Andaç Haznedaroğlu, Senarist Andaç Haznedaroğlu [Sinema Filmi]

- İçduygu, A., Şimşek, D. (2016) Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. *Turkish Policy Quarterly*, 15 (3), 59-69
- Lee, E. S. (1966) A theory of migration. *Demography*, 3 (1), 47-57
- Kargın, İ.A., Sirkeci, İ. (2023) Understanding Syrian refugees in Turkey from an environment of insecurity and the conflict model of migration perspective. *Third World Quarterly*, 44 (5), 856-871, doi: 10.1080/01436597.2022.2161358
- Karakurt, Z., & Gülerce, H. (2022). Suriyeli sığınmacı kadınların yaşadığı toplumsal cinsiyete dayalı sorunlar ve belirsizlik. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (53), 144-155.
- Mülteciler Derneği. (2023). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Şubat 2024*. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>. Erişim Tarihi: 14 Nisan 2023
- Mülteciler Derneği. (2024). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Şubat 2024*. Nisan 2024 tarihinde Mülteciler.org: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden alındı
- Önal, A., & Keklik, B. (2016). Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sorunlar: Isparta ilinde bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 132-148.
- Öngen, M., & Kırca, N. (2020). Mülteci ve göçmen kadınlarda kadın sağlığı sorunları. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 55-69.
- Öztoraman Adıgüzel, S., & Tanyaş, B. (2020). Suriyeli mülteci kadınların göç deneyimleri: Zorunlu göç, gündelik yaşam ve uyum üzerine nitel bir çalışma. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 173-210. doi: 10.21798/kadem.2021266728
- Sayın, H. C. (2018). Göçmenler için barınma, istihdam ve mekânsal çözümleri kapsayan bir yerleşim modeli önerisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (65), 351-368.
- Yalçın, Ç. (2015). Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar ve ekonomik şiddet. *Fe Dergi*, (1), 50-60. doi: 10.1501/Fe0001_0000000130.
- Yılmaz E. A. & Özer Y. E. (2022). İtme çekme kuramı bağlamında türkiye'deki suriyelilere yönelik bir alan araştırması: Aydın ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 282-295.
- Zermarie D., Z.; Sullivan, C. (2009) Responding to the complex and gendered needs of refugee women. *Affilia: Journal of Women and Social Work* 24 (3), 272-284

Derleme Makale

Göçün Çocuklar Üzerindeki Etkisi: Bir Derleme Makalesi¹

Elif Demir², Beyhan Özge Yersel³

Öz

Toplumların politika belirleyicileri ile doğrusal olarak ilişkilendirilebilen göç, ülkelerin kültürel, ekonomik, sosyal ve politik yönlerini kapsayarak sosyokültürel yaşam içinde insan hayatının tüm tarihsel dönemlerde yer alan bir olgu olarak dikkat çekmektedir. Toplumların değişimsel süreçlerinde önemli rol oynayan göçler, ülkelerin tarihsel yapılanmalarında farklı nedenlerle gerçekleşse de, sonucu insana bağlanan toplumsal durumlarından en çok etkilenenler çocuklar olmuştur. Savunmasızlıkları ve bağımlılıklarından dolayı dünya göç hareketleri incelendiğinde çocukların ülkelerin siyasal gündemlerini ortaya koyan önemli gruplar oldukları görülmektedir. Gelişimsel alanların sağlıklı ilerlemesinin hayati önem taşıdığı çocukluk döneminde göçe maruz kalan çocukların büyümeleri ve gelişimsel süreçleri olumsuz etki altında kalmaktadır. Dolayısıyla göç sürecinde yaşanan zorlayıcı durumlar çocuklarda ruhsal, bedensel ve sosyal yönden sarılması zor yaralar almalarına ya da kalıcı zararlara maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Göç olgusu bireysel düzeyde ele alınmanın dışında, toplumların ve ülkelerin gelişimini de etkileyen önemli bir faktördür. Göçmenler, hedef ülkelerde yeni bir yaşam kurarak ekonomik ve kültürel katkıda bulunabilirler. Aynı zamanda yaşanan göç akımları; kaynakların dağılımı, işgücü piyasaları ve toplumsal dengeler üzerinde de etkili olabilir. Göç olgusu, insanlığın evrimi ve tarih boyunca şekillendiği gibi, günümüzde de hala önemini koruyan ve birçok ulusal ve uluslararası politika üzerinde etkili olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan göçlerde çocuklar, korunmaya açık olmaları nedeniyle göçün farklı yönlerinden, farklı zorluklarda etkilenmektedirler. Bu durum göç süreci ve sonucunda oluşan etkilerin fark edilerek konuya daha fazla önem verilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu makale ile bahsedilen nedenlerden dolayı göçün çocuklar üzerindeki etkisinin yorumlanarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, çocuk, göç ve çocuk, göçün etkileri, göçün gelişimsel etkileri

¹ Makale Geliş Tarihi: 19.04.2024 Makale Kabul Tarihi: 13.05.2024

² Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi Ulubey Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü Çocuk Gelişimi Programı, elif.demir@usak.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-2949-4393

³ Öğr. Gör., Başkent Üniversitesi, Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Çocuk Gelişimi Pr., bozgeyresel@baskent.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-4736-1391

Compilation Article

Effects of Migration on Children: A Review Article

Abstract

Migration, which can be linearly associated with the policy makers of societies, has been a phenomenon in human life in all historical periods in sociocultural life by covering the cultural, economic, social and political aspects of countries. Although migrations, which play an important role in the transformational processes of societies, have occurred for different reasons in the historical structuring of countries, children have been the most affected by the social situations that have emerged and whose results are linked to human beings. Due to their vulnerability and dependency, an analysis of global migration movements reveals that children are important groups that set the political agendas of countries. Children who are exposed to migration during childhood, when the healthy progression of developmental areas is vital, are negatively affected in their growth and developmental processes. Therefore, the challenging situations experienced during the migration process cause children to suffer psychological, physical and social wounds that are difficult to heal or to be exposed to permanent damages. Migration is a factor that affects not only the individual level but also the development of societies and countries. Migrants can make economic and cultural contributions by building a new life in destination countries. But at the same time, migration flows can also have an impact on the distribution of resources, labor markets and social balances. Migration is a phenomenon that has been shaped throughout the evolution of humanity and history and is still important today and has an impact on many national and international policies. In migration, children are affected by different aspects of migration with different difficulties due to their vulnerability to protection. This situation reveals the need to give more importance to the issue by recognizing the migration process and the resulting effects. This article aims to interpret and evaluate the impact of migration on children for the reasons mentioned above.

Keywords: Migration, children, migration and child, effects of migration, developmental effects of migration

Giriş

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren süregelen göç olgusu bireysel ve toplumsal yaşamı şekillendiren önemli bir faktör olmuştur. Etkileri göçebe yaşamdan başlayarak yerleşik kültüre geçişten sonra da gözlenmeye devam etmiştir. Göçler, bireysel veya toplu olarak gerçekleştirilen eylemler olup, genellikle siyasi, ekonomik veya kültürel sebeplerden kaynaklanır. Bu eylemler, insanlar için hayatlarını riske atma ve varoluşlarını tehlikeye sokma gibi büyük zorlukları göze alarak gerçekleştirilir (Solgun & Durat, 2017, s.139). Göç terimi, farklı tanımlamalara sahiptir ve Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2024) göre, göç; ekonomik, toplumsal ve siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir yerden başka bir yere gitme eylemini ifade eder. İnsanlık tarihinin istisnasız her döneminde gerçekleşen göç olgusu, bireylerin tek ya da toplu olarak yaşadıkları yerlerden uzaklaşıp başka bir yere yerleşmesi olarak da tanımlanmıştır (Bartram vd., 2017, s.13). Birleşmiş Milletlere (BM) göre, göçün gerçekleşebilmesi için siyasal sınırların aşılması, bir yıldan daha uzun bir süreyi kapsaması ve önemli bir mesafenin kat edilmesi gerekmektedir. Göç olarak nitelendirilen bir durumda birey, yeni bir yerleşim yerine yerleşerek fiziksel, sosyal çevresini değiştirir (Adıgüzel, 2016, s.3). Göçün nasıl gerçekleştiğinin anlaşılması, etkilerini değerlendirmede ve bu çerçevede düzenler yapılmasında önemli bir rol oynar. Göç, yerleşilen bölgeye bağlı olarak iç göç veya dış göç olarak sınıflandırılır. İç göç, bir ülke sınırları içinde yaşayan insanların farklı yerleşim bölgeleri arasında gerçekleştirdiği nüfus hareketidir (Adhikari vd., 2011, s.2). Dış göç, insanların göç sürecine katılmalarını belirleyen kararları kendi iradeleriyle değil, dış etkenlerin baskısı altında almaları durumunu ifade eder. Bu etkenler genellikle büyük siyasi, ekonomik ve toplumsal krizler gibi istikrarsızlık durumlarının sonucu olarak karşımıza çıkar ve bu doğrultuda yaşanacak barınma, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarla ilgili devletlerin ve hükümetlerin ciddi planlama yapması gerekmektedir (Kahraman, 2015).

Erder (2015, s.419), üç ana alanda incelemeye aldığı göçün ilk oluşumunun bireysel ve akla dayanan göç süreci olduğundan bahsederek bu tür göçün bireylerin göç ve göç edecekleri yerle ilgili kararlarında bireysel ve mantıklı bir şekilde hareket ettiklerini söyler. Göç edenler, göç edecekleri yer ve göçün sonuçları hakkında geniş bilgiye sahiptirler. Bu model, genellikle benzer koşullara sahip kentler arasında gerçekleşen ve daha seçici bir göç türü olan yetkinliğe dayalı göçe daha çok uygundur (Sağlam Şener & Arlıoğlu, 2022, s.96). İkinci oluşum ise kitlesel yapılanmalardan oluşmaktadır. Bu tür göç, genellikle göçün kaynağını oluşturan bölgeden başlayarak, hemen her toplumsal katmandan insanın göç etmesini içerir. Bazı bölgelerde, toplumsal, siyasal ya da ekonomik nedenlerle oluşan kaymalar, o bölgede yaşayan her kesimi içine alan bir göç sürecinin başlamasına yol açabilmektedir. Zorunlu göç olarak da adlandırılan bu tür göçler, bireylerin iradesi dışında gerçekleşerek, zorlamalarla kendi kararlarını verdiği durumları ifade eder. Üçüncü bir göç türü olan zincirleme göç sürecinde ise göç edenler kararlarını genellikle bireysel olarak değil, aynı grupta bulunan aile fertleri, akrabalar gibi diğer üyelerin kararlarını dikkate alarak verirler. Bu tür göçte, bireyler göç edecekleri yer hakkında bilgiyi ve

göç sürecinde ihtiyaç duydukları desteği daha önce göç etmiş olan yakınlarından edinirler (Aydın vd., 2017, s.9). Bu nedenle, her göç deneyiminin travmatik etkisi bireyin yaşadığı zorluklara göre farklılık göstermektedir. Daha önceleri kasıtlı olarak kişisel gelişim amaçlı olarak tercih edilen göç belirli dönemlerde sınırlı kaynaklardan geniş kaynaklara rahat erişmek amacıyla yapılsa da, günümüz etkilerine bakıldığında özellikle zorunlu göçlerin çocukların yaşamında son derece kalıcı yaralar açtıkları görülmektedir. Ayrıca bireyin kendi isteği ya da isteği dışında vatanından uzaklaşması, çocukluk döneminde oluşan güvenli bağlanma ve aile ile topluma güven oluşturma konularında da sorunlar oluşmasına neden olabilir (Karakoç Demirkaya, 2020, s.5). Göçün çocuklar üzerindeki etkisinin anlaşılabilmesi için çocuk ve göç kavramlarının tanımlanması gerekmektedir.

Çocuk ve Göç

Göç kavramı, insanların ani ve hızlı bir şekilde kendi çevrelerinden ayrılıp yeni bir ortama geçmelerini ifade eder. Bu süreç, bireyleri ve toplumu sosyal, kültürel ve fiziksel açıdan etkileyerek, sağlık ve sağlık faktörleri üzerinde de büyük etkiler oluşmasına neden olur (Aydın vd., 2017, s.9). Herhangi bir nedenle gerçekleşen göç, bireyleri ve toplumu fiziksel, sosyal ve kültürel açıdan etkiler. Bu etkilerin özellikle çocukların yaşamlarına yansması ise kaçınılmazdır. Göç eden ailelerin karşılaştığı istihdam, eğitim, sağlık, barınma, yabancılaşma ve güvenlik gibi sorunlar, doğrudan çocukları etkiler. Bu etki göçmen çocukları; aile içinde ve ev sahibi toplumun çocukları arasında dezavantajlı bir konuma getirir (Gümüş & Bilgili, 2015, s.64).

Göçmen topluluklarında artan çocuk sayısı ile birlikte çocukların bu gruplar için de önemi ayrıca artmaktadır. Nüfusunun üçte birini çocukların oluşturduğu Dünyamızda, göçmenlerin tamamının yarısından fazlasını çocuklar oluşturur (UNICEF, 2016). UNICEF' in Eylül 2016'da yayımlanan raporuna göre, dünya genelinde yaşayan yaklaşık 50 milyona yakın çocuk farklı ülkelerde yaşamaya zorlanarak köklerinden ayrılmıştır. Bahsedilen çocukların 28 milyonu ülkelerin iç ya da dış çatışmaları nedeniyle daha güvende ve iyi bir yaşam sürmek amacıyla göç ederek evlerinden uzaklaşmışlardır. Yaşadıkları çatışma durumları çocukların derin travmalara maruz kalma, deniz yoluyla kaçmaya çalışırken boğulma, sağlıksız beslenme, kaçırılma, alıkonma, cinayet, tecavüz, insan kaçakçılarıyla karşılaşma gibi farklı ve tehlikeli durumlarla karşı karşıya kalmalarını kaçınılmaz kılmaktadır (Flamm, 2010, s.16). Tüm bu zorlukları aşarak göç ettikleri yere ulaşabilenlerin birçoğu ise ulaştıkları bölgede yabancı ayrımcılığı gibi problemlerle yüz yüze gelmektedirler United Nations Children's Fund (UNICEF, 2016). Bu durum, çocukların Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile koruma altına alınmış haklarını ihlal etmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuk haklarıyla ilgili en temel uluslararası belge olarak bilinmektedir ve ilk kez 1989 yılında onaylanmıştır. Bugün itibarıyla sözleşmenin, BM olan üyesi olan hemen hemen tüm ülkeler tarafından imzalandığı bilinmektedir. Bu sözleşme çocuklar için yaşama, katılım, korunma ve gelişim olmak üzere dört temel hakkı kapsamaktadır (Karakoç Demirkaya, 2020, s.5). Sözleşmenin 2. maddesinde yer alan

hüküm gereği sözleşmeyi uygulayan devletler, yetki alanlarında bulunan göçmen çocuklar dâhil her çocuk için ailelerinin ya da yasal olarak varisi olan kişileri hakları gözetilmeksizin; cinsiyet, ırk, dil, siyasi düşünce, etnik yapı, sosyal yaşam, engel durumu, doğum ya da farklı statülerin oluşturduğu bir ayırım yapmadan ilgili hakları tanıyarak çocukların üst düzey faydalarını garanti altına alacak şartları sağlamak zorundadırlar. Sözleşmenin 31. maddesinde, çocuğun kendisini ilgilendiren her türlü kararda ve uygulamada katılım hakkı vurgulanmıştır; bu hak, çocuğun sosyal yaşama özgürce katılma hakkı olarak da ifade edilmektedir (Kurt, 2016, s.113). Çocukların göç etmesiyle birlikte bu hakları da risk altına girmektedir.

Göç çocuklar için son derece kaotik bir yaşam olayıdır. Göç eden pek çok çocuk, yaşitlarının normal yaşam deneyimlerinden son derece uzaktır. Yaşıtlarının günlük yaşam deneyimlerinden bile uzak büyüyen çocuklar, ailelerinin zor durumda kalmasından dolayı birtakım problemlerle yüzleşir. Ailelerine destek olmak amacıyla çocuk yaşta çalışmaya başlayıp eğitim hayatını yarıda bırakan çocuklar, ilerleyen dönemlerde ciddi travmalara maruz kalmaktadır (Eroğlu, 2020, s. 95). Yine göç edilen bölgenin sosyoekonomik ve sosyokültürel yapısının olumsuz olması, ailelerin entegre olma sürecini olumsuz etkiler. Ortamın sağlıksız olması ve bunun sonucunda ailelerin yaşayacağı güçlükler; çocukların gelişimi ve yaşam kalitesi üzerinde son derece olumsuz etkilere sebep olmaktadır (Şener & Ocakçı, 2014, s. 58). Aşağıda, göçün çocuk üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Göçün Çocuk Üzerindeki Etkisi

Çocuklar yaşam koşullarındaki korunmasızlıklarından dolayı, nüfus hareketlerinin etkisinde olan ve öncelikli ilgi gerektiren grupta yer alırlar (Aydın vd., 2017, s.10). Göç sürecinin çocuklar üzerindeki etkisinin ciddi olmasının nedeni büyüme ve gelişimin devam etmesi yer almaktadır. Son zamanlarda savaşımlardan dolayı yaşanan göçlerle sayıları artan bu çocuklar, duyarlı bir gelişim evresinde oldukları için yetişkinler gibi kendi başlarına yaşayamazlar. Çocuklar göçten dolayı ebeveynleriyle birlikte hareket etmek zorundadır çünkü savunmasızlardır. Çocukların kimlik yapılarının hala gelişmeye devam etmekte olması, güvenli bağlanma ihtiyacı ve korunma ihtiyaçları çocukların göç konusunda daha özenli bir şekilde ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Eroğlu, 2020, s.95). Bu nedenle göç sonucu ortaya çıkan olumsuz durumların en aza indirilmesinin ve göç sırasında çocukların yaşadıkları süreçlerin önemsizlenerek durumda iyileştirilmelerin yapılması gereklilik arz etmektedir (Flamm, 2010, s.16). Bu bölümde göçün çocuklar üzerindeki etkileri başlıklandırılarak açıklanacaktır.

Göçün Sağlık ve Beslenme Üzerindeki Etkileri

Göç, çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Göçmenlerin yaşadığı bölgede altyapı ve hijyen koşullarının yetersiz olması göçmen çocukları bulaşıcı hastalıklara karşı savunmasız hale getirir. Aşılama

hizmetlerine de ulaşamadıkları takdirde buldukları ülkede salgın hastalıkların artması durumu söz konusu olmaktadır. Sağlık güvenceleri olmayan çocuklar, herhangi bir sağlık problemiyle karşılaştıklarında da tedaviye erişmekte zorlanmaktadır (Çalım vd., 2012; Gümüş & Bilgili, 2015).

Göç kavramı, çocuklarda beslenme ile ilgili problemlere de yol açmaktadır. Yağlı ve karbonhidratlı beslenme, sağlıklı besinlere ulaşamama, yetersiz vitamin ve mineral alımı çocuklarda hastalık, büyüme ve gelişme geriliği, ruhsal ve fiziksel gelişimde gerilemelere sebep olmaktadır. Yapılan araştırmalarda çocukların boy-kilo oranlarının olumsuz etkilendiği ve persentil (büyüme eğrisi) değerlerinin düşük olduğu görülmüştür (Derince, 2019; Gözübüyük vd., 2015; Sağlam Şener & Arlıoğlu, 2022). Bu nedenle çocukların sağlıklı besin kaynaklarına ulaşması için titizlikle çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Göçün Eğitim Üzerindeki Etkileri

Eğitim hakkı, “Çocuk Hakları Sözleşmesi” ile tanımlanmış olan ve diğer çocuk haklarının da oluşmasını sağlayan en temel haklardan birisidir (Aydın vd., 2017, s.10). Çocuklar için, göç sürecinde bulunmak; en temel haklarından olan eğitimden bile yoksun kalmak anlamına gelmektedir. Zaten kırılğan ve savunmasız olan çocuklar göçmen durumuna geçtiklerinde kimi zaman ailenin geçim yükünü tek başlarına üstlenmek zorunda kalırken, kimi zaman da ikamet izni olmadığı için okula gidememektedir. Ayrıca buldukları ülkenin dilini öğrenemeyen çocuklar; akademik yaşamlarında zorluk yaşamaktadır (ORSAM, 2015). Özellikle erken çocukluk döneminde eğitim hakkından mahrum kalan çocuklar, temel çocuk haklarından biri olan oyun oynama hakkından da mahrum kalmaktadır (Gümüş & Bilgili, 2015, s.64). Kapasitelerinin üzerinde iş yükünün altına girerek adil bir ücret almadan çalışan göçmen çocuklar yaşadıkları zorlu süreçlerden dolayı yüksek hayat standartlarına sahip olsalar bile sağlıklı bir gelişim göstermeden çocukluk yıllarını geçirirler (Özservet & Sirkeci, 2016, s.2).

Göç ve İstismar

Göçle birlikte kalabalık evlerde ve uygunsuz bölgelerde yaşamak, çocuk yaşta çalıştırılmak, okulda ve toplumda kabul görmeme ihtimali, göçmen çocukların şiddete ve istismara uğrama riskini arttırmaktadır (Sağlam Şener & Arlıoğlu, 2022, s.102). İlgili alanyazın incelendiğinde, göç sonrasında Suriyeli kız çocuklarının 11-12 yaşlarında dini nikâh ile evlendirildiği, ayrıca kız çocuklarının cinsel objeymiş gibi görülüp cinsel istismara uğradığı görülmektedir (Türkay, 2016, s.71).

İstismarın bir diğer ayağı olan ekonomik istismar da göçmen çocukların maruz kaldığı problemlerden biridir. Göçmen çocuklar ucuz işgücü olarak görülüp yasadışı, sigortasız olarak çalıştırılmaktadır. Uygun olmayan

koşullarda çalıştırılan çocuklar hem işveren tarafından suiistimal edilmekte hem de iş kazaları, istismar ve suça yönelme gibi tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Çocukların bu tehlikelere maruz kalmaması için yasal düzenlemelerin yapıp sıkı bir şekilde takip edilmesi şarttır (Demiral & Demir, 2016; Flamm, 2010; Türkay, 2016).

Göçün Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Göç eden çocukların ruh sağlığı da tehlike altındadır. Göç kararına etkileri olmayan ve kendi istekleri dışında göç eden bu çocuklar, istek ve amaçları dışında farkında olmadan yaşadıkları olayın sonuçlarını ruhsal problemlerle ortaya çıkarırlar (Karakoç Demirkaya, 2020, s.5). Uyum sorunları, aile içi şiddete maruz kalma, maddi zorluklar, eğitim ve iş bulma konusunda güçlükler, barınma sıkıntıları, topluma yabancılaşma, suç eğilimi, şiddet gösterme, ruhsal sağlık sorunları (depresyon, anksiyete), gelişim geriliği, düzensiz uyku ve sağlıksız beslenme alışkanlıkları, özgüven ve özsaygı eksikliği, akademik başarısızlık, sigara, alkol ve madde bağımlılığı gibi olumsuz davranışlar ile intihar düşüncesi, hiperaktivite gibi psikolojik ve davranışsal zorluklar göçmen çocukların sıklıkla karşılaştığı problemlerdendir. Yaşanan bu sorunların önüne geçilmedikçe çocukların toplumsal yaşama uyum sağlaması son derece zor olacaktır (Aydın vd., 2017, s.10).

Çocukların psikolojik sağlığı, göç yaşayan yaş grubundan, ailenin göçe karşı sergilediği tepkilerden ve sosyoekonomik durumundan ayrı düşünülemez. Göç eden çocuklara ve ailelerine sunulan her türlü hizmetin bu faktörler göz önünde bulundurularak planlanması tavsiye edilmektedir (Eurostat, 2015). Bu nedenle göçmen ailelerin istihdam, eğitim, sağlık, konut, entegrasyon ve güvenlik gibi öncelikli ihtiyaçlarının geliştirilmesi, kültürel çeşitliliklere ve uyum sorunlarına yönelik rehabilitasyon programlarının düzenlenmesi, göçmen bölgelerinde okul ve evlerde periyodik olarak psikolojik sağlık taramaları yapılması ve risk altındaki bireylerin sağlık kuruluşlarına yönlendirilmesi önemlidir (Özdemir & Budak, 2017, s.220).

Sonuç

Sonuç olarak, günümüzde dünya genelinde ve ülkemizde yaşanan göç olayları ile göçlerin çocuklar üzerindeki etkileri, küresel ve disiplinler arası boyutlarda önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu çerçevede, çocukların sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri için siyasi profesyonellerin desteği ve disiplinler arası işbirliği büyük önem taşımaktadır. Göç eden çocukların sağlıklı gelişimlerini tamamlamaları açısından toplumun üzerine önemli sorumluluklar düşmektedir (Aydın vd., 2017, s.8). İnsanlar tarih boyunca çeşitli sebeplerle mevcut yerlerinden ayrılmak durumunda kalmışlardır. Topraklarını genişletme, güvenli yaşam alanlarına erişme, sosyal ihtiyaçların daha iyi karşılanması, dini inançlar, doğal afetler veya çatışmalar, iş bulma endişeleri ve terör eylemleri bunlardan bazılarıdır. Göç deneyimi yaşayan aileler, diğer ailelere kıyasla daha fazla riskle karşılaştıkları için ailenin yaşadığı sorunlar da çocuklar tarafından daha yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Bu durum, çocukların gelişim sürecini

olumsuz yönde etkileyebilir (Aydın vd., 2017,10). Göç olaylarının ardından, fiziksel açıdan kronik hastalığı olan çocukların bakımları aksayabilir, salgın hastalıklara maruz kalma riski artabilir. Aileler sosyal olarak farklı bir kültüre uyum sağlama konusunda zorluklar yaşayabilirler. Ayrıca, sosyal destek eksikliği, akademik başarısızlık, psikolojik kaygılar, depresyon, kişiler arası ilişkilerde bozulma ve ruhsal uyum sorunları gibi pek çok sorun da sıkça görülebilir (Sağlam Şener & Arlıoğlu, 2022, s.95).

İnsanoğlunun yaşam mücadelesi verdiği ilk tarihlerden bugüne süregelen bir olgu olarak karşımıza çıkan ve toplumların sosyoekonomik, siyasal yapı ve kültürel birikimleriyle yakından ilişkili olan göçler; günümüzde küreselleşmenin etkileri, bölgesel çatışmalar, yoksulluk, teknolojinin ilerlemesi, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler gibi faktörlerin etkisiyle göç hareketlerini artırarak daha yaygın hale getirmiştir (Sağlam Şener ve Arlıoğlu, 2022, s.96).

Göçlerin ortaya çıkış nedenleri coğrafi, kültürel, etnik ve siyasal şartların, dezavantajlı durumlarına göre farklılaşsa da; sürecin doğurduğu sosyal kısıtlamalar ve göç nedeniyle yaşanan olumsuz durumlardan en fazla kendini savunma gücü olmayan çocuklar etkilenmektedir. Göçler, çocukların yaşam şartlarını zorlaştırmaktadır. Göç sürecinde yaşanan tüm olumsuzluklar onların küçük bedenlerinde fiziksel, bilişsel ve sosyal etkiler yönünden kalıcı sağlık problemleri oluşmasına neden olmaktadır. Sağlıklı toplumların sağlıklı bireylerin yetiştirilmesiyle oluşturulacağı dikkate alınır; çocukların karşılaştığı zorlukların dikkatle ele alınması ve acil olarak dezavantajlı durumları oluşturan problemlerin çözüm yollarına kavuşturulması gerekmektedir (Eurostat, 2015).

Göçün çocuklar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu araştırmadan hareketle şu önerilerde bulunulmuştur.

- Göçmen çocukların yaşayabileceği duygu ve davranış problemlerinin erken dönemde farkına varabilmek için ailelerine eğitim verilebilir.
- Göçmen çocukların okullarda yaşayacağı akademik ve uyum problemlerinin önüne geçebilmek için öğretmenlere eğitimler düzenlenebilir. Ayrıca öğretmenler aile ile işbirliği içerisinde hareket etmelidir.
- Göçmen çocuk ve ailelerinin ruh sağlığını desteklemek amacıyla sağlık hizmetleri düzenlenebilir.
- Göçmen çocukların ailelerine yönelik iş imkânları geliştirilebilir.
- Göçmen çocukların çocuk işçi olarak yasal olmayan yollarla çalıştırılmasının önüne geçebilmek için yasalar sıkı bir şekilde denetlenip, yaptırımlar uygulanmalıdır.

Kaynakça

- Adhikari R., Jampaklay A. & Chamratrithirong A. (2011). Impact of children's migration on health and health care-seeking behavior of elderly left behind. *BMC Public Health*, 11 143.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, D., Şahin, N. & Akay, B. (2017). Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 7(1), 8-14.
- Bartram, D., Poros, M., & Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Çalım, S., Kavlak O. & Sevil, Ü. (2012). Evrensel bir sorun: Göç eden kadınların sağlığı ve sağlık hizmetlerinde yaşanan dil engeli. *Sağlık ve Toplum*, 2, 11-19.
- Demiral, Y., & Demir E. (2016). Olgu sunumu: sığınmacılarda çocuk işçiliği. Savaş, göç ve sağlık içinde (ss. 41-45) Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- Derince, D. (2019). Suriyeli mülteci çocuklar özelinde: Savaş mağduru çocuklar ve çocuk sağlığı sorunları. *Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 57-70.
- Erder, S. (2015). *İstanbul Bir Kervansaray (Mı)?* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eroğlu, M. (2020). Etnik kimlik, savaş ve göç olgularının çocuklar ve ergenler üzerindeki psikolojik etkileri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 94-105.
- Eurostat (2015). Migration and Migrant Population Statistics.
- Gözübüyük, A.A., Duras, E, Dağ, H., Arıca, V. (2015). Olağan üstü durumlarda çocuk sağlığı. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 6(3), 324-330.
- Gümüş, Y., & Bilgili, N. (2015). Göçün sağlık üzerindeki etkileri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18, 63- 67.
- Flamm, S. (2010). Linkage between migration and child labour: an international perspective. *Stanford Journal of International Relations*, 12(1), 15-25
- Kahraman, F. (2015). *Türkiye'de iç göç ve çocuk yoksulluğu: Gaziantep örneği* (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- Karakoç Demirkaya, S. (2020). Zorunlu göç ve çocuk ruh sağlığına etkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(4), 5-6.
- Kurt, S. (2016). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3, 99-128.
- Sağlam Şener, T., & Arlioğlu, H. (2022). Sosyal afet olarak göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri. *Hastane Öncesi Dergisi*, 7(1), 95-107.
- Solgun, C., & Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı. *Journal of Human Rhythm*, 3, 137-144.
- Şener, D.K., & Ocağcı, A.F. (2014). Yoksulluğun çocuk sağlığı üzerine çok boyutlu etkileri. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 13(1), 57-68.

- TDK (2024). Güncel Türkçe sözlük. <https://Sozluk.Gov.Tr/> Erişim Tarihi: 16.03.2024.
- Türkay, M. (2016). *Çocukların sorunları*. Savaş, göç ve sağlık içinde (ss. 71-75) Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- UNICEF (2016). Köklerinden Koparılanlar Raporu. <http://www.un.org.tr/unicef-dunyada-koklerinden-koparilmis-neredeysse-50-milyon-cocuk-var/> Erişim Tarihi: 16.03.2024
- ORSAM (2015). <https://www.orsam.org.tr/tr/suriyeli-siginmacilarin-turkiye-ye-etkileri-raporu-orsam-tesevafad-tobb-etu-09-01-2015/> Erişim Tarihi: 09.03.2024.
- Özdemir, A., & Budak, F. (2017). Göçün çocuk ruh sağlığı üzerine etkileri. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 212-223.
- Özservet., & Sirkeci E. (2016). Editörden: Çocuklar ve göç. *Göç Dergisi*, 1, 1-4.

Alan Notları

Türkiye'ye Yönelik Afganistan Kaynaklı Göçe İlişkin Sahadan Güncel Gözlemler

Hakan Ünay¹

Öz

Bu çalışma 2021, 2022 ve 2024 yıllarında Türkiye-İran sınırında yer alan Van'da yapılan saha çalışmalarına ilişkin yansımaları ele almaktadır. Türkiye'ye yönelik Afganistan göçü yaklaşık yarım asırlık bir hafızaya sahip olmasına rağmen özellikle Temmuz 2021'de yoğunlaşan göç süreci uzun bir süre gündemde kalmıştır. Söz konusu dönemde göç meselesi çoğunlukla Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerin sayısı, erkek yoğunluklu kitlesi ve sınır güvenliği eksenli tartışmalarla ele alınmıştır. Çalışma kapsamında yürütülen saha araştırmalarında; yerel halktan bölgede bulunan sivil toplum kuruluşlarına, göçle ilgilenen kamu kurumlarından göç alanında çalışan akademisyenlere, yerel ve uluslararası gazetecilerden bizzat Afganistanlı² göçmenlere kadar çok yönlü görüşmeler gerçekleştirilerek göçe ilişkin gözlemler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sınır, Van, Afgan göçü, Sınır Yönetimi, Güvenlik.

¹ Doktora öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü; GAPS: De-centring the Study of Migrant Returns and Readmission Policies in Europe and Beyond Projesi (#101094341) Araştırmacısı, İsveç Araştırma Enstitüsü (Swedish Research Institute in Istanbul/ SRII) İletişim: hakanunay8@gmail.com; hakanunay@sri.org.tr ORCID No: 0000-0001-7040-5570.

² Afganistan; Peştun, Hazara, Tacik, Özbek, Beluç, Aymak, Türkmen, Kırgız gibi birçok farklı etnik gruba sahiptir. Bu nedenle bu çalışmada Afganistan'dan gelen göçmenler için 'Afgan' yerine 'Afganistanlı' ifadesi kullanılmıştır. Sahada yapılan görüşmelerde de bu ifade teyit edilmiştir.

*Field Notes***Current Field Observations on Afghanistan-Origin Migration to Turkey****Abstract**

This study examines the reflections of fieldwork conducted in Van, located on the Turkey-Iran border, in the years 2021, 2022, and 2024. Although the migration to Turkey from Afghanistan has a memory of nearly half a century, the migration process intensified particularly in July 2021 remained on the agenda for a long time. During this period, the migration issue was mostly discussed in terms of the number of migrants entering Turkey, the predominantly male population, and debates centered around border security. In the scope of the study, multidimensional observations regarding migration were revealed through field research conducted, including interviews with local people, civil society organizations in the region, public institutions dealing with migration, academics working in the field of migration, and even Afghan migrants themselves, as well as local and international journalists.

Keywords: Border, Van, Afghan migration, Border Management, Security.

Afganistan Kaynaklı Göçün Kaçınılmaz Uğrak Noktası: Van

Türkiye-İran sınırında yer alan Van, Afganistan kaynaklı göçlerde Türkiye'ye ya da Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine geçmek isteyen göçmenler için yıllardır son derece önemli bir geçiş noktasıdır. Afganistan-İran-Türkiye rotasında Avrupa ülkelerine geçiş için Van kritik bir öneme sahip bir şehirdir. Türkiye-İran sınırı 534 kilometrelik bir uzunluğa sahipken, sınırın yarısından fazlası 295 kilometre ile Van il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Van şehrinin bu çerçevede özetlenen önemine ithafen, yazar tarafından sonuncusu Ocak 2024'te olmak üzere, 2021 yılından itibaren belirli aralıklarla Van şehir merkezi, ilçeleri ve sınır köylerinde saha araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ildeki göç sürecine yerel aktörlerin deneyim ve görüşleri doğrultusunda bakıldığında şehirdeki yarım asra dayanan uzun soluklu göç hafızası ön plana çıkmaktadır (Ünay, 2022).

Bununla birlikte özellikle son yıllardaki özellikle düzensiz sınır geçişlerinde artan yoğunluk ve iç ve dış politika önceliklerinde değişen yapı nedeniyle Türkiye'nin göç politikalarını da güvenlik merkezli bir yapılanmayı beraberinde getirmiştir. Göç güzergahında yer alan Suriye ve Irak sınırında olduğu gibi İran sınırında da göçmenlerin ülkeye girişini engellemeye yönelik politikalar geliştirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin dünyadaki genel eğilime uyarak uygulamaya koyduğu duvar politikası, İran sınırında da kendisini göstermiştir. Türkiye, İran ile olan sınırın Van il sınırlarını oluşturan 295 kilometrelik bölümüne duvar inşa etmektedir. Duvarı teknolojik donanımlarla güçlendiren Türkiye, özellikle 2021 sonrası dönemde kolluk kuvvetlerini de yoğun şekilde duvara entegre etmiştir.

Van Mülki İdare İl Haritası
Kaynak: (Harita Genel Müdürlüğü, 2024)

Afganistanlı Göçmenlerin İran Üzerinden
Türkiye'ye Giden Yolları
Kaynak: (Qurbani, 2023)

Sahadan Güncel Gelişmeler

Bu çalışmaya konu saha çalışmaları 2021, 2022 ve 2024 yıllarında yapılan saha çalışmalarına dayanmaktadır. 2021'in Ağustos ve Ekim ayları, 2022'nin Ocak ayında³ ve 2024'ün Ocak ayında Van'ın ilçe ve köylerinde yerel halktan, STK'lara, akademisyenlerden gazetecilere ve köy muhtarlarından Afganistan'dan gelen göçmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiş, bölgede bulunan süre boyunca gözlemlerde bulunulmuştur. Bu alan çalışması yazısında ise özellikle 2024 yılında gerçekleştirilen alan çalışmasına⁴ ağırlık verilmiştir. 2021 ve 2022 yılındaki saha çalışmalarında göç sürecine yerelden bakmanın önemine vurgu yapılarak görüşmeler yapılmıştır. Bu yıllarda yapılan çalışmalarda yerel halk, muhtarlar, yerel STK'lar ve akademiden toplamda 11 meso ile birlikte o dönem şehirde yoğun şekilde bulunan 18 Afganistanlı göçmenle görüşme yapılmıştır. Ocak 2024'te ise 17 meso ve 8 mikro olmak üzere toplam 25 görüşme gerçekleştirilmiştir. Son yapılan saha çalışmalarında göçmenlerin zorla geri gönderilmesi (forced return), geri itilmesi (pushback) ve sınır dışı edilmesi (deportation) üzerine odaklanılmıştır.

2021 yılı yaz aylarında sosyal medya başta olmak üzere çeşitli medya organlarında yayılan ve genellikle "göçmenlerin akın akın Türkiye'ye gelişi" olarak lanse edilen görüntüler kamuoyunu uzun bir süre meşgul etmiştir. Bu dönemde yapılan saha araştırmalarında, özellikle köylülerle yapılan görüşmelerde genç erkeklerin ağırlıklı olduğuna ilişkin beyanlar alınmakla birlikte kadın ve çocuk göçmenler de mevcuttur. Bu noktada kaçakçıların göçmenleri sınırdan geçirme yöntemleri önemlidir zira kamuoyuna yansıyan görüntüler bununla yakından ilgili olmuştur. Kaçakçılar sınır geçişleri esnasında genç erkekler ile kadın ve çocukları ayrı gruplara ayırmaktadır. Bu durum iki grubun sınırı geçiş hızıyla alakalıdır ve olası bir yakalanmaya karşı alınan önlemlerden biridir. Genç erkek göçmenlerin diğer gruba nazaran daha kalabalık olması söz konusu görüntüleri ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla Afganistanlı göçmenler arasında genç erkeklerin ağırlıklı olduğu doğru olmakla birlikte sadece genç erkeklerin sınırı geçtiğini söylemek yanılgıdan ibarettir. Bir diğer yanılgı, göçmen yoğunluğunun 2021 yazında radikal şekilde arttığına ilişkindir. Nitekim yaklaşık 40 yıldır bu sınırdan benzer yoğunlukta geçişler yaşanmaktadır ve eğer bir artıştan bahsedilecekse de bu yoğunluk 2018 itibarıyla gözlemlenmektedir. Şehir merkezinde görüşülen bir esnaf da Afganistan'dan gelen göçün her seneki yoğunluğundan daha farklı olmadığını ortaya koyarken güncel duruma da ışık tutmaktadır:

³ Bu çalışmada 2024 yılına ait güncel gelişmeler, "Decentring the Study of Migrant Returns and Readmission Policies in Europe and Beyond (GAPs)" başlıklı Horizon projesi kapsamında gerçekleştirilen alan çalışmasına dayanmaktadır. Proje ile ilgili detaylı bilgi için bkz. <https://www.returnmigration.eu/>

⁴ Yapılan araştırmada etik kurul onayı, yukarıda ifade edilen GAPs Projesi'nin Türkiye ayağındaki çalışmaları İsveç Araştırma Enstitüsü ile ortak yürüten Özyeğin Üniversitesi tarafından verilmiştir. İsveç Araştırma Enstitüsü'nün merkezi Stockholm'de olduğundan, projenin Türkiye ayağında yapılacak araştırmalar için ortak kararlar sözkonusu üniversitenin etik kurul oluru gerekli ve yeterli görülmüştür. Etik Kurul Kararı, 26.04.2023 tarihinde "2023/07/07" onay koduyla alınmıştır.

“Afganlar yıllardır geliyor. Sadece bu sene değil ki. Haberleri biz de gördük ama farklı bir şey yok. Haberler artınca saklanmaya başladılar. İşin içinde çok kişi var. Şimdi git mesela bir mahalleye evlerde çok Afgan vardır. Gece yola çıkarlar.” (G8, 2021, Erkek, 35)

Van’da yapılan görüşmelerde bahar ve yaz aylarında günlük ortalama 1200-1500 civarı göçmenin sınırı geçtiği öğrenilmiştir. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında göçmenlerin yoğun olarak geçiş yaptığı bilinmektedir. Köylülerde alınan bilgiye göre göçmenlerin sayısı köy nüfusunun iki katı olacak düzeye ulaşmıştır. Göçün kamuoyunda gündem olmasının ardından her ne kadar bir azalma yaşansa da Ekim ayında dahi günlük geçişler 800-900 civarında kaydedilmiştir. Öte yandan Ocak 2024’teki araştırmada yapılan görüşmelerde yoğun kar ve donma tehlikesi başta olmak üzere yoğun kış şartları nedeniyle geçişlerin daha da azaldığı, buna rağmen günlük 300-500 civarında göçmenin Türkiye’ye geçtiği ifade edilmiştir. Afganistanlı göçmenlerin genel olarak ülkeden çıkış nedenlerinin başında Taliban nedeniyle karşı karşıya oldukları yaşam tehlikesi, ciddi ekonomik kriz ve işsizlik gelmektedir. Göçmenlerin güzergahları kaçakçılar tarafından belirlenmekte, onların yönlendirmesiyle hareket edilmekte ya da beklenmektedir. Yapılan görüşmelerde Afganistan’dan çıkan bir göçmenin ortalama 18-20 gün yolda olduğu, bu sürenin şartlara göre kısalıp uzayabileceği bilgisine ulaşabilmektedir. Her ne kadar gelen Afganistanlı göçmenlerin sayısı kadar kamuoyunda dikkat çekmese de zorlu kış şartlarında donarak hayatını kaybeden onlarca göçmen olduğu bilinmektedir (Ünay, 2022).

Bütün bu zorlu süreçler göçün ve söz konusu göç rotasının doğasından kaynaklıdır. Buna ek olarak İran ve Türkiye sınırlarında güvenlik önlemlerinin artırılması, açık bir hak ihlali olan geri itme uygulamalarının rutin hale gelmesi, sınır görevlilerinin göçmenlere karşı sert yaklaşımları ve son yıllarda sayıları artan eşkıyalar ve fidyeciler, göçmenler için süreci daha da zorlaştırmaktadır. Öte yandan 2020’de 1500-2000 dolar civarında olan Afganistan-Türkiye (Van) rotasının ücreti günümüzde 5000 dolara kadar ulaşmıştır. Göçmen kaçakçıları bu ücret karşılığında genellikle üç sefere kadar göçmenlere sınırı geçebilme hakkı tanımaktadır.

Görüşülen bir kaçakçı, göç sürecine ilişkin soruları da cevaplarken özellikle göç sürecinde yaşanan sıkıntılarda neler yaşandığını detaylıca aktarıyor.

“Afganistan’dan yola çıkan bir göçmen herhangi bir sorunla karşılaşmazsa genellikle 20 günde Türkiye’ye geçer. Kışın bu süre uzar. Veya şimdi Türkiye geri itiyor çoğu göçmeni. Özellikle 1-2 aydır arttı bu. Böyle olunca da süre uzar. ... Fiyat şartlara göre değişir. Ortalama 1200-1500 dolar civarı. Bu özel araç olursa artar. Evlerde (şok evleri) kalınan süre artarsa fiyat da artar. Geri gönderilince tekrar para almıyoruz ama 3-4 geri göndermeden sonrasında ek ücret alıyoruz.” (G16, 2022, Erkek, 43)

Ancak geri itme ve sınır dışı uygulamalarının son dönemdeki radikal artışı, bu sayının çok üzerinde geri itmeye sebebiyet vermekte, göçmenlerin sınır geçişlerini oldukça zorlaştırmakta ve kaçakçılara ödedikleri paranın genellikle boşa gitmesine neden olmaktadır.

Van'daki güncel gelişmelerden biri de Türkiye-İran sınırında uygulanan güvenlik uygulamalarındaki dönüşümdür. Van şehir merkezi ve ilçelerindeki kolluk kuvvetlerinin artışı gözle görülür şekilde artmıştır. Özellikle ilçe değişimlerdeki kontrollerin sıklaştığı, kaçakçılara yönelik operasyonların arttığı görülmüştür. Öte yandan güvenlik politikalarının sembolü haline gelen, geçtiğimiz yıllarda inşa edilmeye başlanan ve büyük çoğunluğu tamamlanan sınır duvarı, göçmenlere karşı aktif uygulamaların başında gelmektedir. Ancak yapılan görüşmelerde duvarın işlevselliğinin tartışılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Nitekim göçmenlerin, kaçakçıların yönlendirmesi ile duvarların üzerinden merdiven ile geçtiği ya da duvarın altına tüneller kazıldığı öğrenilmiştir.

Bu politikanın yanlış olduğu kadar etkisiz de olduğunu belirten bir STK temsilcisi, kaçakçıların sınırda alınan bütün önlemlerden haberdar olduğunu ve buna göre hareket ettiklerini belirtmektedir.

“... Mesela duvar inşa ediyorlar şimdi sınıra. 3,5 metre duvar. Herhalde bütün sınırı da kaplayacaklarmış. Ama duvar dediğin aşılmayacak bir şey değil ki. Merdiven dayıyorlar geçiyorlar duvarı. Üzerindeki tel örgüye battaniye atıyorlar geçiyorlar. Etkisiz yani.” (G4, 2024, Erkek, 37)

Özellikle yazar tarafından saha çalışmalarının belirli dönemlerde yapılmaya başlandığı 2021 yazından Ocak 2024'e kadarki dönemde Van'daki göçmen yoğunluğunun radikal şekilde azaldığı gözlemlenmiştir. Bu azalmada alınan güvenlik önlemleri sonrasında göçmenlerin yaşadığı tedirginlik ve devamında gelen gizlenme isteği etkili olmuştur. Özellikle şehir merkezinde göçmen görünürlüğünün olabilecek en az seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte birçok sınır köyünden geçişler halen devam etmektedir.

Sonuç Yerine

Bütün bu zorluklara ve alınan güvenlik önlemlerindeki artışa rağmen Afganistan'dan Türkiye'ye göçün duracağını, azalacağını ya da sonlanacağını düşünmek göçü ve göçmeni bilmemek ve anlamamakla ilgili muazzam bir yanılgıdır. 40 yıllık göç hafızası bir yana, dünya üzerindeki bütün göç süreçlerinde de önündeki engel ne olursa olsun benzer bir 'devamlılık' söz konusudur.

Buradan hareketle Türkiye'ye yönelik Afganistan kaynaklı göçe dair bazı önemli bulguları belirtmek yerinde olacaktır:

- Alan çalışması sırasında yapılan görüşmelerde Türkiye'nin, ağırlıklı olarak salt bir güvenlik perspektifi odaklı sınır politikaları uyguladığı ancak daha bütüncül ve insan haklarına odaklı bir göç yönetimine duyulan ihtiyaç ifade edilmiştir.
- Sınırların güvenliğini sağlamakla birlikte genel olarak güvenlik politikalarının her şeyden önce bir insan olarak göçmenlerin haklarını ihlal eden uygulamalar doğurmaması gerektiği görüşmeciler tarafından vurgulanmıştır.
- Sınırlarına duvarlar inşa ederek göçmenlerin engelleneceğini düşünmenin dünyada farklı sınırlarda yer alan duvar uygulamalarından hareketle çok da gerçekçi olmadığı dikkate alınmalıdır. Zira sahada birebir gözlemlendiği üzere; duvarları aşmak duvardan daha yüksek bir merdivenle, kazılabilecek bir tünelle ya da dikenli tellerin üzerine atılan bir battaniyeyle kolayca mümkündür. Sınır duvarlarının bir katkısı olacaksa da bu göç rotalarının değişmesi ve göçmenlerin daha uzun ve tehlikeli yollara yönelmesi ile mümkündür ki bu da göçmenler için hayati tehlikenin artması anlamına gelmektedir.
- Alan çalışmasında özellikle söz konusu sınırda ve ilde son dönemde radikal şekilde artan geri itme ve geri gönderme uygulamaları gözlemlenmiş ve görüşmelerde ilgili aktörlerce sayısız defalar ifade edilmiştir. Göçmenlerin sınır dışı edilmesi sürecindeki yasal sürecin göz ardı edildiği, önemli hak ihlallerinin gerçekleştiği ve bu ihlallerin normalleştiği gözlemlenmiştir.

Kaynakça

Qurbani, S. (13 Haziran 2023). "Afghan migrants kidnapped and tortured on Iran-Turkey border". *BBC*. Erişmek için: <https://www.bbc.com/news/world-asia-65749889> (Son Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024).

Ünay, H. (2022). "Türkiye'ye Yönelik Afganistan Göçüne Yerelden Bakmak: Van Saha Araştırması Çalışma Raporu". Göç Araştırmaları Vakfı. Erişmek için: <https://gocvakfi.org/calisma-raporlari/> (Son Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2024).

Milli Savunma Bakanlığı Haritalar Genel Müdürlüğü. (2024). "Van Mülki İdare İl Haritası".

